

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

6

junij 1987

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

junij 1987

6

letnik LXXXVII izhaja od leta 1895

vsebina

Pavle Šegula	Duhovno bogati jubilanti	241
Zdenko Kodrič	Odkleniti vsa vrata	243
Marjan Raztresen	V gorah bodo vedno nesreče	246
Mirko Kunšič	Živa zgodovina tržiške GRS	248
Dr. Tone Strojín	Vreme na Triglavu	250
Ines Božič	Paklenica '87	252
	Srečanje ljubljanskih planincev	253
Dejan Ogrinec	Na smučeh prek Severne triglavske stene	254
	Bela gora	255
Matjaž Čuk	Češnje na Okrešlju	257
Valent Vider	Utrinki nad dolinami	259
Boris Ogrizek	Šmiklavški hribi	260
Božo Jordan	Kamera je zabeležila skoraj vse	263
Matej Šurc	Cmoki	264
Peter Čizmek	Včasih je drugače	265
	Ženske na osemtisočakah	266
Józef Nyka	Dežela, kjer ni bilo še nobenega tujca	268
Chris Bonington	Kadar postanejo ledeniki močni	270
	Jeti je samo »glorija«?	273
	O Triglavu, vremenu in ovcah	274
Janez Gornik	Fen	276
Eugene V. Epstein	Kdo je bil na Aconcagui?	277
	Alpinistični tabori na znamkah	278
M. in M. Munda	Tako, pobarvala sva (skoraj) vse	279
Rudi Zaman	Trenutek	279
	Odmevi	280
	Iz planinske literature	283
	Društvene novice	285

Slika na naslovni strani: **Reševanje v Slovenski smeri Triglavske stene**

Foto: Mirko Kunšič

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9. p. p. 214. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Zdenko Kodrič, Jože Krajnc, Dragica Manfreda, Jože Poglajen, Nada Praprotnik, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja, Nevenka Vogelink in Božo Zorko. Predsednik izdajateljsko-založniškega sveta Ante Mahkota. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Letna naročnina je 5000 dinarjev in jo lahko naročniki plačajo v dveh obrokih, prvega v februarju, drugega v juniju; za tujino znaša naročnina 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odpovedi ne moremo sprejemati. Tiska Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

DUHOVNO BOGATI JUBILANTI

PAVLE ŠEGULA

Ob prelomu stoletja smo imeli Slovenci že sedem let lastno gorniško organizacijo. V gorah je bilo vse več domačih in tujih gornikov, v stenah so se vse pogosteje pojavljali plezalci in tudi nesreč je bilo iz leta v leto več. Potreba po lastni gorski reševalni službi je postajala bolj in bolj očitna.

Njena prva postojanka je bila reševalna postaja v Kranjski gori. Ustanovil jo je predsednik kranjskogorske podružnice Slovenskega planinskega društva dr. Josip Tičar. To je bilo 16. junija 1912. Ustanovni seji je kot delegat osrednjega odbora SPD prisostvoval dr. Jernej Demšar.

S tem je bilo pri kraju obdobje, ko so naši rojaki, gorski vodniki in drugi gorjanci v naših gorah ob potrebi na lastno pobudo ali — od leta 1898 naprej — kot člani reševalnih postaj kranjske sekcije DŌAV organizirano hoteli na pomoč ponesrečenim v gorah.

Mlada slovenska GRS se še ni dobro uvedla v svoje delo, ko je izbruhnila vojna. Gore so samevale, tiste nad Sočo pa krvavele; šele z mirom in nastankom Jugoslavije so jih spet pričeli obiskovati gorniki. Mlado in staro je v svobodni domovini preveval nov polet; hoteli so si z vrhov ogledati svoj svet in mnogi so se zagrizli v tedaj še precej deviške stene, da bi jim prvenstva ne pobirali prenapeti tujci. Spričo vsega tega seveda ni šlo brez nesreč.

MEDEL ZGODOVINSKI SPOMIN

Osrednji odbor SPD je zato že leta 1921 osnoval svoj Reševalni odsek, ki ga je vodil Makso Hrovatin s tovariši, in spodbujal k ustanavljanju reševalnih odsekov in postaj, kjerkoli bi to bilo potrebno. Marsičesa se dandanes le še slabo spominjamo, pisnih podatkov pa nam primanjkuje, medtem ko poznavalci — veterani odhajajo.* In vendar vemo, da je med prvimi po 1. svetovni vojni nastala leta 1922 postaja GRS v Stahovici, ki je petnajst let kasneje, leta 1937, prešla v postajo GRS Kamnik. Sledile so leta 1924 Jesenice, leta 1931 Celje in Tržič leta 1937 (ali 1935). Gorski reševalci so se organizirali tudi v Lučah, Solčavi, Logarski dolini, na Jezerskem, v Kranju pa, seveda, spet v Kranjski gori, v Mojstrani in v Bohinjski Srednji vasi, o čemer pa so podatki zelo rahli in komaj oprijemljivi.

* Do dokončne podobe bo zgodovinarju pomagal predvsem poglobljen študij razpoložljivih pisnih virov. Upajmo, da se tega dela vendar kdo loti!

Organiziranost se je prilagajala razmeram, rastla in se razvijala po potrebah. Leta 1930 je bil sprejet »Pravilnik o organizaciji reševalnih odsekov in postaj«.

SPD in vodstvo gorske reševalne službe je že od leta 1922, ko je bil tečaj reševalne tehnike na Okrešlju, organiziralo podobne tečaje v različnih krajih Slovenije, in sicer vse do aprila 1941, tik pred izbruhom zadnje vojne, ko je bil tečaj na Črni prsti.

Reševalni odsek pri Osrednjem odboru SPD je kasneje prevzel Stanko Hudnik, dr. Bogdan Breclj pa je že leta 1933 napisal naš prvi priročnik za reševalce — »Prva pomoč in reševanje v gorah«, ki je bistveno pripomogel k usposabljanju reševalcev.

Sledila je morija druge svetovne vojne, ko v gorah spet ni bilo ne časa ne prostora za gornike in alpiniste, pač pa se je pretežno prav v njihovem okrilju bil boj za obstoj in osvoboditev naših narodov.

Z osvoboditvijo so se v gorski svet spet pričeli vračati njegovi častilci; alpinisti so posegali po dotlej nedotaknjenih stenah in tako je spet nastala potreba po varstvu.

Takoj po osvoboditvi je na pobudo jese-niških alpinistov nastala obnovljena Gorska reševalna služba s sedežem na Jesenicah. »Centralo GRS« sta do leta 1948 vodila Miro Dermelj in Uroš Župančič, od leta 1948 do 1952 pa Uroš Župančič.

V poletu povojne obnove in snovanj so naglo oživljale stare postaje GRS in se porajale še nove; leta 1950 je bilo vseh skupaj kar 26. Nekaj časa so bile povezane v bazah, vendar je že leta 1952, po reorganizaciji, ko je postala osrednji organ reševalcev Komisija za Gorsko reševalno službo pri Planinski zvezi Slovenije, prevladala preprosta in neposredna organizacijska oblika — postaja. Nekatero postaje, tako v Bovcu, Celju, Mariboru in Tolminu, so ustanovile razmeroma samostojne reševalne skupine ter se tako še bolj približale goram, v katerih opravljajo svoje poslanstvo.

Komisijo je dobro leto vodil dr. Bogdan Breclj, ki mu je leta 1953 sledil dr. Miha Potočnik. Ko je ta postal predsednik Planinske zveze Slovenije, ga je leta 1965 po zboru reševalcev na Krvavcu nasledil Bine Vengust. Komisijo je uspešno vodil do jeseni 1983, na zboru v Škofji Loki pa je bil za novega načelnika izvoljen Danilo Škerbinek, ki ji načeljuje še danes.

Postaje niso nastajale hkrati; nekatere so pravzaprav še kar mlade. Po razpoložljivih podatkih je Bohinj dobil svojo postajo leta 1947, prav tako Kranj; Bovec in Maribor leta 1948, enako Tolmin; Mojstrana in Prevalje malo prej, leta 1946. Leta 1948 je bila

ustanovljena tudi postaja GRS Rateče, a je že kmalu za nekaj let zamrla ter oživila s polno močjo šele leta 1960. V Radovljici so ustanovili postajo GRS v letu 1965, v Škofji Loki pa komaj leta 1978.

V povojnem obdobju je na Bovškem od leta 1963 delovala tudi postaja GRS Trenta, ki pa se je leta 1969 spet zlila s postajo Bovec. Nekaj let, med 1954 in 1966, je v Zasavju delovala postaja GRS Hrustnik.

Povojna zgodovina slovenske gorske reševalne službe je zelo dinamična, v glavnem zaznamovana z nenehnim napredkom in večanjem zmogljivosti. Bujni rasti do leta 1952 je po nesreči v Špiku sledila kratkotrajna kriza, tej pa obdobje stabilizacije, tehničnega razvoja in dviga na mednarodno raven.

K temu je veliko pripomogla natančna opredelitev nalog in programa ter nov pravilnik o organiziranosti in delu GRS. Sprejet je bil leta 1952, z malenkostnimi prilagoditvami, spremembami in dopolnili pa velja še danes. Zlasti pomembna je bila akcijska in organizacijska osamosvojitvev postaj. Te so odtlej samostojne, same izvajajo naloge ter le po potrebi in lastnem preudarku zahtevajo pomoč in sodelovanje drugih postaj. Na ta način je preprečeno nepotrebno vmešavanje kogarkoli v dejavnost postaj ter zagotovljena preprosta, učinkovita oblika dela.

SODELOVANJE Z IKAR

Razvoj naše GRS je tesno povezan z razvojem GRS alpskih in drugih dežel. Stiki segajo že v čas pred vojno; na zasedanju UIAA v Zürichu leta 1939 je dr. B. Breclj kot naš delegat poročal o reševanju z reševalnim drogom in vrečo.

V času generalne skupščine UIAA na Bledu, leta 1950, so se slovenski planinci, zlasti pa gorski reševalci seznanili z novimi pripomočki in načini reševanja. Te so po medvojnih nemških in avstrijskih izkušnjah začeli uvajati v alpskih deželah, kjer so tedaj že tekle priprave za ustanovitev enotne Mednarodne organizacije za reševanje v gorah — IKAR.

Razmere so dozorele leta 1955.

Na ustanovnem zboru IKAR v Bolzanu na Južnem Tirolskem sta bila naša delegata dr. M. Potočnik in dr. A. Robič; GRS je vse odtlej redni član tega združenja, v katerem predstavlja vse gorske reševalce Jugoslavije. Delujemo v vseh podkomisijah, kar omogoča sprotno in neposredno menjavo mnenj med strokovnjaki nasploh in za posamezne dejavnosti še posebej: medicino, opremo, tehniko reševanja, snežne plazove in letalsko reševanje. Na ta način hitro in učinkovito uvajamo enotne, po vsem svetu veljavne doktrine in tehniko reševanja, se opremljamo z enotno opremo za reševanje v gorah ter smo — hkrati z reševalci vseh drugih članic IKAR — spo-

sobni, da kjerkoli na svetu samostojno ali v sodelovanju z domačimi reševalci rešimo kakršnokoli nalogo, všteti posege s helikopterji, iskanje zasutih z lavinskimi psi in žolnami ali namerno prožimo snežne plazove. V petdesetih letih je GRS hkrati z novimi spoznanji in znanjem dobila tudi sodobno opremo za reševanje v gorah: reševalni oprtnik, gorska nosila, jeklenico, akia čoln, kanadke, lavinske sonde, razne opornice, kasneje pa tudi lavinske žolne in sodobno opremo za prvo pomoč, všteti vakuumsko opornico, ambu napravo in še dosti drugega.

Ta vprašanja ureja zdaj podkomisija za opremo, ki nima lahkega dela, saj gre vselej za zelo kvalitetno osebno in drugo opremo, ki je ni lahko dobiti in prihaja v glavnem iz uvoza, se hitro izrablja in je zelo draga. Potrebno je dosti iznajdljivosti, truda ter nemalokrat tudi sodelovanja domačih obrtnikov. V njeno delovno področje sodijo tudi radijske zveze, za katere pa že od leta 1952 naprej skrbi Komisija za GRS kot celota. Ta je po začetnih začasnih in trajnih rešitvah, lastni gradnji in izposojanju leta 1980 prešla na preprosto UKV brezžično omrežje. To je finančno omogočila pomoč večine slovenskih občin, po drugi strani pa RSNZ SRS. Ta je dal v uporabo enega od svojih službenih kanalov, aparate za gorske in dolinske stalne postaje ter soglasje nekaterim svojim oddelkom in postajam milice oziroma UNZ, da opravljajo stalno službo in so vedno na zvezi za primer potrebe. Čeprav bi bilo omrežje UKV zvez GRS potrebno še izboljšati, razširiti in posodobiti oziroma okrepiti, pa že tako, kot je, bistveno prispeva k uspešnemu delu.

LETALCI V GORAH

Ko že govorimo o sodelovanju in pomoči RSNZ SRS, velja spregovoriti o vlogi Letalske enote milice (LEM), ki je s svojimi piloti, mehaniki in helikopterji steber letalskega reševanja in — skupaj z reševalci-letalci — izvršilno telo podkomisije za letalsko reševanje GRS.

Pobude za njeno ustanovitev so prišle iz IKAR. Ta je reševanje z letali predvidela že leta 1955 ter ga uresničila deset let kasneje. Članice IKAR so pridno sodelovale in tudi pri nas je helikopter YU HAK že 24. 3. 1968 prvič sodeloval pri reševanju iz plazu pod Mojstrovko.

Danes je helikopter naš stalni in vse pogostejši pomočnik, ki pomaga, če njegovo sodelovanje dopuščajo vremenske razmere. So primeri, ko v sodelovanju z reševalcem-letalcem posadka kar samostojno opravi akcijo v gorah.

Sodelovanje helikopterja po pravilu poveča možnost, da ponesrečenec preživi, da poseg poteka hitreje in da so reševalci manj obremenjeni.

Podkomisija skrbi tudi za šolanje reševalcev — te vzgaja že od leta 1974 dalje, da jih ne manjka v nobeni postaji GRS. V letošnjem jubilejnim letu je izdala tudi priručnik za kadre iz vrst GRS.

K današnji vlogi helikopterja v reševanju v gorah je precej prispevala zdravniška podkomisija GRS. Njeni člani skrbe za uvajanje najsodobnejših načel prve pomoči in ustrezno vzgojo gorskih reševalcev, od časa do časa pa organizirajo tudi strokovne posvete zdravnikov GRS.

Zdravniška podkomisija med drugim redno in tvorno sodeluje v IKAR in na mednarodnih srečanjih zdravnikov alpskih dežel. S tem prispeva tudi naš delež izkušenj in tako sooblikuje doktrino prve pomoči v gorah.

Zdravniki GRS kot člani postaj neposredno šolajo gorske reševalce, skrbe za obnavljanje znanja in uvajanje sodobnih medicinskih pripomočkov in opreme za klasično in helikoptersko reševanje. Od nekdanj so poborniki zahteve, da naj bo med prvimi reševalci pri ponesrečencu zdravnik ter zato skrbe, da je med temi zadosti takih, ki so večji reševanja v steni in v posegih s helikopterjem.

Poglejmo sedaj, kaj vse počne GRS, katere so njene naloge!

Čeprav so posebnost GRS posegi v gorah,

ki jim drugi dejavniki javnega varstva niso kos, velja kot njena prva dolžnost preventiva.

Preventiva obsega predavanja, tečaje, tabore, seminarje, uporablja diapozitive, filme, videokasete, skripta, opomnike, priručnike, članke in razprave, govorno in tiskano besedo, glasila javnega obveščanja, revije, strokovna glasila in drugo. Izreden in neprecenljiv prispevek k preprečevanju nesreč je sodelovanje reševalcev v pripravi in izvedbi društvenih, šolskih in drugih izletov, dnevov varstva pred plazovi, v sodelovanju pri izvedbi športnih dni in šole v naravi, pri masovnih pohodih v gore in na organiziranih smučiščih.

Kot posebne, zelo odmevne oblike preventive velja omeniti posvete »Gore in varnost«, ki jih je bilo doslej četvero: leta 1970, 1984, 1985 in 1986; kot nekakšen uvod pa lahko štejejo referat na posvetu Planinske zveze Jugoslavije v Matki pri Skopju leta 1961, kjer je dr. Miha Potočnik obravnaval gorsko reševalno službo kot javno službo.

Močan vpliv imajo analize nesreč, ki jih Komisija za GRS redno pripravlja od leta 1970. Rezultati raziskav so na voljo vsej javnosti in posebej organizatorjem planinske in drugih dejavnosti ter — seveda — reševalcem sâmim.

namesto komentarja

ODKLENITI VSA VRATA

Hrepenenje po gorah je zasidrano v človekovi podzavesti. Je nedotakljivo in vsak ljubitelj gora ima tak odnos tudi do narave. Ker so se planinske kočice pod vrhovi Julijcev, Kamniških in Savinjskih Alp, Karavank, v Zasavju, na Pohorju, po Dolenjskem in Primorskem že odprle ali jih šele odpirajo, so planinci že v njih in na poti proti njim. Iz sivine vsakdanjosti hitimo v ples trave, gozdov, skal, vračamo se v naravo, s katero smo notranje povezani — in prav to je smisel planinstva.

Zveza z vrhovi, planotami in postojankami v gorah ima svojo stran medalje. V gorah se bodo poleg planincev, ki so jim gore svete, nagnili tudi ljudje, ki s planinstvom nimajo veliko skupnega. Še načela častnega kodeksa slovenskih planincev ne poznajo, kaj šele, da bi se v planinah spoštljivo vedli — čistovali z naravo in človekom. Zato moramo planinci takim pomagati, jim svetovati ter jih čimprej seznaniti s kodeksom slovenskih planincev.

Tišina in puščoba v gore sicer ne sodita, zato bi bilo napak kar tako po dolgem in počez znašati se nad planinskimi veseljaki. Lepota hribov pač nekatere presune tako, da se umaknejo v miren kotiček v skalah, drugi zavriskajo, zapojejo in si nazdravijo. Med planinci so tudi taki, ki jim gostoljubje planinske postojanke in nasmeh prijazne gospodarice pomenita vse.

Ljubitelji gora moramo slediti sožitju veselja in previdnosti, radosti in tovarništva, domačnosti in reda.

Potrkajmo na vest še planinskim društvom in njihovim vodstvom. Bržkone jih tačas ne bo treba posebej opozarjati na planinsko sezono, na nezaznamovane poti, nevarne brvi, nevidne markacije, polomljene kačipote in slabo oskrbovane kočice v višjih predelih, pa tudi na nasmejan obraz v koči za točilno mizo ali na planinsko pomoč.

Osvajalska sezona gora je odprta, zato ne zamudimo z odpiranjem vrat planinskih koč. Pa tudi na to ne pozabimo, da se sezona planinstva začne maja ali junija in ne avgusta ali septembra.

Ker hribovci vemo, kako drugačne so naše misli in gorah, da je tam srce bolj odkrito in beseda neponarejena, naj bo letošnji planinski raj še boljši od lanskega. Neponovljiv.

Zdenko Kodrič

REŠEVANJE IZPOD PLAZOV

Ko je beseda o preventivi, nikakor ne smemo mimo podkomisije za plazove, ki je v GRS morda spričo svojih nalog najbolj »preventivna« ter si med drugim prizadeva, da bi se prizadeti občani v kritičnih razmerah in kritičnem okolju z lastnim znanjem mogli učinkovito prilagoditi okoliščinam na gori.

V ta namen je organizirala dvanajst srečanj »Dan varstva pred snežnimi plazovi«, ki si v krajevnih okvirih utirajo pot že tudi v društva, odseke in šole.

Izdala je številne publikacije, priročnik, prireja tečaje za lavinske pse in minerje, ustanovljala Komisije za varstvo pred plazovi v občinah in krajevnih skupnostih, soustanovila Komisijo za plazove pri Zvezi vodnih skupnosti Slovenije in vodi njeno delo.

Uvedla je namerno proženje snežnih plazov ter s Komisijo za GRS bistveno pripomogla v ustanovitvi Službe za opazovanje snega in opozarjanje pred snežnimi plazovi HMZ Slovenije, s katero zbira podatke za kataster snežnih plazov v Sloveniji.

Usposabljanje reševalcev je pogoj, da bo GRS sposobna za posege na gori. Vsak pripadnik GRS se mora nenehno usposabljati in obnavljati svoje znanje, za kar skrbi podkomisija za vzgojo in tehniko reševanja, ki prireja tečaje za pripravnike in člane v letnih in zimskih pogojih ter šola instruktore GRS. Skozi njeno šolo so šli

vsi registrirani gorski reševalci v Sloveniji in instruktorski kadri Jugoslavije, hkrati pa skrbi za uvajanje novih metod in načinov reševanja.

V vrst šolanja, pridobivanja in obnavljanja znanja sodijo tudi delovna srečanja podkomisij IKAR in specialni mednarodni tečaji oziroma izmenjava izkušenj z reševalci drugih reševalnih organizacij, zlasti iz sosednje Avstrije in Italije, pa tudi z nemškimi in drugimi.

Učinkovite vzgoje bi ne bilo brez ustrezne literature in priročnikov. V tem smislu ponovno z veseljem in s ponosom ugotavljamo, da so posamezni člani GRS tudi sami poskrbeli, da takih pripomočkov ne primanjkuje. Prevedli in sami smo napisali vrsto učbenikov in priročnikov, da ne govorimo o skriptah in opomnikih za člane GRS. Precej pa smo tudi prispevali k temu, da so izhajali priročniki za šolanje gornikov in alpinistov nasploh.

Iskanje pogrešanih, proizvodvalne akcije in posegi ob nesrečah so srž dejavnosti GRS, ob katerih je vse doslej navedeno le neizbežen in nujen pripravljalni oziroma spremljevalni del. Tu bi pričakovali izčrpen statističen pregled in analize, vendar moramo povedati, da zares točnih in izčrpnih podatkov za čas, odkar obstaja in deluje GRS, ni!

Na podlagi različnih pregledov in predvsem razmeroma dobrih povojnih podatkov pa vendar z dokajšnjo natančnostjo trdimo, da je v naših gorah od leta 1912

Prejeli smo turistični nagelj

Sestavni del planinske turistične ponudbe je poleg planinskih objektov, poti, zemljevidov, opisov poti in tur, vodnikov in drugega tudi gorska reševalna služba (GRS). Dobro organizirana in delujoča GRS je turistu jamstvo, da bo zanj v primeru, če bi se izgubil ali ponesrečil, nekdo poskrbel.

GRS torej dopolnjuje turistično ponudbo. Druge alpske dežele so to ugotovile že pred mnogo časa. V svojih obvestilih in prospektih, v katerih opisujejo, česa vse bo turist deležen, če sledi ponudbi, so tudi podatki o nacionalnih gorskih reševalnih službah, kako so organizirane in kako se jih alarmira. Jugoslovanski planinci v glavnem vedo, kako pokličejo GRS. Menimo, da bi vodstva turističnih organizacij in hotelov, ki vodijo in gostijo tujce — kandidate za planinske izlete v naši deželi, morala svojim gostom zagotoviti meteorološke podatke, vremenske napovedi, vodnike, jih poučiti o razmerah

v naših gorah, jim naročiti, da morajo sporočiti, kam se odpravljajo, da se vpisujejo v pisne knjige po kočah in vrhovih itd.

Domači in tuji planinci, ki so rabili pomoč naše GRS, so z delom naših reševalcev zadovoljni, se pri nas dobro počutijo in se mnogi kljub doživetim neizgodam vračajo v naš gorski svet.

Na različne načine se rešeni zahvaljujejo, v vseh zahvalah pa je pohvala za požrtvovalnost in tovariški odnos.

Delo, ki ga slovenski prostovoljni gorski reševalci opravljajo, tudi ni ostalo neopazno komisiji turističnih delavcev Slovenije. V novembru 1986 so naši GRS podelili za učinkovito in požrtvovalno posredovanje pri nesrečah v gorah turistični nagelj.

Ko so nam pisni akt o turističnem nagelju konec februarja letos pred velikim avditorijem v Domžalah predali in je Darko Marin, urednik TV Ljubljana, prebral utemeljitev komisije, je spontan aplavz prisotnih ponovno potrdil ceno in sloves naše GRS.

Prav prijetno je bilo biti predstavnik naše GRS.

Danilo Škerbinek

naprej bilo opravljenih okrog 3.000 reševalnih akcij in preminulo okrog 700 oseb. Mnogo več se jih je ponesrečilo oziroma jih je bilo poškodovanih, reševalci pa so jim pomagali, da se vrnejo v življenje.

Pregled žrtev snežnih plazov sega do 2. 1. 1777, vendar je tudi zelo pomanjkljiv in nepopoln.

Če upoštevamo še žrtve med pripadniki stare avstroogradske vojske in ruskimi vojnimi ujetniki na območju Julijskih Alp od leta 1914 do 1918, je bilo žrtev plazov zagotovo 465, zelo verjetno pa še nadaljnjih 187. V celoti je pod plazovi umrlo 652 ljudi, skupaj z že navedenimi žrtvami gora pa torej nekako 1400.

Ker nesreča ne počiva, je jasno, da mora biti GRS vedno pripravljena, zato njeni člani tudi vedno nekaj počno, da bi po potrebi priskočili na pomoč in primerno ukrepali.

DENAR ZA GRS

Več kot upravičeno je vprašanje, odkod GRS sredstva za njeno delo. Postavljajo ga reševalci sami, postavljajo ga tudi drugi. Stroškov je veliko, četudi delo v GRS ni plačano, pa naj gre za posege v gorah ali za organizacijsko in strokovno delo v dolini. Vse to, seveda, zahteva mnogo žrtev, vdanosti in samoodpovedovanja, po drugi strani pa je najboljšje jamstvo, da ostajajo med reševalci res samo prostovoljci, ki od dela ne pričakujejo gmotnih koristi, pač pa se zadovoljijo z moralnim zadoščenjem ob pogledu na opravljeno delo in rešena življenja.

In vendar je denar potreben za izvedbo akcij, za nabavo in obnavljanje opreme, za šolanje, tečaje, vaje, posvete in vse drugo, česar ni malo in kar v današnjih kriznih časih terja deset, dvajset in še več milijonov na leto. Iskanje pogrešanih, posebej pa akcije — zlasti če se zavlečejo na nekaj dni — so draga stvar, četudi dobe reševalci samo nadomestilo za kritje osebnih izdatkov. Veliko postavko pomeni kritje izgube zaslužka, kadar reševalec v svoji delovni organizaciji ne dobi plačane nega izrednega dopusta.

Nadoknaditi in obnavljati je treba opremo, ki v akcijah in na vajah naglo in neizbežno propada, kriti stroške prevoza in še marsikaj.

Odkod torej ta sredstva?

Kot delovno telo PZS oziroma planinskih društev dobiva GRS simbolični prispevek PZS od prometa planinskih postojank. Izdaten prispevek dobiva od Loterije Slovenije. Z dotacijami pomagajo še Republiški sekretariat za ljudsko obrambo z Republiškim štabom za civilno zaščito SR Slovenije, Zveza vodnih Skupnosti Slovenije in Republiški štab za teritorialno obrambo SR Slovenije.

Zelo naklonjena je Zavarovalna skupnost

Triglav, ki sleherno leto prispeva lepa namenska sredstva za nabavo opreme, učne pripomočke, natis strokovne literature in podobno.

V obliki storitev, raznih del, z opremo za zveze in še drugače prispeva izredno mnogo Republiški sekretariat za notranje zadeve SR Slovenije z Upravo milice. Omenimo v tej zvezi samo prevoze, obveščanje, sodelovanje na tečajih za lavinske pse, da ne govorimo o helikopterskih storitvah, podarjenih radijskih postajah tipa IRET in njihovem vzdrževanju ter ugodni dobavi terenskih vozil. Od leta 1985 si GRS izdatno pomaga s prispevki Zdravstvene skupnosti Slovenije, ki po sporazumu krije stroške akcij za reševanje ponesrečenih zavarovancev v gorah, kar je eden izmed temeljev sistemske rešitve financiranja operativnih posegov GRS nasploh.

Navedena pomoč omogoča Komisiji za GRS, da redno opravlja delo, ki ji ga nalagajo postaje kot povezovalki in organizatorici osrednjih skupnih dejavnosti GRS kot celote.

Precej sredstev pridobe tudi same postaje od območnih zavarovalnih skupnosti, občinskih oddelkov za ljudsko obrambo oziroma občinskih štabov za civilno zaščito in drugih organov, krajevnih industrijskih podjetij ter drugih mecenov in prijateljev, včasih celo iz volil ponesrečencev in njihovih sorodnikov.

Z navedenimi prispevki se GRS nekako prebija skozi težave in iz leta v leto opravlja, kar mora storiti.

REŠEVALCI ŽIVLJENJ

Preden se izteče beseda, bi veljalo povedati še dvoje: Gorska reševalna služba si prizadeva, da bi njeni člani opravljali svoje delo z občutkom, da v stiski ne bodo ostali na cedilu. Zato je vsak reševalec osrednje zavarovan za primer smrti in invalidnosti, če bi se mu kaj primerilo, ko opravlja svoje poslanstvo. Ponekod postaje GRS svoje člane v ta namen zavarujejo še posebej.

Po drugi strani pa iz tega okvirnega orisa nastanka, dela in snovanja slovenske GRS ob njeni petinsedemdesetletnici lahko tudi ugotovimo, da svoje delo opravlja vse-skozi častno in nesebično, da je v preteklih letih marsikomu pomagala iz stiske in marsikomu rešila življenje.

Se več: svoje znanje je zvesto in nenehno prenašala na gornike in alpiniste ter je veliko prispevala k nastanku in razvoju gorskih reševalnih služb v bratskih republikah in pokrajinah. Vse to pa brez povezanosti z najširšo planinsko srenjo, brez njenega sodelovanja in pomoči ter brez podpore in razumevanja najširše javnosti ne bi bilo mogoče. Zato na tem mestu tudi tem najlepša hvala.

V GORAH BODO VEDNO NESREČE

MARJAN RAZTRESEN

Hkrati z jubilejem Gorske reševalne službe bi lahko praznoval osebni jubilej, povezan z reševanjem v gorah, tudi dr. Miha Potočnik, častni predsednik Planinske zveze Slovenije, eden izmed članov zlate slovenske alpinistične naveze, gorski reševalec in gornik. Leta 1927 je namreč prvič sodeloval kot član »rešilne ekspedicije«, kot se je takrat imenovala ta služba, pri reševanju v gorah. Ker je bil dr. Potočnik več kot desetletje načelnik GRS, je trideset letni jubilej naše gorske reševalne službe kar primerna priložnost za pogovor s starostjo slovenskih gorskih reševalcev (ki pa bi po videzu prej sodil v kakšno mlajšo generacijo).

Dr. Miha Potočnik se je prvič srečal z nesrečo v gorah leta 1924, ko je bil star 17 let. Vračal se je s Škrlatic, ko je pri Aljaževem domu v Vratih naletel na žalosten sprevod: mojstranski reševalci so že imeli na lojtrskem vozu naloženo povito truplo dr. Klementa Juga, ki so ga bili prinesli iz skalovja in ga peljali v dolino...

Miha Potočnik je bil takrat kot dijak kranjske gimnazije član majhne družčine kranjskih in škofjeloških gimnazijcev, ki so leta 1923 po zgledu Skale ustanovili Turistovski klub Modras. V klubu jih je bilo sedem, ki so namesto ustanovne skupščine prehodili vse Kamniške Alpe od Velike planine čez Konja na Korošico, Ojstrico, Planjavo, Okrešelj, Skuto, Štrugo, Grintovec na Kočno ter se spustili v dolino Kokre. V naslednjih dveh letih je med drugim že šel od Staničeve kočice pod Triglavom na drugi vrh Rjavine, kjer je v vpisnem zvezku našel le 26 podpisov; to je bila njegova prva pot po brezpotju v hribih. Takrat je tudi začel plezati z Jožo Čopom in Stanetom Tominškom.

Leta 1927 sta plezala v severni steni Špika znamenita alpinista Pavla Jesih in njen kolega Tone Guerra in sta potrebovala pomoč. Jeseniški Skalaši in Joža Čop so zbrali reševalno skupino in Joža je k sodelovanju povabil tudi Miho Potočnika. »Prespali smo za Akom v stari lovski koči, ki je ni več,« nam je pripovedoval dr. Potočnik, »zraven pa sta bila med drugimi Edo Deržaj in Stane Hudnik, ki sta opravila prvo ponovitev severne stene Špika. Šli smo pod Srce in s kljci dobili zvezo z Jesihovo in Guerro, ki sta povedala, da nista poškodovana, da pa ima Pavla strgane plezalke in da nimata vode. Joža je vprašal, kdo bi jima to nesel in ko se isti trenutek ni nihče javil, mi je dejal: 'No,

poba, kaj če bi šla midva?' Splezala sva gor, Joža se je spustil proti obema alpinistoma in jaz sem ga varoval, jima spustil v nahrbtniku plezalke in čutaro z vodo in začel pregovarjati Pavlo, naj vendar po vrženi vrvi izplezeta iz stene. Naposled je pristala — in takrat sem prvič v življenju videl Pavlo Jesih.«

Septembra istega leta je Miha Potočnik že resno plezal: z dr. Jožetom Hafnerjem in Jožo Čopom so prek Severne stene Triglava po Slovenski smeri prinesli v kočjo Planiko, takratni Aleksandrov dom, velik kravlj zvonec kot poročno darilo Grmovi Francki, ki se je možila v tej koči.

»Od takrat dalje sem bil vključen v tako imenovano 'rešilno ekspedicijo', v kateri so sodelovali gorski vodniki in Skalaši z Jesenic in iz Mojstrane,« pravi dr. Potočnik. »Reševanje v gorah je bilo takrat v rokah osrednjega odbora Slovenskega planinskega društva v Ljubljani, na Jesenicah pa smo imeli majhno skladišče pripomočkov za reševanje in poverjenika dr. Aleša Stanovnika.«

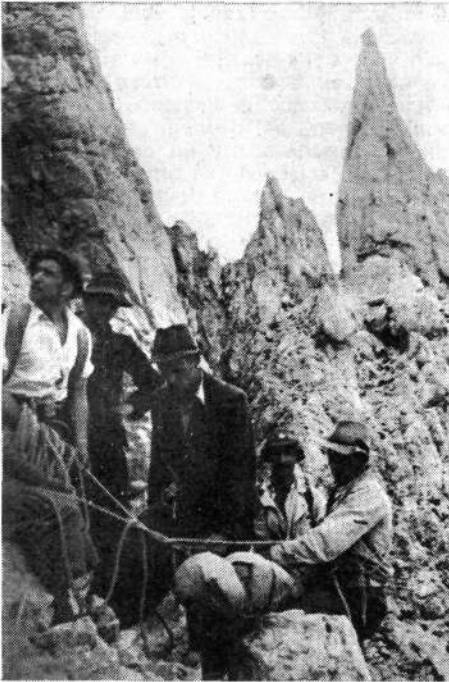
Prvič je reševal hudo ponesrečena alpinista leta 1928, ko se je v Slovenski smeri Triglavske stene že v izstopnih kaminih smrtno ponesrečil Vinko Habe, ranil pa Vreš iz Kranja. Tam je prvič videl mrtvega človeka v gorah — z razbito glavo in polomljenimi udi. Najprej so rešili živega iz stene in (prvič v zgodovini našega gorskega reševanja) prakticali spuščanje proti dolini in ne dvigovanje na polico v steni. Takrat so tudi prvič začeli premišljevali o pripravi, s katero bi lahko ponesrečenca dvignili; toda vitel so za gorsko reševanje »iznašli« šele precej pozneje.

Že takrat so na Jesenicah najresneje razpravljali o tem, da bi v gorah reševali ljudje, ki so ponesrečencem najbližji. To je pomenilo zelo veliko, saj so bili reševalci takrat navezani izključno na redne vlake in na svoje noge.

Leta 1929 je sodeloval še vsaj pri dveh hudih nesrečah v Julijcih, ko sta se smrtno ponesrečila po dva plezalca: v Srednji nemški Herbert Brandt in Bračič iz Celja in v vstopnem delu Skalaške Letner in Domicelj iz Maribora.

Vseskozi je bila slovenska gorska reševalna služba neprofesionalna organizacija, čeravno je drugod v Alpah takšno delovanje med tem postalo dejavnost poklicnih reševalcev. Ali ne bi tudi Slovenci sledili temu vzoru?

»Tako slovenski kot nemški gorski vodniki so imeli pri nas pred prvo svetovno vojno na vodniških izpitih vprašanja iz reševanja in prve pomoči v gorah,« pravi dr. Po-

Reševanje dr. Juleta Gabrovška v severni steni Razorja avgusta leta 1940

točnik. »Medtem ko so drugod po Alpah vodniki lahko živeli od vodenja po gorah, so bili v Sloveniji le redki gorski vodniki, na primer v Trenti, Kranjski gori in Mojstrani, ki so se lahko s tem preživljali. Tako torej niti za profesionalno gorsko reševanje pri nas ni pogojev. Naši gorski reševalci naj kar ostanejo amaterji po statusu in profesionalci po sposobnostih.« Dr. Miha Potočnik je dosedanjo zgodovino GRS razdelil v tri obdobja: na kratki dve leti od ustanovitve GRS leta 1912, do začetka prve svetovne vojne, na obdobje med obema vojnama, ko se je zelo izpopolnila (potem ko so jo uvedli) alpinistična, smučarska in reševalna tehnika, in sicer pod vplivom izkušenj obeh vojskujočih se strani v Alpah in Dolomitih, in na obdobje po drugi svetovni vojni, ko je izredno napredovala tako plezalna tehnika kot pripomočki za reševanje, saj zdaj reševalci v izjemno kratkem času pridejo do ponesrečenca, potem ko za nesrečo zvedo po kratkovalovnem oddajniku in ko jih na kraj nesreče pripelje helikopter. »Ko sem jaz začel,« pravi dr. Potočnik, »so bili naši reševalni pripomočki izključno vrv in roke — in sicer konopljena vrv.«

Slovensko gorsko reševanje je šlo vseskozi vstric s svetovnim. Med obema vojnama so se tudi pri nas gorski reševalci izpopolnjevali in obiskovali posebne tečaje ter posvečali posebno pozornost prvi pomoči, kar ni nenavadno, saj so našo GRS prav-

zaprav začeli zdravniki, dr. Tičar in dr. Demšar, na primer, in med obema vojnama dr. Brecelj s kolegi, ki so študirali v Innsbrucku, kjer so se spoznavali v tamkajšnjih gorah z najmodernejšimi takratnimi reševalnimi tehnikami in jih prenašali v domovino, dr. Brecelj pa je že pred zadnjo vojno napisal brošuro »Prva pomoč in reševanje v gorah«. Po vojni pa je postalo skoraj pravilo, da gre na večje reševalne akcije v gore s skupino tudi zdravnik, ki lahko takoj pomaga in odloča v spornih primerih.

Zdaj je financiranje GRS urejeno, vedno pa kajpada ni bilo. Med obema vojnama so reševalci precej let reševali s svojo opremo in obleko. Pozneje je SPD pri Gregorju Lahu v Mojstrani uredila skladišče, kjer so imeli reševalci plezalne copate in vrvi; če se je kaj tega izgubilo, so morali reševalci plačati iz lastnega žepa. Zadnja leta pred vojno pa so na podlagi poročil o reševanju reševalci dobivali od SPD po 50 dinarjev na dan, kar je bilo nadomestilo za izgubljen zaslužek in za stroške med potjo, na primer v planinski koči.

Zdaj se tudi ve, da je slovenska GRS vsekozi na tekočem z razvojem reševalne tehnike in opreme. Leta 1954, na primer, drugo leto načelnikovanja dr. Potočnika pri GRS, sta skupaj z dr. Andrejem Robičem prvič odšla v Bolzano, kjer je zasedala mednarodna komisija za gorsko reševanje IKAR, od takrat pa hodijo naši reševalci tja vsako leto, da spoznajo, kaj je novega na njihovem področju.

Leta 1952, po hudi nesreči v Špiku, ko se je smrtno ponesrečilo pet alpinistov, je prišlo v GRS, katere centrala je bila na Jesenicah, do hude krize. »Z Jožo Čopom,« pripoveduje dr. Miha Potočnik, »sva dobila nalogo, da pomiriva Gorenjce in jih spet prepričava za sodelovanje v GRS. Sedež smo preselili v Ljubljano, na PZS je bila ustanovljena komisija za GRS, katere načelnik je postal dr. Bogdan Brecelj, jaz pa njegov namestnik, se pravi operativec. V komisijo smo vključili za gorsko reševanje najpomembnejše slovenske kraje, napisali na podlagi vseh dotedanjih izkušenj prvi povojni pravilnik GRS, sprejeli načelo, da rešujejo v gorah člani tiste enote, na ozemlju katere se je zgodila nesreča, in da načelnik povabi na pomoč še druge reševalce, če je potrebno, ter pokliče helikopter (to je bilo kajpada sklenjeno pozneje), in ovrgli zahtevo nekaterih, naj bi reševali v določeni smeri le tisti, ki so jo preplezali. Tista leta so bili posebno agilni Igor Levstek, ki je bil potem dolga leta tajnik GRS, prof. dr. France Avčin, Daro Dolar, Jože Govekar, Mitja Kilar in dr. Evgen Vavken.«

Dr. Potočnik je poleg vsega drugega izpovedal tudi to, da je GRS postala služba posebnega družbenega pomena, ki ima od takrat urejeno financiranje. Prodlr je z

argumentom, da bi morali v gorah reševati tisti, ki rešujejo ponesrečence v prometnih in drugačnih nesrečah, se pravi milica in zdravstvo, če jih ne bi gorski reševalci.

Ko je leta 1965 nehal biti predsednik, se je umaknil iz GRS. »Moje načelo je,« pravi, »da se mora človek pravočasno umakniti in ne sme hoditi nazaj, ker bi bil lahko samo ovira naslednikom. To načelo sem upošteval tudi pri GRS, kjer se mi pozneje operativno ni bilo treba vmešavati, ker sta tako Vengust kot Škerbinek dobra naslednika, ki vseskozi skrbita za pomlajevanje in ažuriranje GRS.«

Tako, pravi, ne more prav nič svetovati sedanjim gorskim reševalcem, »ker veliko več vedo in znajo kot jaz«. »Vendar,« je dejal, »naj ne pozabijo, da je bila GRS vedno humanitarna služba, katere načelo je bila visoka etika in morala. Ostanajo naj poštenei prostovoljci, strokovno pa profesionalci.«

Gornikom, ki so zadnja leta vse bolj opremljeni in vse bolj pripravljeni odhajajo v gore, pa svetuje, naj v visokogorje vedno nesejo s seboj rezervno obleko, celo avgusta rokavice in volneno kapo in za vsak primer spalno vrečo ali láchko in majhno astronavtsko folijo, če bi jih slabo vreme zvečer zateklo na prostem. »Največ nesreč,« pravi, »se ne dogaja na najtežjih poteh in prehodih, ampak tam, kjer ljudje mislijo, da so že iz težav, ali ko so utrujeni in popusti pazljivost, ali na snežiščih in ob vremenskih preobratih. Zato naj se pred odhodom pripravijo na vse, kar bi jih utegnulo čakati v gorah.«

Toda čeprav bo večina večje hodila po hribih, bodo med množico (saj se planinska organizacija vseskozi zavzema za množičnost) vedno nekateri, ki še ne vedo vsega, kar mora vedeti planinec.

Tudi zaradi takih bodo naši gorski reševalci vedno pripravljeni.

NADISLAV SALBERGER PRAZNUJE SKUPAJ S SVOJO REŠEVALNO POSTAJO

ŽIVA ZGODOVINA TRŽIŠKE GRS

MIRKO KUNŠIČ

Tržičan Nadislav Salberger bo konec septembra star 75 let, toliko, kot jih ima letos slovenska gorsko reševalna služba. Z njo je praktično povezan vse od izrednega občnega zbora podružnice Slovenskega planinskega društva v Tržiču leta 1936. Takrat so ga, starega 24 let, izvolili za predsednika društva.

Iz dokumentov-zapisnikov iz let 1935 in 1936 se dá prebrati, da sta takrat Markelj in Kališnik, ki sta že pokojna, dala pobudo za ustanovitev reševalne sekcije pri društvu. Avgust Primožič je bil ob ustanovitvi odseka leta 1937 prvi predsednik, januarja leta 1939 pa ga je nasledil Danilo Cinguli.

Tudi storžiška tragedija na velikonočni ponedeljek, 29. marca 1937, je zagotovo pospešila že načrtovano ustanovitev reševalnega odseka. Takrat so namreč Tržičani napovedali smuk s Škarjevega roba do kočice pod Storžičem. Še pred startom je v plazju umrlo devet mladih tržiških smučarjev, večina iz delavskega naselja na Fabrki. Na pomoč so prišli reševalci z Jesenic, vojaki in domačini, ki so odmetavali plaz in iskali zasute.

Nadislav, danes upokojeni računovodja, se je najprej izučil za usnarja. Delal je v Runu, tržiški usnjarni, vse do njene likvidacije. Nato je pokojnino dočakal v pilarni. Zdaj se najbolje počuti v svoji sobi v hiši na Partizanski cesti 16 v starem delu Tržiča. Stene si je ovesil s pri-

znanji, plaketami, spominki in fotografijami gorá, iztrganih iz stenskih koledarjev. Njegova miza in police so založene s knjigami in vezanimi Planinskimi vestniki. V vazi ima posušeno planinsko cvetje. V sobi je prostor tudi za star nabožni kip. Tržičan ponosen pokaže izkaznico s številko 41, ki dokazuje, da je bil tudi gorski vodnik.

»Na Zelenici so pred vojno smučali predvsem Nemci. Tudi takratni Sokoli so se je držali. Premožni so se z avtomobili pripeljali vse do Sv. Ane (sedanjega Podljubelja). Vsi drugi smo iz Tržiča pešačili mimo Završnika in Matizovca na Kofce. Na tej tržiški planini so leta 1927 zgradili velik, stalno oskrbovan planinski dom. Takrat so po hribih in gorah hodili predvsem tržiški obrtniki, trgovci in uradniki s primerno debelimi denarnicami, ki so bili še posebej zaželeni pri oskrbnikih,« nadaljuje Nadislav.

Zanj velja, da je planinski zanesenjak. Z veliko volje in sprotne dela je ohranil bogat arhiv o planinstvu v tržiški kotlini. Ima veliko fotografij z vaj in reševanj pred vojno in po njej. Tega so še posebej veseli tržiški gorski reševalci, ki letos praznujejo 50-letnico dela. Za zbornik in razstavo so tako pri njem dobili veliko pisnega in slikovnega gradiva.

»Med fotografijami mi je posebno prirasla k srcu tista s prvega meddruštvenega tečaja za reševanje in zimsko alpinistiko na Črni prsti leta 1941. Tja smo odšli Avgust Primožič, Jože Radon, Stanko Po-

Nadislav Salberger, zgodovina tržiškega gorskega reševanja

Foto: Mirko Kunšič

ljanšek in jaz. Veliko smo se naučili. Vse to nam je bila dobra podlaga za razvoj alpinizma. Za nas je bila najpomembnejša severna stena Storžiča (2132 m). Oblegali smo jo pozimi in poleti. Po vojni smo v njeni severni steni začeli graditi bivak. Trdim, da je tudi to pripomoglo k razcvetu tržiškega alpinizma,« nadaljuje pogovor najstarejši od sedmih otrok zakoncev Salberger.

Pred vojno so tiste, ki so se polomili pri smučanju na Kofcah, spravili v dolino s konjem, ki ga je imel tamkajšnji oskrbnik. Pomagali so celo gasilci in druge spet orožniki. Zato je bila želja po reševalnem odseku toliko pristnejša. Že v letu ustanovitve, leta 1937, so reševali.

»V severni steni Velikega vrha smo našli mrtvega planinca iz Zagreba. S spremljevalko sta bila na Kofcah na počitnicah. Tam sta se menda sprla in odšla na Veliki Vrh. Kako je prišlo do nesreče, ve edino spremljevalka planinca iz Zagreba. Primožič je že leta 1939 javno grajal Ljubljano, ki našemu reševalnemu odseku ni preskrbela obliubljenih reševalne opreme. Prva leta vojne je lastnik tovarne Runo zaposloval šest reševalcev. Le enkrat smo odšli iskat pogrešanega. Poslal me je tudi na reševalni tečaj, ki sta ga vodila Graminger in Marinar. Tam so me hoteli Nemci

obleči v svojo uniformo. Dezertiral sem in se avgusta 1944 priključil partizanom Gorenjskega odreda. Januarja leta 1945 sem se za kratek čas ustavil doma, nekdo me je izdal, zaprli so me v begunjske zapore. Ko so nas osvobodili, sem s partizani odšel na Koroško,« se spominja Tržičan.

Po vojni je prevzel vodstvo reševalcev najprej do leta 1950, nato pa ponovno čez nekaj let. Leta 1954 so bili tržiški gorski reševalci enajstkrat na reševanjih, z gora pa so prinesli tri mrtve ljudi. Šest let pozneje so od 8. do 10. februarja v desetikilometerskem masivu Košute prvič sodelovali z avstrijskimi reševalci. Pri iskanju planinca iz Celovca so avstrijski piloti prvič pri nas uporabili helikopter.

Nadislav je 1962. leta prepustil vodstvo postaje GRS najmlajšemu bratu Marjanu. Še isto leto so Tržičani dva dni skupaj z reševalci iz Kranja, z Jesenic, z gasilci in miličniki iskali na Zelenici v plaz u suta vojaka; plaz je namreč pod kočo presenetil dve skupini granicarjev. Dvanajst se jih je rešilo, dva sta umrla v plazovini. — Plazovi so nasploh skorajda usodno povezani z zgodovino postaje GRS Tržič. 11. januarja 1977, štirideset let po storžiški tragediji, je prišlo na Zelenici do nove. V plaz u so umrli štiri učenci Iskre in dva učitelja.

»Primerjava med nami in današnjimi reševalci v načinih reševanj, opremi in usposobljenosti ni možna. Mogoča je le ugotovitev, da najbrž vsi, ki smo si kdaj pripeli značko gorskega reševalca, z vsemi močmi in znanjem hočemo pomagati ljudem,« meni Nadislav.

V sobi mi ponosno pokaže drobno rdečo knjižico, Alpsko sago o Zlatorogu, natisnjeno leta 1898 v Leipzigu. Njen lastnik je postal 10. maja 1945. Z Gorenjskim odredom je bil na Koroškem. Nekateri so iz hiše nekega nacista jemali obleke, Nadislav pa je iz kupa nemških knjig, pripravljenih za sežig, rešil »Zlatoroga« in ga v nahrbtniku prinesel domov. Sporočilo te alpske sage mu je priraslo k srcu, zato ima tako rad to knjigo.

Dogodka leta 1986

Leto 1986 bo prišlo v letopis himalajizma zaradi dveh dogodkov. Prvi je tragedija na K2, kjer je našlo smrt kar dvanajst alpinistov in alpinistk enajstih odprav, ki so poskušale priti na to izredno oblegano drugo najvišjo goro na svetu. Le še leta 1934 je bilo na eni himalajski gori, na Nanga Parbatu v Karakorumu, več mrtvih. Drugi dogodek, ki naj bi prišel v letopise himalajizma, naj bi bil rekord Reinholda Messnerja, ki je kot prvi alpinist na svetu priplezal na vseh 14 vrhov najvišjih gorá na svetu.

VREME NA TRIGLAVU

Dr. TONE STROJIN

Opazovanje vremena in vremenskih pojavov vključno z raziskovanjem flore in kamenin ter merjenjem višine z barometrom je bilo pri nas in na tujem sestavni del zanimanja prvih pristopnikov za gorski svet. Višja je bila gora, bolj je bil človek vezan na vremenska dogajanja na njej. V obdobju prvih vzponov v naših gorah so bili naši vrhovi že demitologizirani in ni bilo dvoma, da na njih ne bivajo duhovi, pač pa da je slabo vreme lahko tista nevarnost, ki utesne ugonobiti človeka ali povzročiti nesrečo.

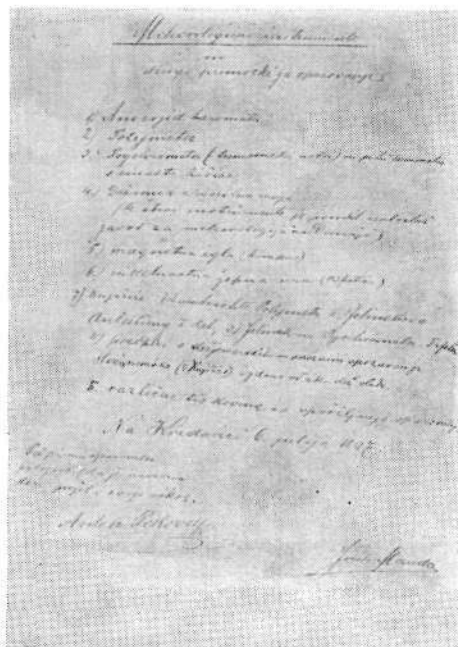
Že Baltazar Hacquet, ko je šaril okrog Triglava, kombiniral z barometrom višino vrha in s svojimi zapisi zapletal uganko, kdo je prvi stopil na vrh Triglava, je več pisal o barometru kot, recimo, o drugi svoji opremi. Tudi neprimerno pogumnejši Valentin Stanič na Triglavu ni bil brez barometra. Kot je bil korekten do ljudi, ga je hudo ujezilo, ko je spremljevalec Kos po nerodnosti razbil barometer, tako da pripetljaja ni mogel zamolčati celo v svojem spisu.¹

Tako že iz prvih pristopov na Triglav lahko razberemo, kakšen pomen so svoj čas pripisovali inštrumentom.

Opazovanja, posebej vremenska, imajo vrednost, če so stalna ali vsaj periodična. Zato so začeli graditi vremenske opazovalnice, ki so vsaj poleti služile svojemu namenu.

Planinski vestnik je že v prvih letnikih nameril znanosti vseh področij mnogo prostora. Razmerje med zgodovino, potopisjem in znanostjo daje slutiti, da je bil turistik in znanosti odmerjen tisti poudarek, ki ga je dejansko uživala, a se je poudarek vsaj glede znanosti v poznejših desetletjih v Planinskem vestniku porazgubil. Ko tako Alfonz Paulin razpravlja o razmerju med turistik in znanostjo, loči tri skupine turistov: športnike, estete in raziskovalce — in še posebej obravnava floro. Na prošnjo Ferdinanda Seidla je zanimiv poziv v Planinskem vestniku glede uvedbe potresnega opazovanja na Kranjskem. Zlasti Ljubljancanom je bil namreč še živ spomin na potres leta 1895. Ob naslovu tega članka pritegne pozornost obvestilo o meteorološkem opazovanju na Kredarici.²

V Evropi do takrat ni bil znan primer, da bi planinska organizacija sama, vendar v

javnem interesu, organizirala meteorološko opazovalnico drugega reda.³

Pregled takrat delujočih vremenskih opazovalnic po svetu, ki jih je podal Mandelj, pove, da je bila Kredarica v tistem času med najvišjimi na svetu. Kredarici najbližji vremenski opazovalnici sta bili na Sonnblicku (3106 m), ustanovljena leta 1886, in na Obirju (2140 m), ki je pričela obratovati leta 1891. Vse tri so »evidentirale«⁴ vreme v Vzhodnih Alpah. Gotovo sta z vremensko opazovalnico tako Triglav kot Kredarica dobila veljavo.

Že pisec društvenih vesti je v obvestilu, da SPD s pričetkom letošnje sezone, t. j. l. 1897, odpre meteorološko opazovalnico na Kredarici, navedel, katere inštrumente bo brezplačno posodil Osrednji zavod za vremensko opazovanje na Dunaju (K. K. Zentral Anstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus). Omenjeni dunajski zavod je o tem obvestil SPD z dopisom z dne 30. septembra 1896.⁴

Za kroniko vremenskih opazovanj na Kredarici je karseda pomembno sporočilo,⁵ da je SPD Triglavsko kočo na Kredarici uradno odprlo 5. julija 1896, oskrbnik ko-

¹ Kugy: Petsto let Triglava, Obzorja, Maribor, 1973, str. 85.

² PV 1897, str. 93.

³ J. Mandelj: Nekoliko o meteorologiji in najznamenitejših gorskih meteoroloških opazovalnicah, PV 1897, str. 103.

⁴ PV 1897, str. 93.

⁵ PV 1897, str. 107.

če Anton Pekovec pa biva na Kredarici že od prvega junija 1896. Isti pisec, bržčas sam urednik Planinskega vestnika Anton Mikuš, v nadaljevanju notice navaja, da se je meteorološko opazovanje pričelo 6. junija 1897. Uvedel ga je odposlanec osrednjega odbora SPD Josip Mandelj, ki je o meteorologiji nasploh mnogo pisal v Planinskem vestniku. Iz ohranjenega seznama instrumentov, ki je pisan v slovenskem in nemškem jeziku na kraju samem, na Kredarici, je razvidno, da je bil Anton Pekovec prvi opazovalec na Kredarici, ker je sam s potrdilom prevzel omenjene instrumente. Ti instrumenti so bili mokri in suhi toplomer, postavljena v cinasti hišici na fasadi kočje 1,60 metra visoko od tal na severozahodni strani kočje, dežemer 6 metrov stran od kočje na severovzhodni strani 1,30 metra od tal, ostala opazovalna orodja pa so bila spravljena v prvem nadstropju kočje. Že v najavi obratovanja meteorološke opazovalnice na Kredarici je pisec obljubil, da bodo mesečne rezultate vremenskega opazovanja objavljali v Planinskem vestniku.

In res je bilo »opazovanje meteorologije«, kot so zapisali v »službeni pogodbi« za oskrbnika, sestavni del oskrbnikovega dela, resda na zadnjem mestu, vendar kot nič manj zahtevno in odgovorno od drugih nalog, kot so oskrbovanje kočje, postrežba turistov, prodaja živil in pijač, sprejemanje raznih pristojbin v koči itd. Kako je živel oskrbnik in opazovalec na Kredarici?

Malokateri obiskovalec Triglava se je v svojih doživetjih zamudil z opisovanjem oskrbniškega življenja in dela. Danes je že težko reproducirati, kdo vse so bili po vrsti oskrbniki, kaj šele, kako in pod kakšnimi pogoji so sprejeli delo.

Ker je bilo delo oskrbnika oz. čuvaja, kot se je temu takrat reklo, in »opazovalca meteorologije« združeno, pogledimo, kaj je vsebovala »službena pogodba« morda od Antona Pekovca še bolj znanega triglavskega čuvarja Franca Arha iz Srednje vasi 12 v Bohinju. V službeni pogodbi je bil določen čas obratovanja od 1. julija do srede septembra s pravico SPD, da dobo podaljša ali skrajša. Plača je znašala dve kroni na dan z možnostjo nagrade od 10 do 30 kron ob koncu sezone v primeru uspešnega dela in vestnega in natančnega meteorološkega opazovanja.

Plačo so izplačevali mesečno do polovice, ostalo polovico pa je SPD zadržalo kot kavcijo do končnega obračuna, ki so ga naredili najkasneje 14 dni po tem, ko so zaprli kočjo na Kredarici.

V pogodbi je bilo izključeno kakršnokoli odstopanje od cenika jedil, pijač in razglednic, ki ga je določilo SPD.

Sledila je huda pogodbeni naloga. »Proviant in vse za kočjo potrebne stvari postavi društvo do konca doline Kot. Čuvar-

jeva dolžnost pa je te stvari proti plačilu 24 vinarjev od kilograma znositi v kočjo.« Njegova dolžnost je bila tudi napraviti za kočjo potrebna drva in jih spraviti v kočjo. SPD mu je za to plačalo 20 kron od sežnja. Iztrženi denar od jedil, pijač in pristojbin je moral čuvaj mesečno pošiljati po zanesljivih vodnikih društvenemu pooblaščenцу Jakobu Aljažu na Dovje, sam pa si je ob mesecu od iztrženega zadržal polovico plače, to je 30 kron.

Za svojo hrano je moral čuvaj skrbeti sam. Če je bil prisiljen uporabiti društvena živila, jih je moral plačati po ceniku, ki je veljal v koči. Imel pa je pravico v lastni režiji prodajati kruh in mleko.

Poleg tega, da je osebno odgovarjal za predmete v koči, saj je podpisal službeno pogodbo, ni smel brez društvenega naročila ali »izredno važnega vzroka« zapustiti kočje, sicer je bil ogrobljen do 10 kron na dan.

Naj bo ta jubilejni zapis ob 90-letnici meteorološke opazovalnice na Kredarici tudi spominski zapis triglavskim čuvajem-oskrbnikom, ki so dolga desetletja združevali delo oskrbnika in meteorologa. Kako, pod kakšnimi pogoji, najbrž ne bo mogoče nikoli natančneje obnoviti, vsekakor pa zaslužijo prostor v triglavski zgodovini. V visokih gorah prislužen denar je bil vedno dvakrat odslužen, vsak dan v visokogorskih pogojih dvakrat daljši.

Kako je bilo z meteorološko opazovalnico v poznejših desetletjih?

Do druge svetovne vojne se v načinu oskrbovanja in meteorološkega opazovanja ni mnogo spremenilo. Morda bi se še našel kdo, ki bi lahko iz svojega gradiva dokumentarno dopolnil podobo o delu čuvaja na Kredarici.

Po zadnji vojni je takratna vlada LRS spomladi leta 1947 ustanovila Upravo hidrometeorološke službe LRS, katere naslednik je današnji Hidrometeorološki zavod SRS. Spet se je začelo iz nič: ni bilo instrumentov, primanjkovalo je šolanih kadrov.

Varovanje parka

Malo Fatro je turistični promet izredno obremenil in zato se je bilo treba zateči k varstvenim ukrepom. To je bil eden od glavnih vzrokov, da so Malo Fatro proglasili za peti narodni park v Češkoslovaški. Na sedlu Snilov so, na primer, ob lepih dneh našli okrog tisoč obiskovalcev, v dolini Vratna pa so zaradi prevelikih količin svinca iz avtomobilskega bencina začele admirati nekatere vrste rastlinja. Steza na južni greben Razsutca je nevarno poškodovana. Tako so se v ČSSR odločili, da bodo omejili število obiskovalcev, zaprli kamping v dolini Vratna in prepovedali avtomobilski promet po cesti iz Terchove v dolino Vratna. Prav tako so se odpovedali gradnji novih žičnic.

Nenadoma pa se je pojavila zamisel o observatoriju na Triglavu. Zagotovljen je bil že denar, a na srečo so bili načrti poleti 1950 ustavljeni.

Za vrhom Triglava je bil v nevarnosti Kanjavec, vendar so razumni glasovi prekinili taka načrtovanja, ki jih je bilo na območju Triglavskega narodnega parka v današnjem obsegu še nekaj, npr. triglavske žičnice ali izraba slapa Savice v elektroenergetski potrebi. Pač pa so meteorologi dobili nekaj prostora v Triglavskem domu na Kredarici in tu ostali do danes, vedno pripravljeni sprejeti pod streho planince, posebno še pozimi.

Približno 1. avgusta 1954 je začela redno in neprekinjeno obratovati meteorološka opazovalnica na Kredarici in še vedno je Planinski vestnik tisti, ki objavlja značilne vremenske podatke s Kredarice in s tem nadaljuje v desetletjih skovano tradicijo, da gresta planinstvo in vremensko opazovanje skupaj.

19. MEDNARODNO
SREČANJE ALPINISTK RHM

PAKLENICA '87

INES BOŽIČ

Kako je pravzaprav sploh prišlo do mednarodnega srečanja alpinistk RHM (Rendez Vous Haute Montagne) v Paklenici?

Že leta 1983, na srečanju v Bolgariji, se je šušljalo o temu, da bi bilo srečanje v bližnji prihodnosti v Jugoslaviji, vendar je potem vse zamrlo. Naslednjih dveh srečanj leta 1984 v švicarskem Grimsu in 1985 v italijanskem Gran Sassu se zaradi odprav v Pakistan nisem udeležila. Grimsel je obiskala le Nadja Fajdiga, na Gran Sassu pa sploh ni bilo nobene. Po pošti me je predsedstvo RHM obvestilo, da so me izbrali za jugoslovansko delegatko pri RHM in mi namignili, da bi naslednje leto dekleta rade prišle v Paklenico.

V francoskem Freyssinièresu smo se lani dokončno odločile za Paklenico, ki iz leta v leto postaja bolj popularna. Na kratko je bila predstavljena že v italijanski Rivisti della Montagna, francoskem Alpinisme et Randonée, angleškem Mountainu...

Ker je Paklenica primerna za težavno prosto plezarijo na svedrovcih, za proste ponovitve težjih in lažjih klasičnih smeri, za številne planinske izlete ter za izlete na Tulove grede in Plitvička jezera, si primernejšega kraja v Jugoslaviji skorajda nismo mogle izbrati. Predvsem Angležinje so bile navdušene tudi nad številnimi možnostmi za cross country, precej udeleženk

pa je opravilo tudi turo iz Velike v Malo Paklenico.

Šotorile smo v kampu Narodnega parka Paklenica tik ob morski obali, kar je seveda samo prispevalo k prijetnemu vzdušju na srečanju. Starejše udeleženke srečanja so bile nameščene v privatnih sobah v bližini kampa.

Ker smo imele v programu tudi projekcije filmov in diapozitivov, smo se z lastnikom gostilne Rajna dogovorile za prostor in smo med srečanjem gostilno dobesedno okupirale. Rajna je postala nekakšen sinonim za prijetno alpinistično »ošteterijo«, kjer se je ponavadi zaključil naporen dan večine udeleženk. Naj na tem mestu še enkrat pohvalim lastnika Anteja Marasovića in sina Maja, ki sta poskrbela za prijetno vzdušje z odlično hrano, solidnimi cenami in glasbo, dokler se še najbolj zdržljive niso odpravile spat.

Peter Podgornik je pokazal svoje filme z Aconcague, Yosemite, Grenlandije in Patagonije, Mariča Frantar diapozitive s prve jugoslovanske ženske odprave v Himalajo in Angležinja Pamela Holt z ženske odprave v Bolivijo. Mogoče so vse te projekcije kar preveč zapolnile teden in prikrajšale ženske za kakšno zanimivo debato, vendar so bile kljub vsemu navdušene. Le pripomba Ute Adler iz Nemčije me je opomnila na dejstvo, da smo imeli na teh projekcijah priložnost videti štiri uspele moške podvige in dve neuspeli ženski odpravi. Zgolj naključje, vendar, žal, na srečanju alpinistk.

Ker je precej deklet pripotovalo na srečanje z letalom ali vlakom, smo v Zadru najeli rent-a-car kombi, kar se je kasneje izkazalo za izredno koristno odločitev. Dekleta smo vsak dan vozili v Paklenico in popoldne nazaj v Starigrad, naš »space shuttle driver« Peter pa je peljal ženske na izlet na Tulove grede, kjer so tudi plezale, in na Plitvička jezera.

Prve tri dni srečanja nam je blazno nagajala burja. Lomila je šotore, plezati je bilo mogoče le v kratkih smereh nad parkiriščem, jaz pa sem jih vsak dan znova tolažila, da bo »danes ponoči prenehala pihati burja«. V sredo se je resnično umirila in morála, ki je počasi začela že padati, se je nenadoma spet dvignila. V preostalih dneh so dekleta splezala vrsto težavnih kratkih smeri, smeri v Čekiču in v severni steni Aniča Kuka ter v južni steni Debelega Kuka. In kar je mogoče še pomembneje: čeprav je večina deklet prila na srečanje s soplezalko, smo neverjetno dosti plezale prav v mešanih navezah (dekleta različnih narodnosti).

Med srečanjem smo se delegatke sestale in poskusile obdelati aktualne probleme srečanja RHM. Okroglo mizo na to temo bo organizirala Švicarka Vreni Jäggin na prihodnjem srečanju v Švici. Do sedaj RHM ni imel predsednice, pač pa je bilo

vodstvo sestavljeno iz več ljudi. Ker je drugo leto 20. obletnica RHM, bo srečanje v Švici, kjer je bila tudi ustanovljena organizacija RHM. Zanimiv problem se je pokazal prav ob izbiri krajev za srečanja. Mislim, da so prav kraji, kot je Paklenica, najprimernejši za taka srečanja. Zato bi rada odgovorila vsem tistim, ki so imeli doma pomisleke zaradi Paklenice in so me spraševali, zakaj srečanja nisem rajši organizirala v Julijcih. Lani je bilo v Chamonixu prvo svetovno srečanje alpinistk. Ker smo bile udeleženske stalno razkropljene po hribih, se v 14 dneh niti enkrat nismo zbrale vse skupaj. Ko so se ene vračale s ture, so druge odhajale, nekatere je v hribih zadržalo slabo vreme, na kosila so prihajale le tiste, ki so počivale, na

večerjo le tiste, ki so se ravno vrnile s ture. Ko so bile v Chamonixu, so v glavnem počivale, da so si odpočile in se pripravile na naslednjo turo...

Celotno srečanje se je z reduciralo na bežna srečanja v dolini ali na naključna srečanja v gorah. Mnogo deklet tudi ni domelo namena srečanja, saj je bilo vzdušje kar preveč tekmovalno, odnosi med udeleženkami pa zelo površni.

Naj se še enkrat zahvalim vsem, ki so pripomogli k uspešni izvedbi srečanja v Paklenici na katerem je sodelovalo 90 alpinistk iz 12 držav, posebno KA pri PZS, Beti iz Metlike za majice ter Lidiji Honzak in Janeku Marinčiču za izvirne pripombe. Na svidenje v Švici!

UVOD V LETOŠNJO PLANINSKO SEZONO

SREČANJE LJUBLJANSKIH PLANINCEV

Na Ključu, 623 metrov visoki vzpetini nad Horjulom pri Ljubljani, bo v nedeljo, 14. junija letošnji, po vrsti že sedemnajsti tabor ljubljanskih planincev. Organizirala ga bosta Ljubljanski meddruštveni odbor in Planinsko društvo IMP. Prireditve, ki bo pod pokroviteljstvom občine Ljubljana-Vič-Rudnik, bo enako, kot je bilo prejšnja leta, uvod v letošnjo planinsko sezono.

Ključ je bil doslej bolj znan kot obeležje iz NOB, zato ni nenavadno, da so tam borci postavili svoj dom, pri katerem bo letošnje planinsko slavlje. Glede na to so ljubljanski planinci seveda povabili k sodelovanju tudi borce, da bi tako skupaj oživljali tradicije in spomine, tudi iz medvojnega preteklosti. Okrog te vzpetine se je dve medvojni leti zadrževalo vojaško in politično vodstvo slovenske partizanske vojske. Junjski planinski zbor bo podprl prizadevanja viške in rudniške občinske skupščine, da bi ta kraj predstavili ljubljanski javnosti tudi kot izletniško točko, ki je bila doslej malo znana. To se popolnoma sklada s konceptom organizatorjev ljubljanskih planinskih taborov, ki te svoje prireditve organizirajo na manj znanih krajih, da bi jih tako približali planincem in drugim ljubiteljem narave, ki ob lepih dneh včasih ne vedo prav, kam bi šli na bližnji izlet. Čeprav združuje ljubljanski meddruštveni odbor približno 25.000 planincev ljubljanskih in okoliških planinskih društev, pričakujejo, da se bo junjskega zbora udeležilo 3000 do 4000 članov planinske organizacije; toliko jih bo na Ključu po pričakovanjih ob 11. uri,

ko se bo tam začela prireditve, čez dan pa jih bo gotovo prišlo še precej več. Računajo, da bo precej ljubiteljev kolesarske rekreacije prišlo na prireditveni prostor tudi s kolesi — vsaj do vznožja, kjer bo poskrbljeno za čuvanje jeklenih konjičkov. Tistim, ki se ne bodo pripeljali z lastnimi avtomobili, bodo na voljo pogostnejši avtobusi mestnega prometa, poleg tega pa bo izpred upravne zgradbe viško-rudniške občine od 7. do 10.30 stalno vozil poseben avtobus IMP, ki bo popoldne odpeljal planince nazaj v mesto.

Za dobro počutje in za gostinske storitve bosta na Ključu poskrbela Planinsko društvo IMP in gasilsko društvo, ki bosta pripravila za ljubitelje filatelije poseben žig, za drugačne zbiralce pa značke, nalepke in vse drugo, kar sodi k taki prireditvi. Organizatorji prireditve računajo, da bodo z izkupičkom pokrili vse organizacijske stroške, nemara pa jim bo še kaj ostalo za društveno blagajno.

V ljubljanskem meddruštvenem odboru so že lani premišljevali, da bi take tabore organizirali le vsaki dve leti, saj je zadnja leta — tako menijo nekateri — množičnih planinskih prireditve pri nas kar preveč. Temu so odločno nasprotovali planinci, ki očitno želijo taka velika družabna srečanja, prav tako pa ni nikoli zadrege glede organizatorja, saj se hoče vsako društvo izkazati z organizacijskimi sposobnostmi. Nihče ne dvomi, da se bo tudi PD IMP, ki letos praznuje 15-letnico delovanja, na tej letošnji prvi veliki planinski prireditvi v Slovenji.

NA SMUČEH PREK SEVERNE TRIGLAVSKE STENE

DEJAN OGRINEC

Triglavska severna stena, ki so jo plezalci poimenovali kar z okrajšavo »Stena«, pomeni pravi mit in simbol našega alpinizma. Do danes so drzni plezalci preplezali že več kot 100 smeri in variant. V tem širokem in mogočnem ostenu pa še ni konca drznih pustolovščin. Alpinisti vedno znova najdejo kakšno šibko točko za novo smer, prosti plezalci pa možnost za nove poskuse.

Ali pa uspe podvig, kot je dvema Bohinjškima plezalcema (M. Šurc in J. Arh): presmučala sta najstarejšo plezalno smer v Steni — Slovensko smer. Leta 1978 je bil ta podvig za tiste čase in naše kraje dejanje, ki je bilo daleč pred drugimi alpinistično smučarskimi dosežki.

Po več poskusih ter daljšem čakanju na ugodne snežne razmere sva se z Andrejem lepo aprilsko nedeljo odpravila na Kredarico skozi dolino Krme. Napoved je obetala vsaj še en lep dan, ki naj bi zadostjal za dosego najinega velikega cilja: v Steni presmučati poznano plezalno smer, Slovensko smer, in tako v drugo ponoviti dejanje drznih Bohinjcev.

Toda vremenske razmere so nama jo zagodle. Ostala sva na Kredarici dva dni in čakala na vremensko izboljšanje. (Še vedno boljše kot v kakšnem bivaku!) Bila sva zelo na tesnem tudi s hrano, saj noben od naju ni računal na tak vremenski zaplet. Meteorologa Nejc in Janez sta poskrbela, da nisva bila lačna, sama pa sva dolgočasena čakala, da se bodo oblaki dvignili in veter polegel. Ta želja se nama je izpolnila šele v torek popoldne, kar sva hitro izkoristila. Odpravila sva se do izstopa plezalne smeri ter si ogledala »Prevcu izstop«.

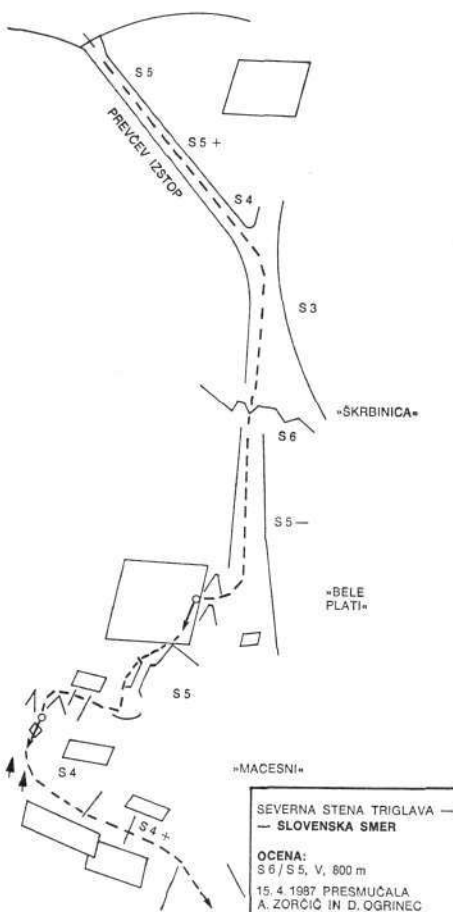
Po dvodnevem čakanju sva se v sredo zjutraj, ohrabrena z dobrimi snežnimi razmerami in s polno mero »naboja« v sebi, odpravila na rob stene. Začela sva smučati po »Prevcu«, ki pa je bil zelo zglijen od plazov. Na mehak sneg, skoraj pršič, sva naletela šele v »Slovenski grapi«. Na koncu te grape pa naju je že čakala prva orientacijska zanka, t. i. »Škrbinica«. Na smučeh sva prečila po mehkem in strmem pobočju kakšnih 70 metrov, za katero pa sem imel občutek, da se bo kmalu »odpeljalo« v dolino...

A za strah ni bilo časa. Zadovoljna sva odkrila, da je »Bučarjeva stena« zasnežena. Ponekod zelo ozek prehod naju je

privedel v naslednjo grapo. Na njenem koncu sva se za kratek čas oddahnila, vnovič ugotovila, da hrane nimava več, ter čakala, da se prikaže sonce skozi grozeče temne oblake. Mraz in močan veter pa sta naju precej hitro pognala naprej.

Začelo se je s ponovnim prečenjem na smučeh na raz poleg »Belih plati«, kjer sva ugotovila, da bo potreben spust po vrvi, saj so bile »Bele plati« skoraj suhe. Za nameček nisva »odkrila« nobene prave razpoke za klin. Po predolgem iskanju ni ostalo drugega, kot da zatakneva zanko za sumljiv »rogličček«.

Pod »Belimi plati« naju je prvič preseletil led. Glej ga, zlomka, kaj pa sedaj?

Andrej je dejal, da je pretrdo in se zleknil na nahrbtnik — in začelo se je čakanje na sončno toploto, ki bi dovolj ojužnila sneg. Ko je po dolgih, mrzlih urah sonce le pokukalo skozi oblake, sva se veselila njegove topline, najbolj pa moči, s katero je hitro zmeščalo sneg.

Po tem precejšnjem postanku sva spet stopila na smuči, a le za nekaj 70 višinskih metrov. Prišla sva do točke, kjer je potreben tako izostren občutek za orientacijo, kot je Andrejev. Meni se nikakor ni zdelo logično diagonalno prečiti »nekam v nebo«, pa je bila to le prava smer. Z veseljem sem se spustil za Andrejem še nekaj metrov do »macesnov«, od koder je že bilo mogoče slutiti najin izstop. Po mehkem, odjuženem snegu sva odsmučala navzdol, prečila nekaj snežnih razli ter prismočala na izstopno plaznico pod glavno steno. Ni ostalo dovolj časa, da bi si oddahnili, saj se je že večerilo. Pot naju je vodila naprej v dolino Vrat in v Mojstrano.

15. IV. 1987 sva ANDREJ ZORČIČ (AO Akademik) in DEJAN OGRINEC (AO Črnuče) presmučala v severni Triglavski steni »Slovensko smer«. Spust sva ocenila s V, S 6/S 5, 800 m.

NA STRMI POTI SE UTRINJAJO MISLI
NA STARE LJUBEZNI

BELA GORA

MATJAŽ ČUK

Mont Blanc. Bela gora, koliko časa je moral preteči, da sem lahko stopil na tvoji vrh!

Da, lepa so bila ta leta. Dobro se spominjam, kako se je začelo. Niti enajst let nisem imel, ko smo po uspešnem vzponu na Grintovec obljubljali, da se bomo še vrnili. Že takoj naslednji dan smo spoznali, da gore niso samo sonce, da so gore lahko tudi nevarne. Vračali smo se s Skute, ko nas je na Turski gori ujela nevihta. Takrat sem v silovitem vetru v Kotličih trdil, da me bo odneslo.

Zjutraj nisem verjel, da nam bo uspelo. Preveč nejeveren je bil Vikijev pogled, ko smo zvečer ugotovili, da je to naša edina možnost.

Minilo je nekaj let in gore so nas temeljito izučile. Na lastni koži smo pridobivali izkušnjo za izkušnjo. Veselje in razočaranje sta si podajala roke. Zgodilo se je, da je bila narava močnejša od nas. Nismo tiščali z glavo skozi zid. Prišli smo

do spoznanja, da je pravočasni odstop kljub vsemu zmaga — zmaga razuma.

Tam, na strmem pobočju Mont Blanca du Tacula, sem začel verjeti. Nebo je bilo preveč modro in volja preveč trdna, da bi nam spodletelo.

Potem je prišlo prvo brezpotje. Mali Draški vrh. Pol ure smo rabili, da smo s prvega, le malo nižjega vrha prilezli na pravi vrh. Nato smo le malo višje, po čisto lahkem svetu, v nekaj minutah opravili isto pot.

Belina. Povsod samo belina. In modro nebo. In sonce. Sonce, tako toplo in tako svetlo, da ne moreš verjeti.

Bivak na Lazovškem prevalu. Najin prvi bivak. Drugačen od drugih, a zato toliko ljubši. Takrat še nisva imela spalnih vreč, zato sva kar s postelje potegnila odeje. Mami naju je čisto resno vprašala, če se seliva. Ampak prvič je vedno najlepše. *Korak za korakom. Proti cilju. A z vsakim korakom mine delček poti — poti, ki bo ostala v večnem spominu.*

Kukova špica. Dolgo, dolgo sem si želel na njen vrh. In potem, nekega lepega poletnega dne, se mi je želja uresničila. Kar malce sva bila razočarana, ko sva v poznem popoldnevu prisopihala na Gulce in nisva takoj našla prostora za bivak. Potem sva le izbrskala votlino, dovolj veliko za dve spalni vreči. Sledila je noč, ena izmed tistih, ko je preveč zvezd na nebu in ti pričakovanje ne da spati. In potem jutro. Toda kakšno jutro! To je bilo jutro, ki je dano le izbranim. Jutro, ki ga doživiš le enkrat v življenju. Celotna stena Škrnatarice je za trenutek zažarela v ognjeno rdeči barvi. Res, prizor, ki je dan le srečnemu — prizor za bogove!

Strmina. Počitek. In potem spet strmina. Čudovit razgled. In pa prijatelji. Lepo je imeti dobre prijatelje.

Vrh, ki je tako blizu, a vendar nedosegljivo daleč: Veliki Draški vrh. Bleščeče bela piramida, ki se čudovito sklada s temno modrim nebom. Bilo je tako mrzlo, da je rezalo do kosti. Spokojno tišino zasneženih poključskih gozdov je motilo le tuljenje viharja. Snežne zastave so vihrale čez bele grebene. Obrnila sva 200 metrov pod vrhom. Nisva tvegala omrzlin.

Samo teden kasneje sva v čudovitem vrenem dosegla vrh.

Počitek pod Mont Mauditom. Počitek, brez dvoma eden od najlepših trenutkov na poti. Trenutek, ko za hip postaneš, ko se brez skrbi zazreš v daljave, prisluhneš tuljenju viharja, s tesnobo opazuješ grozljiv ples oblakov ali občuduješ razigrano igro snežink.

Strme trave beže navzgor. In potem, kar naenkrat, kot bi odrezal — konec. Hodiš in hodiš, ves čas v napetem pričakovanju,

kaj bo na drugi strani. In na sedlu nisi razočaran. Da, take so bohinjske gore! Polne skrivnosti, presenečenj, nežnih planik, grozljivih brezen in osamljenih viharikov. In seveda z najlepšimi planinami na svetu.

Visoko v Mont Maudit smo že. Sončni žarki prijetno grejejo in kljub precejšnji strmini uživam v hoji. Pred nami je prečnica, za njo sedelce, potem pa ... Da, potem pa pogled, ki se ti za vedno vtisne v spomin: pogled na Belo goro ...

Durmitor. Poslavljali smo se od črnogorskih gora in zelo se nam je mudilo. Pa vendar smo si izprosil dve uri. Le dve uri, za našo zadnjo željo. Prutaš — gora nasprotij, zame najlepša gora v Durmitorju. Čudovit je pogled nanj s Todorovega dola, nepristopna je njegova južna stena. Le malo pod vrhom, ampak res samo nekaj korakov, pa se ti odpre nepozaben pogled na bisera črnogorskih gora, Veliko in Malo Škrčko jezero.

Prvi koraki nad sedlom Brenva. Zadnji sem v navezi. Sprejdi so Zdravko, Tomaž in Mitja. Pred nami je zadnja, najdaljša in najhujša strmina. Odtod vodi pot samo še navzgor. Vrh je videti tako blizu, da bi ga prijel z roko. A vendar je bilo še daleč ...

Razburljiva noč v spalni vreči pred hotelom v Dečanih. Najprej nevihta, nato srhljivo tuljenje psov vseh pasem in velikosti. Zjutraj pa čudovit dan. Mnogo sem si obetal od prvega obiska Prokletij. Na vrhu pa eno samo, veliko razočaranje. Megla; megla — ravno tako gosta in ravno tako siva kot v Ljubljani. Nič ni bilo od težko pričakovanega razgleda po Prokletijah, nič od tako željenega pogleda na skrivnostne albanske gore.

Prepoved vzpona na Everest?

V Nepalju proučujejo možnost, da bi od leta 1990 dalje alpinistom prepovedali vzpon na Mt. Everest (8848 m) in Annapurno (8091 m). Le tako bi lahko naravno zavarovali pred odpadki, ki jih tam puščajo himalajske odprave. Po besedah predstavnika za tisk v ministertvu za turizem je Nepal že zdaj nehal izdajati dovoljenja za odprave, načrtovane po letu 1990, zdaj pa proučujejo možnost, da bi vzpon na ta dva visoka vrhova vsaj začasno prepovedali, kar bi pomenilo nekajletno mirovanje gorá. Seveda pa bo še vedno obstajala možnost, da bodo odprave odšle na druge vrhove, na primer na Kangčendzengo (8596 m) ali Makalu (8481 m). Ukrepi za zavarovanje narave so tod nujni, kajti v zadnjih nekaj desetletjih se je znatno povečalo število alpinistov, ki se odpravijo na vrh Mount Everesta in Annapurne ali vsaj na trekking v podnožje obeh gor: leta 1969 jih je bilo 293, leta 1985 pa kar 32.720.

Samo dve leti kasneje — Korab, moja vroča želja in še enkrat Prokletije. Tokrat je vse drugače: sonce, vročina, prijatelji, čudoviti razgledi ... In Albanija. Res, samo nekaj metrov na vrhu Koraba, pa vendarle! Potem Đerovica. Teško bi našel jezera, lepša od Đeroviških. V daljavi pa kot privid — albanske gore. Tako blizu, a vendar tako daleč ...

Boli me glava, moči počasi popuščajo. Višina že kaže zobe. Strmine pa noče in noče biti konec.

Gran Paradiso, prvi štiritisočak. Zelo slabo je kazalo. Želeli smo v kočo Emanuele, a smo le nemočno preganjali dolgčas v Pontu. Nič ni pomagalo: niti večkratno telefoniranje, niti Zvonetova odlična francoščina. Odgovor je bil vedno isti: »Koča je polna!« Za nameček pa je kazalo še vreme slabo ...

A se nismo dali kar tako. Malo čez polnoč se je takrat začel naš dan. Več kot 2000 metrov višinske razlike nas je ločilo od vrha. In potem je bilo treba še nazaj. Veliko je za en sam dan. Toda če je želja močna in volja trdna, ni nikdar preveč. Zvezde so nas spremljale mimo nesojene kočice in še naprej, vse do višine 3000 metrov. Od tam naprej pa sonce, strmi, zračni greben — in potem vrh. Na jugu megleno morje, pod nami padalci, vsenaokrog nebeški razgledi. V daljavi pa Mont Blanc, skrivnostna Dauphineja in cela vrsta švicarskih in italijanskih štiritisočakov. Res, preveč je bilo za en dan!

S težavo prisopiham do Zdravka. Za trenutek se ustavim, si oddahnem in se umirim. In potem vse znova. Volja je še vedno trdna in nebo nič manj modro.

Nad nami pa se blešči vrh ...

Prvi poizkus. V lepem sončnem vremenu smo prilezli v kočo na Gouterju. Namesto prenočišča so nam pokazali na pol razpadlo barako. Imenitno smo se zabavali, ker so našo »depandanso« vztrajno zamenjevali za stranišče. V smehu smo jim pokazali, da bodo vseeno morali iti še nekaj metrov naprej. Čisto drugače pa je bilo ponoči. Skozi številne špranje je pihalo kot za stavo in ob vsakem močnejšem sunku nas je skrbelo, da se ne bomo zbudili nekaj sto metrov nižje. Zjutraj pa — komaj smo naredili nekaj korakov, že nas je orkanski sunek pometal po tleh. Nato smo obupno lovili ravnotežje, vse dotlej, dokler nas ni naslednji sunek zopet vrgel v sneg. In potem tako naprej. Korak za korakom. Vse do 4600 metrov ... Ni se lahko bojevali z vetrom. Preveč bi bilo lepo, da bi nam že prvič uspelo.

Zadnji koraki proti vrhu. Težki, a vendar odločni. In potem vrh. Sreča v očeh prijateljev, krepak stisk rok, nasmejani obrazi. Nad nami pa le modro nebo.

ŠE IZ SPOMINOV PLESNIKOVEGA PETRA

ČEŠNJE NA OKREŠLJU

VALENT VIDER

Ko postane človek star in ne more več delati, začne živeti od spominov. Pojavljajo se nenadoma, preidejo, za njimi prihajajo drugi — in tako se zvrsti minulo življenje, kot bi ga imel človek na dlani pred seboj. Ne po vrsti, kakor se je dogajalo, ampak razmetano: zdaj ta, zdaj oni dogodek, vse do ustaljenih zadnjih dni.

Nekaj takih mojih spominov je Planinski vestnik že objavil. Tako, kako sem si že otrok iz družine z 19 brati in sestrami začel iskati zaslužek — kakšen fičnik, ki mi ga doma niso mogli dati. Učil sem se skromnosti, a veselja in zadovoljnosti tudi v težavah in stiskah. Tako sem študiral za kozarja, napredoval za hlapca, iskal pri planinskem društvu zaslužka kot varuh ali oskrbnik, nosač, vodnik, graditelj planinskih poti itd. Potem sem služil pri kmetih, delal kot gozdni delavec in planšar (majer) in na starost spet pri planinskih poteh okrog Okrešlja in Klemenče jame. Državna meja, ob kateri sem delal, mi je bila vedno odveč, saj sem jo moral kot hlapec že zaradi živine večkrat prestopiti. Tudi kot vodnik planincev in turistov nisi mogel ločiti planincev od »planincev«. Tako se mi je življenje sukalo vedno okrog meje in ljudi ob njej.

Moja rodovina v Plesti je bila, kot številne solčavske, tesno povezana z ljudmi na Koroškem. Moja stara mama se je kot vdova z majhnimi otroki poročila z Janezom Piskernikom, po domače Kundijem iz Železne Kaple, ki je bil skrben očim in varuh. Ko je leta 1888 najstarejši sin Janez Plesnik postal polnoleten in prevzel domačijo, se poročil in z nami otroki nadaljeval rod v Plesti, je Janez Piskernik za sebe zgradil novo hišo pod Opalenkom tik ob kraju, kjer je sedaj planinski dom oziroma Dom v Logarski dolini. Piskernik je sprejemal tuje v oskrbo, jih vodil po gorah in ko je leta 1915 umrl, je ostalo hišno ime Piskernikovo zavetišče. Piskernik je bil prijatelj in sodelavec dr. Frischaufa. Zgradil je dve planinski koči na Okrešlju, gradil planinske poti, sam je trasiral cesto iz Logarske doline v Železno Kaplo. Gradnjo je preprečila I. svetovna vojna. Prvi je z dr. Frischaufom prišel na vrh Mrzle gore in s Franom Kocbekom po grebenu z Jezerskega sedla na Koroško Rinko — Križ.

Sorodstvene in prijateljske vezi s Piskerniki v Kapli so ostale tudi po njegovi smrti. Vse do danes se jih rad spominjam, v oporo so mi bili v težkih dneh. Vredna članica Piskernikove rodovine je bila tudi

znanstvenica, botaničarka dr. Angela Piskernik. Poleg sorodstvenih in planinskih vezi ter še drugih vzrokov je bila s plebiscitom izsiljena državna meja zame udarec in še ni našla priznanja v mojih očeh.

S pokojnim Tovstovrškim Jožem sva klesala stopinje v skale, zabijala kline in napeljevala vrvi na novo grajeni in izpostavljeni gorski poti na Koroško Rinko. S to potjo smo se izognili poti prek avstrijske meje na jezersko stran, ki je bila prepovedana. Z vrh Mrzlega dola ali Savinjskega sedla sva gledala na drugi rob in vmesni avstrijski svet — gornji del Presterlaša. Pri počitku na teh poteh sem rad opazoval gamse, orle, kavke, ruševce, bevke in vse tiste druge planinske ptičke, ki tako lepo pojejo, kako so mejo preletavale brez vseh težav. Videl sem, da so rože na obeh straneh meje enake, da se oblaki in megle ne menijo za mejne kamne, pa sem si mislil: ti ubogi človek, ki si ja gospodar zemlje in vse narave, ali kot so včasih rekli, krona stvarstva, pa bi ne smel prek roba skal na drugi rob? In tu v gorah ni njive pšenice, da bi jo gazil, in nič drugega, da bi se delala škoda, sam kamen, ki se ga noga ne prime. Doline treh dežel in njih ljudje istega rodu — le kdo bi jim smel in mogel vzeti pravico, da pridejo skup? Nebo in zemlja si prideta tu naproti, le človek si dela iz Križa križ in težave.

Požvižgal sem se zato na mejo in ker takrat okolge Mrzle gore ni bilo zastraženo, sem živel kot gams in ptič na tej in na oni strani. Tudi Mrzla gora mi tega ni ubranila; poznal sem jo na obeh straneh. Lovec, posebno divji, plezalec in skalaš, vodnik in tihotapec-švercar mora pač tudi tvegati. Gore, gamsi in vsa druga divjad, zelenje, cvetje in drevje v gorah pa je bilo moje veselje. Rad sem se mudil na Okrešlju in v njegovih stenah, opazoval in živel z naravo, kakor sem bil naučen na rojstni domačiji v Plesti.

Številne nesreče sem doživljal, saj ni bilo leta brez njih. V stenah Mrzle gore je večkrat kdo našel smrt, ne samo planinec ali tihotapec, ampak tudi ubežnik. In zgodilo se je, da sem koga rešil, ki se je zaplezal v stenah, ali pa ga vodil varno naprej na drugo, koroško stran. O tem sem seveda molčal kot riba, a zvedelo se je in so presodili in mi naložili za pokoro šest let sedenja. Toliko so torej bila vredna moja pota čez mejo.

Takoj sem nastopil novo službo, a tokrat daleč od meje. Tudi sedeti mi ravno ni bilo treba. Vedeli so za moje delo v gorah in morda so me prav zato »povabili« v Zi-

rovnico, da sem na 60 metrov visoki zagradbi Save za hidrocentralo preskušal ravnovesje, živce in mišice. Tudi po 340 vreč cementa sem prenesel na dan, da smo ga zamešali v beton. Pot s samokolnico — gor in dol, sem in tja — mi je nadomestila prejšnja planinska pota. Trdo delo je bilo to, prav mi je prišla utrjenost iz moje prejšnje vaje v gorah. Tudi v temi smo delali in ko je nekoč zmanjkalo električnega toka, sem slabo ocenil višino kamna, ki sem ga dvignil nad sabo; vrnil se je in mi izbil zobe.

To je bila življenjska poboljševalnica.

Nisem bil v slabi družbi, saj sta v moji skupini ob meni delala tudi neki zdravnik in profesor, oba prav tako na poboljševalnem delu. Ne vem, kako sta si onadva zaslužila to izjemno delo. Naše poboljšanje je bilo zagotovljeno tudi vsled slabe hrane, ki smo jo dobivali. Merili so nam jo v kalorijah in vitaminih ter drugih učenih dodatkih, le zabeljeno je bilo slabo ali nič. Dosti raje bi imel čisto navadne žgance, mleko in konec klobase kot vso tisto navlako, za katero tudi želodec večkrat ni vedel, kam bi z njo.

Moje delo med NOV v Solčavi in na Koroškem, vsa moja takratna pota za cilj osvoboditve, vse to mi pri odmeri pokojnine ni bilo posebej priznано. Niti nisem prosil za to. Pač pa so mi moje šestletno pokoro za tihotapljenje ljudi po vojni znižali na tri leta. Tako sem za delo po vojni le prišel do dvojnega priznanja delovne dobe — in še zaslužil sem od 200 do 1400 starih dinarjev na mesec.

Zaposlil sem se spet pri obnovi požganega Planinskega doma v Logarski dolini. Nepričakovano je nekega dne prišla kolona avtomobilov mimo nas v Plest. Na obisk je prišel maršal in tovariš Tito. Z vsemi se je prijazno razgovarjal, z bratom Francem, gospodarjem v Plesti, sta streljala v tarčo, tudi fotografiral se je z vsemi domačimi. Žal mi je bilo, ker nisem prišel zraven; sem bil pač na delu in nisem vedel za to. Ko sem ga prvič videl na sliki, se mi je

zdel tako znan, a nisem vedel od kod. Na misel mi je prišlo: kaj če sem tudi njega kdaj vodil čez mejo? Zvedel sem, da se je že pred vojno poslužil tihotapca kot vodnika prek meje tam nekje pri Jezerskem ali Tržiču. Tako sem še danes skoraj prepričan, da sva se s Titom že nekoč videla in da me spomin ne vara.

Med NOV smo se navadili, da ni bilo za nas nikjer ne pregrad in ne mej; zato da so vse gore naše in svobodno smo torej domači fantje in partizani povsod jagali. Posestnika Murn in Ank z Jezerskega sta imela del posestva tudi na koroški strani in tako tudi svoj lovski revir na obeh straneh meje. Pri skupnem delu za NOV in v partizanih pa so bili nekdanji pretepi med lastniki revirja in krivolovci pozabljeni. Ne bom opisoval, kje povsod smo prišli skoz, da bi tega spet kdo ne poskušal in se ponesrečil. Povem le, da je vse Presteralše imeniten kraj za gamse in vse ljubitelje narave, ki si želijo miru in tišine.

Globočica, Prask in druga le domačinom znana imena povejo, čeprav niso nikjer zapisana, da je to naš slovenski svet in da so napisali na bajti v Presteralšu od nekod prineseni, bajta pa naša, domača. Tudi ime Presteralše je pravo ime za ves nad skalnim skokom v Belsko Kočno nenadoma razširjen, razprostranjen svet med Veliko in Malo Babo, Mrzlo goro, Savinjskim in Jezerskim sedlom. Pokojni Petrov Lenard iz Logarske doline, pastir in lovec še stare sorte, je nekoč v bajti pod Ojstrico zapisal, kar bi tudi jaz še rad zapisal — če bi mi še bilo dano — v bajto v Presteralšu: Bajta in trata, / spominov bogata, / spominov, ki v srcu / kot cvet jih gojim. / Planinca, povedi, / zakaj mi v ti bedi / ni moči, da vate / vso bol potopim?

Meni je ta ljubka bajta v Presteralšu še posebno drag spomin na neko nekdanjo pot. Ko sem še delal na Reberci pri Železni Kapli, sem bil nekoč povabljen na obiranje češenj v Šmartno ob Paki. V stiski za živež sem si jih res šel nabrat polno locnato košaro in sem jih prinesel v Solčavo. Tu bi lahko ubral najbližjo pot nazaj na Koroško, a si nisem mogel kaj, da ne bi šel pogledat še med svoje gore, v Plest, na Okrešelj in prek Savinjskega sedla v Presteralše. Tam sem se čez noč v bajti od težke in nerodne nošnje odpočil ter s košaro češenj, že precej olajšano, sestopil čez Prag v Kočno, Belo in na Reberco. Češnje na Okrešlju in v bajti v Presteralšu in planina in bajta so mi ostali v najlepšem spominu, saj sem imel gore vedno rad, češnje pa tudi.

Spomin na dobre, sladke češnje na tej gorski poti mi še sedaj sladi kraj moje 80 let dolge življenjske poti. Želim, da bi tudi vsi drugi planinci — ljubitelji gora in vsega planinskega užili veliko dobrih, sladkih češenj na svoji življenjski poti.

Meddržavno plezanje

Ze avgusta 1985. leta je »Sächsische Zeitung« poročal o skupnem uspehu sovjetskih in ameriških alpinistov na Piku Pobeде. Bolgarski časopis »ECHO« je lansko jesen poročal o sovjetsko ameriški odpravi na Elbrus, izredno podrobno pa je sovjetski časopis »Turist« oktobra lani opisal skupen ameriško - sovjetski vzpon na Mount McKinley (6193 m) na Aljaski. Ameriško sovjetska odprava je tja gor splezala po zahodnem grebenu in deloma po novi smeri. Na vrh je prišlo deset udeležencev, ki so na najvišji točki razvili zastavi obeh držav. Med vzponom in pozneje so imeli člani odprave vrsto prijateljskih srečanj v vaseh in mestih. Kot poročča vzhodnonemška revija »Der Tourist«, naj bi se »dialog na gori« med ZDA in SZ nadaljeval.

LJUBEZENSKI SPEV GÖRI

UTRINKI NAD DOLINAMI**BORIS OGRIZEK**

Grem se pogovarjat z gorskimi kavkami. Zdi se mi, da me razumejo.

Pridružil se bom tropu gamsov.

Ah, ti encijani in ta rododendron!

Kar razganja me, kar kvišku bi vzletel.

V nedeljo zjutraj so sosedí morda nejevoljni. Ali pa so se že navadili, ko vsako nedeljo nekdo zaloputne vrata in preskakovaje po dve stopnici divja navzdol. V kvedrovcih je vse pač še glasnejše. Adijo, ve nedeljske domače živalice, ki se samo obrnete v postelji, da ujamete še minuto ugodja, preden se boste leno vzdignile, da prižgete čudežno steklenico, iz katere bučijo svetovni dogodki! Ne, v gorah se nihče ne vznemirja, četudi preskočiš po tri stopnice naenkrat. Zdi se, kot da črna kavka povzame igro. Tudi ona se igra v vetru. Pa gamsi.

Zvečer bom ves blaženo utrujen, ko bom z odsekanimi nogami sedel v avtobusu in gledal skozi okno nazaj v vse tiste hribe. Kaj pa vi veste, ki prihajate z obiska na deželi rahlo okajeni in pomalem kvantate! Morda ste svakinjo nekam vščipnili — toda gora ima daleč večjo... in to sem ščipal jaz!

Ah, gora, zakaj si tako hladna! Samo jemlješ. Tako si nečimrna. Hočeš novih in novih dokazov. Nikdar ti ni dovolj. Kot prava ženska si. Vse bolj me razvemaš, da pozabljam na vse, samo da bi prišel bližje k tebi, da bi se povzpel na tvoj vrh, ti utrgal skrivnost. Mnogo jih še skrivaš, kajne?

Tuje lepote so resda posebne; tudi o tem nam poročajo. Toda meni so zaenkrat predvsem domače všeč.

Vodiš me in mi pripoveduješ zgodbe iz pradavnine. Iz rokava jih stresaja, vedno nove in nove si izmišljaš. Iz svojega drobovja jih jemlješ. Kot poslušnega otroka me vodiš. Treba se ti je samo predati, te poslušati, te piti z vsem srcem in z vso dušo.

Odkrivam skriti del lastnega jaza. Kjer tišina šepeta, se tudi naš prestrašeni jaz oglasi dovolj glasno, da ga začujemo in se ga ne prestrašimo, pa tudi on se nas ne ustraši. Saj niti ni tako plašen, tale jaz! Treba mu je samo dati možnosti.

Žiži ima eno leto in tri kilograme. Ter čuden okus. Trza samo na stokilaše: konje, bike, bernardince. Na Kofcah se moram pred bikom umakniti z njo kar na lestvo ob trhli smreki. Toda tudi lestva je trhla — in bik mrko praska svoj vrat ob njo.

Na bivaku »dva« drgnemo ponve, da bi se lepše svetile. Hočemo pustiti bivak

urejen. Največji lonec, ves nov in bleščeč, se izmuzne in odskače nekaj sto metrov navzdol. Ne da se hkrati občudovati Triglava in loščiti lonca. Skočim po posodo, ki ni podobna sama sebi. Železarjem napišemo opravičilo. No, ja, imamo pač vzrok, da se prihodnjo nedeljo z novim loncem še enkrat podamo v ta raj.

Da so lasje občutljivi na elektriko, je znano. Manj pa je prijetno, če to preizkusite na sebi. Na primer v snežnem kotlu ob vratu Škrlatice. Točno tri sekunde traja od prvega gomazenja v laseh do bliska. Verjetno sem tedaj porušil kar vse rekorde, ko sem divjal iz nevarnega snežnega območja navzdol. Ustavil sem se šele pri »Štirici«.

Ali pa tole: vse od doma nosim pasterezirano mleko, v steklenički, pol tekoče. Na vrhu Razorja si ga mislim privoščiti. No, steklo pač ni tako trpežno kot jaz in v nahrbtniku je vse mleko že razlito po mojih oblačilih.

Sneg popije ostalo in namesto mleka imam sladoled. Zakaj pa ne?

Obleka, ja no, to bo pa doma že uredila bioipsa! V gorah za malenkostnost in natančnost take vrste ni prostora.

Tako mislim tudi tkrat, ko šest ur gazim sipek sneg od Kališča do vrha Storžiča. Do pasu mi je in čez. Ali ko se pogrezam v moker sneg, prav tako do pasu, pri sestopu od Jezerc z Vrščicem v Tamar. Smeh je tudi v gorah, toda to je prej poezija. Ni običajen kvantaški humor. Če bi hoteli takega, ne bi silili gor, ampak bi zavili v prvo oštarijo.

Življenje na visokih vrhovih

Rekorda v dolgotrajnem bivanju na velikih višinah pripadeta dr. Nicolasu Jaegerju na Huascaranu leta 1979 (60 dni na višini 6768 m) in Špancu Fernandu Garridu na Aconcagui leta 1986 (63 dni na 6950 m). Na najvišji točki Alp, Mont Blancu (4808 m), je lansko poletje bival 54 dni Italijan Marco di Franco. Živel je v šotoru, ki so ga obiskovale množice turistov na poti na Mont Blanc v jubilejni sezoni. Od 27. julija do 4. septembra 1986 je na vrhu Mont Blanca 40 dni taboril španski hribolazec Jesus Fernandez Dominguez. Opažovanja teh planincev so velikega pomena za višinsko medicino.

Fernando Garrido je v Španiji izdal svoj dnevnik z Aconcague z naslovom »7000 metros — Diario de supervivencia« (založniška hiša Martínez Roca, 1987).

József Nyka

Pokojnina za vdovo

Vdovi Norgaya Tensinga, ki je skupaj s Hillaryjem prvi na svetu priplezal na vrh Mount Everest, je Indijska vlada dodelila častno mesečno pokojnino v višini tisoč indijskih rupij. Njen mož Tensing je umrl 9. maja lani.

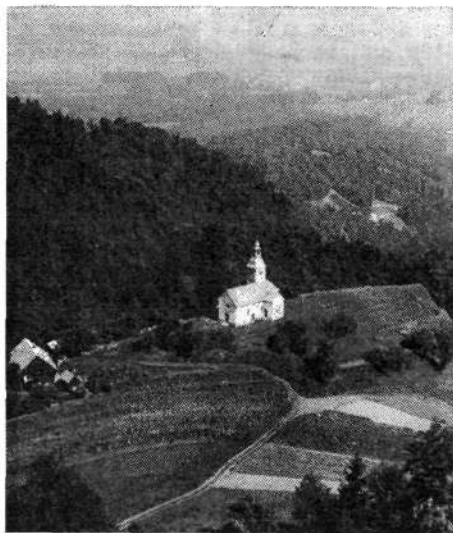
ŠMIKLAVŠKI HRIBI

BOŽO JORDAN

Za gričevnatim obrobjem južno od glavne ceste Žalec—Vransko se dviga med Mrzlico in Veliko planino Reško-Šmiklavško-Šentlenarško hribovje, ki sodi v severni del Posavskega hribovja. Najvišje vzpetosti so zgrajene iz triasnega apnenca, ponekod tudi dolomita in pokrite v precejšnji meri z gozdovi. To so med drugimi Velika (Čemšeniška) planina s planinskim domom in najvišjim Črnim (Velikim) vrhom (1204 m) (Z, TV, S), Gunova glava (926 m), Krvavica (909 m) (S), Brložan (851 m), Kisovec (1029 m), ki ima nad Gunovim domom počitniško hiško Ferralita in nižje Zajčevo kočo, Škrabarjev vrh (850 m), ki ga loči preval Čeren (okoli 780 m) od Kukla (875 m) z razgledno Popelovo skalo na južnem pobočju, Reška planina (925 m) (S, plan. dom), Goljava (836 m) (S, lovski dom), Mrzlica (1122 m), Kamnik (861 m) (S, bivak) in Gozdnik (1092 m) (S, bivak).

Čez Šmiklavške hribe vodijo poti iz Spodnje Savinjske doline v naselja Črna revirja. Svoj čas so jih uporabljale savinjske branjevke, ki so prodajale na trboveljskem trgu, in delavci, ki so tod hodili na delo, pa domov se vračajoči gornjesavinjski splavarji iz južnih dežel. Z vlakom so se pripeljali bodisi do Trbovelj bodisi do Zagorja, od koder so šli peš čez Posavsko hribovje (Sv. Lenart) v dolino Bolske, prek Vranskega pa so nadaljevali pot čez Vologo (od leta 1984 je do tu že asfaltirana cesta, leta 1985 so širili kolovoz do Lipe) na preval Lipo (722 m) v Zadrecko dolino. Šmiklavško hribovje je bilo s to svojo lego in prehodi med Črnimi revirji in Celjsko kotlino med NOB pomembno; morda je imelo in ima kakšen pomen tudi v planinstvu. Tod je nekaj označenih planinskih poti, vsaj od leta 1972, ko so odprli Savinjsko planinsko pot, sicer pa je dovolj poti za spoznavanje tega predela s pomočjo karte.

Če se pelješ iz Celja proti Vranskem, lahko pri Gomilskem zagledaš skrito cerkev v obsevu treh lip na razglednem severovzhodnem pobočju Škrabarjevega vrha — cerkev sv. Miklavža (618 m). Na Gomilskem ob glavni cesti opaziš oznaki za Šmiglovo zidanico (390 m), ki stoji na južnem pobočju Šmiglovega hriba (418 m). Pot do nje z Rezane čez Grajsko vas je po asfaltni cesti vse do oskrbnika. Dobro je označena, saj ima tudi planinske markacije. Ob obletnici konference (1978) v tej zidnici so označili pot iz Prebolda. Najprej je bila pot označena s črkama ŠZ (= Šmiglova zidanica) in spodaj z belo

Sv. Miklavž na Tisovni ravni, zadaj Savinjska dolina

(Foto: Božo Jordan)

in rdečo črto (se še kje vidi!). Že leto zatem je dobila osnovne slovenske markacije (PV 1979/479). Vsako leto je sedaj pri tej zidnici prvomajsko srečanje žalskih občanov.

Od tu naprej se lahko napotimo v Šmiklavške hribe. Prvotno označena pot je šla s prevala (397 m) po stari poti na Kladnikovo razpadlo in sedaj že pozabljeno domačijo na zahodnem pobočju Tolstega vrha (750 m) in zgoraj zavila čez Selščico, ki izvira pod Strnikom (845 m), proti Jesihu. Sedaj drži označena pot po na novo zgrajeni cesti od prevala nad desnim bregom, zavije čez Selščico in se dviga v zavoj. V jesenskem času je z nje razgled, v času zelenja pa le tu in tam med krošnjami dreves. Ko smo pod Jesihovo domačijo (na nekaterih kartah Zavrl, domačija je na severnem pobočju Planinice, 689 m), krenemo desno in s tega dela poti se nam odpre pogled na dolino. Skozi gozd pridemo do mogočne samine Lobnikar (žal opuščena, kosijo še!), od koder je lep razgled. Po gozdu gremo rahlo navzdol in smo pri Zavrlu (Marija Reka 33, 675 m). Mimo njihovega kozolca se povzpemo še malo v breg po razglednem delu poti in smo pri smerni tabli, od koder je lep pogled na cerkev sv. Miklavža (prvotno imenovani cerkev sv. Nikolaja na Tisovni ravni, prvič se omenja l. 1483) in raztresene domačije. Krenemo s poti levo na stezo in vkrebrica po gozdu

nas privede na sleme. Tu je na novo nadelan preval Čeren z novo vozno potjo. Označena pot krene levo po južnem pobočju nad Požbalom, mimo Popelove kapele, njihove razpadajoče domačije, precej naprej mimo novega vikenda in cerkve navzdol do planinskega doma pod Reško planino (ki je bil nekoč šola!). Od kapele naprej je to del Savinjske poti.

Če se ti pa zahoče malo neoznačenih steza in poti, kreni levo (vzhod) po starem kolovozu (798 m), ki se kmalu cepi. Levo po severnem pobočju pelje na sedlo med Strnikom in Reško planino, desno je spust na Požbala (na kartah Pošebal). Kar naprej po slemenu sledimo slabo stezo. Le kakšnih 10 minut hoje — in smo na Kukulju (875 m). Z njega zavijmo desno na rigelj do razgledne Popelove skale. Razgled na jug seže do Kuma (dolina Konjščice je pod nami), na Javor (vlečnica), sv. Lenart, dom ZB na Vrheh, Kisovec, Veliko (Čemšeniško) planino, na Brložno — pa še kam.

Vrni se nato na sleme in pojdi dalje proti vzhodu! V koprivah se boš morda spotaknil ob višinski kamen (925 m, Reška planina). Od stare bukve malo naprej, ki jo je podrl vihar nad poseko, je lep razgled na Savinjsko dolino. Greš še naprej in prideš do obdelanih markacij, ki naj bi vodile do razgledne točke na kraju gozda nad jaso. Če si se naveličal take hoje, pa kreni kar pri markaciji desno navzdol in si pri cerkvi sv. Marije nad planinskim domom in pri smerni tabli za razgled.

Če te je prevzel pogled na miklavško cerkev in domačije ter nisi opazil na nizki hruški smerne table za planinski dom pod Reško planino, jo mahaš po poti proti cerkvi — in je tudi prav. Čez gozd si pri križu nad cekvijo. Šele sedaj vidiš, zakaj se iz doline tako slabo vidi. Pojdi do nje in se z »ravni« razglej nad dolino! Tudi nazaj se lepo vidijo strehe Lobnikarjeve domačije.

Dalje greš po cesti čez skoraj neopazen preval na severno pobočje Škrabarjevega vrha. Zgoraj je ograjen pašnik (Planina). Mimo Škrabarjeve domačije (Miklavž pri Taboru 27, lesena hiša, 690 m) greš še naprej po cesti. Za gozdom in na levi visoka preža nad dolinico. S težavo boš opazil pod cesto kapelo in za njo že prej vidno domačijo. Cesta drži naprej v Tabor mimo lovske kočice in je označena (opis v Vodniku po Posavskem hribovju). Kreni s ceste levo mimo kapele in Zakonjškove domačije (Sv. Miklavž 29) nad gospodarskim poslopjem na gozdni kolovoz. V gozdu na skali prebereš: Tehnika Cankar (ta pot je bila prvič označena ob otvoritvi obeležja).

Spodaj smo na razpotju. Levo gremo v breg mimo razpadajoče Skutnikove domačije in nad njo k obeležju tehnike. Kakšen razgled!

Vrnimo se nazaj in malo nad Skutnikom krenemo levo po vkebrici po južnem pobočju. Pot nas privede do Krivčeve domačije (141 let stara hiša, tako so mi povedali; 677 m). Od tod hodita sinova vsak dan na delo v SIP, in sicer peš do Lok ob Konjščici. Pred njo krenimo levo v breg do soseda Zimoharja in po novo nadelani poti mimo Hladeta (= Puberja, vetrnica poganja vodno črpalko!), pa smo na prevalu Čeren. Tako smo obhodili Škrabarjev vrh.

Od obeležja TC mimo Skutnika se lahko spustimo v dolino Konjščice. Mimo domačij gremo navzdol do mostu, kjer je smerna tabla: Zajčeva kočica. Po novo nadelani cesti se vzpnemo pod Letejem, čez Letejev graben in iz gozda smo na Čelu. Kako lep je razgled na Reber! Smo pri Veterškovi domačiji. Na steni je spominsko obeležje kurirjem TV 26 S. Nad domačijo je razcep poti; markirana krene levo do označenega razpotja v gozdu (napis: Tabor, Zajčeva k.). Desno se počasi vzpenjamo in ponovno prečimo Letejev graben. Zgoraj se priključimo na označeno pot nad Zgornjim Zabrložnikom (mimo njega drži stara označena pot iz Lok) in pod Šnepom.

Pri njem je razpotje. Na stari lipi desno kaže napis do Zajčeve kočice, ki so jo preuredili taborski planinci iz Zajčeve domačije, in naprej na Krvavico oziroma mimo Guna na Veliko (Čemšeniško) planino. Naravnost naprej pojdemo mimo križa pod velikim kostanjem in mimo Tomaževca (Loke 44) na zgornjo cesto ter po nji do doma revirskih in savinjskih borcev na Vrheh (911 m, kraj se je prej imenoval Sv. Lenart).

To je ta znani prehod iz ene v drugo dolino (893 m). Mimo cerkve in po severnem pobočju drži označena cesta pod smučarsko vlečnico Medvednica le do Urankarja. Cesta pelje dalje mimo Pri Lizi (napisano na kartah: Prilezi!) pod preval Vrhe ali Pri križu ali Prečna (728 m), kjer prek vodi cesta iz Prebolda proti Trbovljam. Od Urankarja krene sedanja Savinjska pot na sever do Popelove kapele in dalje desno proti planinskemu domu (vzhod), levo pa na Čeren. Nekaj pred Urankarjem pride tudi cesta iz doline Konjščice. Tako smo obhodili še drugo pobočje in zaključili pod razgledno skalo in nad povirjem Konjščice, ki nastane iz več grabnov. Ti grabni so do leta 1958 poganjali mline, po povodnji tega leta pa jih niso več obnovili.

Najkrajši dostop (vendar neoznačen) do šmiklavške cerkve je z Grajske vasi. Pri smerokazu sredi vasi za zidanico krenemo mimo cerkve in za njo ob spomeniku padlim v prvi svetovni vojni po asfaltni cesti proti jugu ob potoku Reki navzgor. Malo za koncem asfaltne prevleke se cesta cepi levo (vzhodno) mimo Jamroviča

do Lobnikarjeve zidanice (405 m), desno (jugozahod) čez most do Mrzela gremo lahko mi in od tod po stezi mimo opuščenih vinogradov do Mežnarja (385 m). Novo zgrajena cesta pelje ob Reki in kmalu zavije desno lepa vkrebrica do Mežnarja. Časovno skoraj ni razlike. Če tu ne bi zavili in bi šli dalje ob potoku po Dolgani, bi našli osušeni Črni potok, kjer je bila nekoč na obeh straneh pot do Kadunca — danes se le težko sledi. Po soteski navzgor pridemo do Pekla, levo pred njim je tudi skoraj suh Beli potok. Mežnar je imel že prej cestno povezavo s Tabora. Na drogu je od 1978. leta obledela smerna tabla: Šmiglova zidanica. Tu je nekoliko teže poiskati pot naprej, vendar se stari kolovoz le najde. Nad gospodarskim poslopjem ob kraju gozda (JV) in dalje po gozdu kolovoz privede pod Štajnerja (okoli 15 min., 515 m; cestna povezava od Mežnarja pa terja skoraj uro hoje!). Tu sta dve možnosti. Če gremo dalje po gozdnem kolovozu pod njim, smo kmalu pod jaso, ki jo še kosé, in nad dolinico Črnega potoka. Ko ga zgoraj pri koritu prečimo, smo pri Kaduncu (556 m). Mimo dobro ohranjenega kozolca gremo

v breg (J) po gozdu in stopimo iz njega na travnat svet skoraj pod cerkvijo. Kadunc je sedaj povezan s traktorsko potjo čez Štuk navzgor do Kališnika (Z).

Če smo se povzpeli za sadovnjakom do Štajnerja, smo prišli pri kozolcu na vozno pot. Cesta drži navzgor po odprtem, skrbno obdelanem svetu z enkratnim razgledom nad dolino. Ko zgoraj stopimo v gozd, je kmalu levo steza — bližnjica do Kališnika (640 m, Miklavž pri Taboru 22). Kmetijo obnavljajo. Tu poiščemo stezo nad dolinico, ki se spušča h Kaduncu in nas privede do klopce. Vsedimo se: pred nami je obdelana dolinica od cerkve do Kisovarja, s klopce lahko opazujemo Reško planino, Kukel, preval Čeren in pred nami je Škrabarjev vrh. Vse smo že prej spoznali.

Pojdimo še do Kisovarja! Na steni je spominska plošča. Stopimo po dovozu na cesto in do križa. Od njega je lepa vkrebrica na Čeren, je pa prek planine tudi kolovoz do tja (celo za fičke!). V 10 minutah si na prevalu, kam naprej, je pa tvoja odločitev. Morda po sledi branjev, morda splavarjev, morda borcev? Pa srečno pot!

VIHARJI NAD ACONCAGUO

Avgusta 1981. leta je japonski plezalec Tsuneo Hasegawa opravil prvi zimski vzpon po mogočni južni steni na Aconcagua in med vzponom postavil tri višinske tabore.

Drugi zimski vzpon, ki je bil povrh vsega še solo, je opravil septembra 1986. leta španski alpinist Fernando Ruiz, vendar je imel veliko smole in veliko izrednih neprijetnosti.

Dne 8. septembra je začel plezati s Juanom Antoniom de Lorenzom, ki pa se je kmalu vrnil. Od 9. septembra je Fernando plezal sam, postavil štiri bivake ter kombiniral francosko smer iz leta 1954 z Messnerjevo varianto (»ruta sudtirolesa«). Bil je pet dni in pol v steni, dne 13. septembra pa je dosegel greben med obema vrhovoma Aconcague. Zadnji dan se je veter zelo okreplil in divjal je pravi vihar, ko je veter pihal tudi s hitrostjo do 200 kilometrov na uro in ko je bila temperatura 40 stopinj pod ničlo. Fernando je sestopal po severni strani, kjer je preživel izredno neprijetno noč v porušeni koči »Independencia«, nakar je še šest dni čakal v koči »Berlin« brez vode in hrane na izboljšanje vremena. Roke in noge so mu močno pomrzile. S Plaze de Mullas je moral naposled še 38 kilometrov pešačiti do avtomobilske ceste.

Fernando je sicer prišel na vrh, ven-

dar je to plačal z nekaj prsti na rokah in nogah, ki so mu jih morali amputirati.

Józef Nyka

Odlikovanja za gornike

Arne Naess ml., norveški multimilijonar, ki živi v Angliji, vodja uspešne norveške odprave na Everest leta 1985 in eden izmed njegovih osvajačev, je postal odlikovanec svoje države. Na norveškem veleposlaništvu v Londonu je prejel kraljevsko norveško odlikovanje za zasluge. Arneja je na podelitvi spremljala njegova žena Diana Ross, svetovno znana pop pevka. Norveška odprava, ki jo je vodil njegov oče Arne Naess st., je v letih 1950 in 1964 opravila prvi vzpon na Tirič Mir (7706 m) in Vzhodni Tirič Mir (7692 m).

Reinhold Messner je leta 1986 postal častni član italijanskega alpinističnega kluba (Club Alpino Italiano). Francoska akademija za šport mu je podelila »Veliko nagrado 1986« kot najboljšemu športniku leta. Kot poročajo časniki, je nagrado prejel 28. aprila v Parizu. Toda po glasovanju v njegovi državi, ki ga je izvedla »Gazzetta dello Sport«, je bil Messner šele tretji; prvi je bil Argentinec Diego Maradona.

Paula Bauerja, ki je 29. decembra 1986 praznoval 90. rojstni dan, so odlikovali v ekskluzivnem Avstrijskem planinskem klubu (Österreichischer Alpenklub) tako, da je postal njihov častni član. Paul Bauer je bil član in vodja nemške odprave na Kangčendzengo in Nanga Parbat v letih 1929 do 1938. Napisal je nekatera klasična dela, kot so »V boju za Himalajo« (1931), »Za Kanč« (1933), »Boj za Nanga Parbat« (1955) in druge. Knjigo »Kanč« je v Los Angelesu Olimpijski komite nagradil z zlato medaljo.

O LETOŠNJEM TEČAJU ZA »ZIMSKE« MLADINSKE VODNIKE

KAMERA JE ZABELEŽILA SKORAJ VSE

MATEJ ŠURC

Komna! Poleti je ta visoka planota nad Bohinjem en sam blodnjak hribočkov in globač, na gosto posejana s temno zelenim rušjem, v snegu pa se njena podoba spremeni. Postane bleščeča pravljica, neskončna puščava beline; pravi smučarski raj.

Zato ni naključje, da je bila letos Komna zopet gostiteljica planinskim smučarjem (ali smučarskim planincem, če hočete), ki bi radi opravili tečaj za mladinske vodnike v zimskih razmerah. Tokrat je imela mladinska komisija pri PZS, ki pripravlja to zadevo, pri izbiri kraja in časa precej srečno roko. Nekaj zadnjih let je tečaj namreč potekal tudi na Uskovnici. Saj ne rečem, da tod ni dobrega izhodišča za turnosmučarska potepanja, toda trikrat na teden iti samo skozi Konjščico je res že kar mučno.

Komna je vseeno — Komna! Tukaj pot do vrhov ne vodi zgolj v eno smer. Če pri Koči pod Bogatinom, ki je tokrat, sredi malega travna (od 11. do 18. 4.), ponudila toplo zavetje 26 učencem in učiteljem, obrnemo proti jugu, so lahko naši cilji Podrta gora, Tolminski Kuk, Zeleni vrh, Hoja proti zahodu pa nas pripelje na Vratca in morebiti na Mahavšček, Bogatin ali (če na Vratcih zavijemo desno) na Lanževico. Slednji vrh je lahko izhodišče za obisk Kala ali pa malo bolj oddaljena in tudi višjega Čela.

Prav te hribe in gore smo obiskali sredi letošnjega aprila. Pa nismo šli skupaj; razdelili smo se bili v dve skupini, ki ju je ločila različna opremljenost — predvsem v smučarskih vezeh. Ni težko ugotoviti, koga bi kdo čakal, če bi hodili skupaj. O zavisti bi tu ne govoril; vsak ima svoj okus, svoje želje in svoje (tudi finančne) možnosti. Zaenkrat nihče nikogar v nič ne sili!

Najteže je bilo vsak dan začeti, torej vstati iz tople postelje. Zbudili so te ob petih, uro pozneje — sonce je komaj pokukalo izza Karavank — si se že vzpenjal. Navadno je takšno potepanje po Komni sestavljeno skoraj izključno iz hoje in smučanja, a mi smo se mimogrede učili še hoje s cepinom in derezami, vadili smo vzpenjanje v navezi, postavljali sidrišča in vrvne ograje ter izdelovali priročna nosila za »ponesrečenega«. Po kosilu so se vrstila predavanja ali preverjanja znanja. Da, treba je bilo tudi sesti za mizo, pa

če so zunaj še tako vabile zasnežene gore.

Letos smo vsak tečajni dan zelo verodostojno razčlenili. Člani mladinske komisije so le nekaj dni pred začetkom tečaja kupili video opremo, prav tu na Komni pa smo jo (uspešno) preizkusili. S to opremo je vrh vsega še dokaj preprosto delati, tako da smo pri nastajanju posnetkov sodelovali tudi inštruktorji, ki prej o stvári nismo imeli dosti pojma. Le dan poprej se je bilo treba dogovoriti, katera dogajanja je vredno ujeti z očesom kamere. To je odlična naložba, ki se bo slejkoprej bogato obrestovala.

Krpačev Franjo, ki že dolga leta vodi takšne in podobne tečaje, je rekel, da ne pomni, kdaj jim je bilo vreme tako naklonjeno. Vse skupaj morda sploh ni naključje, saj smo letošnji tečaj pomaknili za več kot mesec dni v pomlad, ko so vremenske in snežne razmere le nekoliko bolj ustaljene. Tako smo samo en dan v tednu ostali brez smučarske ture, a smo čas izkoristili v druge namene. Resnično, niti ura bivanja na tečaju ni bila izlita v pesek.

Bližal se je zaključek in z njim precej neprijetna naloga — oceniti udeležence. Preden so lahko prišli na Komno, so seveda morali že skozi druga rešeta. To ni bil samo letni tečaj za mladinske vodnike, ampak še obvezen poprejšnji preizkus smučarskega znanja. Ocenjevalci smo pri slehernem morali odgovoriti predvsem na vprašanje, ali je posameznik sposoben sam voditi v gore pozimi in do katere težavnosti mu je mogoče zaupati. Saj je pravzaprav lepo, če bodoči »zimski« mladinski vodnik natančno našteje vse zimske nevarnosti in če zna teze planinske šole na pamet, a mu to ne bo kaj prida koristilo, ko bo zaradi drugačnega neznanja, na primer, prvi omahnil v globino, zgoraj pa pustil neobgljeno skupino v megli izgubljenih planincev...

Bi še kaj dodali? Ja, hrana je bila odlična, kajpada. Zato Jožici in Lojzki, ki sta ves dan stali ob štedilniku in iz zaloge hrane delali čudeže, v imenu vseh, ki smo tam jedli, skromna — hvala.

Prijateljem, novim in starim, ki smo se tod srečali, želim, naj še kaj pridejo tja gor ali pa kam drugam. Naj le pridejo v hribe okusit tiste trenutke svobode in nezlagane sreče, ki nam — ne vem, ali zaradi pomanjkanja časa — tako polzijo skozi prste.

LAČNA SANJARJENJA O HRANI

CMOKI

PETER ČIŽMEK

Vse hladneje postaja. Strmim v vedno redkejšo zvezde na temno vijoličnem nebu, za grebeni se škrlat preliva v modrino. In spet nov val drhteče kože, ki se seli od nog proti prsim. Zavem se, da sem že zdavnaj buden. Mesec se poslavlja izza srebrnih grebenov Mont Blanca. Izmotam se iz spalne vreče in se postavim na noge. Janez nekaj brunda, da naj grem po vodo, če sem ga prav razumel. Poiščem steklenico in svetilko in se kot pijanec s trdimi nogami odmajem navzdol proti studencu. V zavetišču na Charpouá so že budni, skoz okenca sveti luč. Ko najdem izviri ledeniške vode, sem razočaran. Kjer je včeraj drla voda, je zdaj vse okovano v nov led, zapuščino nočnega mraza. Podstavim steklenico pod komaj še živ curek vode in čakam. Medtem skušam razgibati premrle ude, vetrne hlače glasno šuštiijo, ko premikam noge. Še dolg požirek in odpravim se nazaj v breg.

Prijateljke najdem budne, čeprav so še zaviti v tople puhaste spalne vreče. Igor kadí svojo obvezno jutranjo cigareto, Ines išče očala. Plamen sveče plapolá v zavetju pod skalo. Ko brskamo po nahrbtnikih, kaj smo dobrega prinesli s seboj, skoraj izbruhne preprič. Nimamo skoraj ničesar, nikomur med nami ni bilo posebej naloženo, naj skrbi za prehrano. Toda po toči zvoniti je prepozno in štirje si razdelimo dve konzervi sardin in tistih nekaj drobtin kruha. Bore malo za ves dan, le čokolada gre z nami. Treba bo pač potrpeti do večera, ko imamo namen biti spet v Chamu. Na kaj drugega sploh ne mislimo.

Jutranje sonce nas doseže na grebenu Flammes de Pierre; prej smo se še v mraku morali »pozabavati« s prečenjem ledenika Charpouá brez derez in cepinov. K sreči smo vzeli s seboj vsaj težke gojzarje; spočetka smo nameravali zaradi lažjih tovorov še te pustiti v šotoru spodaj. Toda ko smo iz Chamonixa začudeni ogledovali steno Grandes Charmoza, ki je namesto beline snega pokazala svoj zeleno modri led, izžlebljen s črnimi razami od tekoče vode, smo vedeli, da ne bo šale. Le ogromno prostranstvo Grandes Jorasses je ohranilo nekaj deviške beline med temačnostjo granitnih plati. Zato smo opustili misel na ledne ture in se sklenili raje poskusiti s suho skalo. In kaj je za to bolj primernega, kot je zahodna stena Petit Druja, ki s svojo konicó dominira nad ledenikom Mer de Glace? Poleg tega je že moja stara želja...

Sestop z grebena Flammes de Pierre na drugo stran gre hitro. Vstop v Bonattijev steber — veliko smer velikega alpinista moramo namreč iskati z vršnega dela Drujevega ozebniaka, ki je letos ostal skoraj brez snega. Nahrbtniki so ostali zgoraj z vso »odvečno« kramo. Hitrost pomeni varnost, hiter pa si lahko, če si lahek. Hrane tako in tako nimamo, le čokolada je našla prostor v žepu moje vetrovke.

Pred dobrim tednom sva z Janezom plezala v Civetti, v »naj« steni Dolomitov. Bila sva tako hitra, da nama Nani, oskrbnik Tissijeve kočé, ni verjel, ko sva se že ob dveh vrnila iz Astejeve smeri. Vprašal je, zakaj nisva šla plezat, medtem ko sta Ines in Sanja skoraj do vrha preplezali slavno, razvpito Philipp-Flammovo smer. Dokazala sva se mu naslednji dan, ko je skozi daljnogled križaril po Philippovi zajedi in naju odkril že tik pod vrhom. Dekletoma pa je pripadla prva samostojna ženska ponovitev te velike smeri. Tudi takrat smo premalo mislili na prehrano in Nani nas je gostil na stroške CAI.

Na to hitrost se zanašamo, ko iz Drujevega ozebniaka iščemo začetek smeri. Ni težko zadeti: pod vstopom je najbolj zanesljiva markacija. Kakor da bi si tu vsak temeljito izpraznil črevesje ob zastrašujočem pogledu na steber; prava greznica. Zajamem sapo skozi usta in sledim Igorju v prvi raztežaj vrvi. Višje zgoraj me potegne vase ogromna zajeda, ostali mi nič hudega sluteč sledijo. Ne menim se za opis smeri, plezam po občutku, po najbolj naravnih razčlembah. Napaka! Čudovita zajeda nas postavi na hladno z zadnjim klinom, v katerem je zanka za spust. (Spomnim se Igorjevega prostega prevođa iz Vallotovega plezalnega vodnika: penetriraš v kamin in skozi luknjo, ki komunicira s severno steno, ejakuliraš na greben.) Spustimo se nazaj pod zajedo in spet smo na stojišču izpred nekaj ur. Prva ovira v nori tekmi s časom!

Potem gledamo na uro in plezamo, plezamo, a ura se ne meni za nas. Na udobni terasi sredi stebra nas pozdravi sonce, toplota, ki smo jo že tako pogrešali. In če sonce sije v zahodni steber, je hkrati to znak, da se je dan že krepko prevesil čez poldan. Skoraj si ne upam pogledati v oči Ines, ko me prosi za tisto čokolado. Nižje spodaj sem jo v izpostavljenem položaju lahko opazoval, kako mi uhaja iz žepa, pa prav nič nisem mogel storiti, da bi jo zadržal.

Zgoraj nas zagrne megla in zgrabi nas groza, ko zaslišimo oddaljeno grmenje. Preveč smo že slišali o »strelovodu« Chamoniske doline, ki je prav vrh, pod katerim smo, da bi bili lahko mirni. K sreči nas nevihta obide in se obrne v Italijo. Ostanejo le megla in štiri telesa, ki sopihajo po »avstrijski počí«. Ko sta njena dva zamudna tehnična raztežaja za nami,

se odločimo čimprej »pobegniti« iz stene. Ne menimo se več za dvesto metrov, ki nas ločijo od vrha, ni več časa, dan nam je ušel, mi pa tu brez opreme za bivak, ki je ostala pri nahrbtnikih. Megla vse bolj siví, ko v labirintu razbitih skal iščemo prehode proti desni. In potem je noč in tema in megla in nekaj kapljic se poredi iz nje in žejen sem, strašno sem žejen. Stojim ob ozki razpoki in trpim taltalove muke, ko v njej poslušam kloktanje vode, pa ne morem do nje.

Štirje neskončno dolgi spusti ob dvojni vrvi naju odložijo na začetku Flammes de Pierre. Ines in Janez sta že odšla. Ker sta brez baterije, sta morala izkoristiti zadnjo svetlobo ugašajočega dne za iskanje klinov. Igor zvija vrv, ko ga razočaram z ugotovitvijo, da brez nje ne moreva okrog zadnjega grebenskega stolpa, »žandarja«. Sedim skrčen v dve gubi in tlačim vase smeh, ko poslušam njegove neskončno razvlečene, jokajoče kletvice ob razvijanju skrbno zvite vrvi.

Vrti se, vse se vrti. Potem se spet vse ustavi, ko me iz sladkobno opojne tišine noči zmoti oddaljen glas. Sem zadržemal? Igor me kliče že nekje spodaj.

Štirje se stiskamo v bivak vreči za dva. Ker sedim ob robu, mi ponjava od časa do časa zleze s hrbta. Sedim na Inesinih nogah in grejem stopala pod Igorjevimi hrbtom. Včasih mi uspe celo za trenutek zadremati, pa sem takoj spet buden, ko mi veter potegne bivak vrečo prek glave. Spet si jo popravim, mesečina se krvavo popači skozi rdeče platno. Noga mi je za-

spala, izvlečem jo izpod Igorja in jo masiram, dokler se prijeten občutek ne razleze prek hrbta. Želodec se zgane, zahteva svoje. Že tri dni nismo pošteno jedli. Kako žal mi je zdaj za tisto čokolado! Nekoč sva z Amadeom plezala v triglavski Steni. Bila je najina prva smer. Vstopila sva na žreb, potem ko je odločil kovarnec za dva dinarja. S seboj sva imela le konzervo sardin, ki so se mi gabile. Iz kalvarije v Nemški smeri sva se privlekla še na vrh Triglava, kjer naju je čakalo Teleskovih sto žensk z vso potrebno in nepotrebno spremljavo. Sramežljiva, kot sva bila, si nisva upala prositi za košček kruha, čeprav so naju že skoraj mučili žledočni krči. Ko je pozneje noč lovila dve opotekajoči se postavi čez Prag, sva sanjarila o različnih vrstah hrane. Vrhunec pa je bil, ko je Deo mimogrede omenil — cmoke. Vso pot od Medvedje skale navzdol sva potem razpravljala o cmokih. Kljub sanjarjenjem sva kmalu v Vratih pila najboljšo belo kavo in vanjo drobila najokusnejši star kruh v najinim živiljenju. In naslednji dan po šoli me je Deo povabil domov. Njegova mama pripravlja najboljše češpljeve cmoke na svetu... Spet sanjarim o cmokih. Marelični so še boljši od slivovih. Morda zato, ker vsako leto zamudim marelice. Tudi letos so že mimo, pa jih nisem poskusil niti surovih, kaj šele v cmokih. Cmoki so postali moja najljubša jed, pa zato ni pomembno, kakšni so. Za slivove je še čas, pozimi bodo polnjeni z marmelado, posuti z drobtinami v vročem maslu. Spominjam se stri-

VČASIH JE DRUGAČE

Kaj je tisto, kar je tako vsakodnevni vzpon ločilo od podobnih ali onih, ki so se kitili z višinami ali s strminami ali s plezalsko težavnostjo, z opisi, ki vzbujajo strastne želje po biti tamkaj, pa vendar slej ko prej utonejo v podobnosti povprečij ali ekstremov?

Ločilo in povzdignilo v tisti del spomina, kjer so zapisana doživetja, ki so drugačna?

Kaj je tisto, ki zapiše v nas drugačnost tretjič ali šestnajstič prehojene iste poti z istimi ovinki, z istimi razgledišči, s podobnimi pričakovanji?

So to spremembe v naravi?

Naravni most, ki ga ni več, viharnik brez vrha, balvan, ki se je razklat na dvoje, nihaj natrgane jeklenice, novo odkriti vhod v jamo, sredi poletja zasnježeni encijani, padajoča vponka, ki se stene niti ne dotakne, sončen zim-

ski dan ali poletna nevihta ali otožni jesenski macesni?

Človekovo razpoloženje, sprejemanje?

Tisti dan, ko te potomec ponese v nesmrtnost, ali dan, ko z nekom umre del tebe? Ali tisti dan, ko še živiš, pa si za nekoga že mrtev? Ko si ljubljen? Ali ko nisi ljubljen? Ko ne veš, ali je tvoja notranja pot prava, ali ko se zaveš lastne ali tuje drugačnosti? Ko nisi sam in deliš radosti? Ko si sam in želiš deliti, pa ni nikogar? Morebiti časi, ko hodiš navzgor le še iz pretekle ljubezni do gora ali pa prav zaradi te ljubezni bežiš v višave ali daljave?

Kaj, kdo?

Vem, da je bilo drugače.

Pa ne morem iz sebe. Zato gledam na ono dolgo, predolgo hojo kot na sliko z druge strani ogledala. Je. Tam je. Lahko jo opazujem, si jo razlagam, pa ne pridem do bistva:

Ne morem se ji ne bolj približati ne pobegniti.

Včasih smo sami sebi jasna, čista ogledala, ali pa nam jih narava podrži, da se vidimo. Zato je včasih drugače.

ca Pepija, s kakšno pobožnostjo se je loteval kosila. Preživel je tri leta Dachaua in se vse pozneje življenje ni več mogel znebiti strahu, ko je kup dobrot izginjal s krožnika. Zdaj si tako predstavljam sebe pred polno skledo kadečih se cmokov, ko ne vem, kje bi začel.

Nezamislivo se ukvarjati s krompirjevim testom za cmoke, ko me nov sunek vetra prestavi v trdo resničnost. Igor se obrne in mi izmakne bivak vrečo izpod riti. Že zdavnaj se ne trudim več s popravljanjem, drgetajoč strmim v gluho noč. S topim pogledom spremljam dve svetli kresnički, ki tam daleč spodaj vijugata med razpokami

Valee Blanche, med divjimi razbitinami sotočja dveh ledenikov.

Vojska gomazečih mravljincev v nogah me še zadnjič obudi iz dremavice. Nebo nad Aiguille Verte prehaja v sivino, zvezde izginjajo z neba. Še ena noč je minila. Vstanemo in se razgibamo. Z Igorjem greva še na rob in pospraviva vrvi, ki je sinoči v temi obvisela čez skale. V prvem jutranjem soncu nas preleti letalo in se izgubi kot drobna pika nad Mer de Glace. Še dolg pogled vzdolž stebra, ki nam je dokazal, da se s praznim trebuhom ne da plezati — in odpravimo se v dolino, kjer nas čaka »pojedina«.

SAMO ŠE NA TRI NAJVIŠJE GORE SVETA NI STOPILA ŽENSKA NOGA

ŽENSKÉ NA OSEMTISOČAKIH

JÓZEF NYKA

»Otroci, kuhinja, cerkev« — ti časi so že zdavnaj mimo in ženske hočejo biti današnji na različnih področjih enakopravne moškim. Ženski himalajizem je že ena od možnosti za to. Razvil se je v posebno panogo in daje ženskam možnosti, da preizkusijo svoje moči in sposobnosti prenašati napore ter tudi tako potrditi svojo enakopravnost. Vedno več alpinistk sanja o osemtisočakah, število ženskih uspehov na najvišjih gorah sveta pa se iz leta v leto večja. To je mogoče videti iz statistike zadnjih štirih let: leta 1983 sta bila le dva ženska vzpona na osemtisočak, leta 1984 pet, leto dni pozneje šest in lani osem.

HETTIE JE BILA PRVA

Na sedemtisočakah so ženske stale že v tridesetih letih, prva med njimi pa je bila Hettie Dyhrenfurth, ki se je povzpela že leta 1934 na 7315 metrov visoki Sia Kangri. Dvajset let pozneje je Francozinja Claude Kogan na Čo Oju dosegla višino 7600 metrov. Leta 1959 je vodila žensko skupino v ostenje tega osemtisočaka, vendar se je podvig končal s tragedijo.

Prvi osemtisočak, Manaslu, je »padel« natančno 40 let pozneje, ko je uspela zmaga Dyhrenfurthove: maja 1974 so nanj priplezale kar tri Japonke. Leto dni pozneje je prišel na vrsto Mount Everest; v razmaku komaj desetih dni sta ga zmogli Japonka Junko Tabei in Kitajka Fantong z južne in severne strani.

Ko se je že vse zdelo, da imajo v najvišjem pogorju sveta Azije velikansko in nedosegljivo prednost in da jim na tem področju Evropejke in Američanke nikakor ne bodo mogle biti kos, so se še isto

leto izkazale Poljakinje. Priplezale so na Gašerbrum II, in sicer v novem slogu: tja so odšle kot samostojna ženska odprava in ne samo kot spremljevalke moških.

Leta 1978 so iste oktorske dni priplezale Američanke na Annapurno in Wanda Rutkiewicz iz Poljske na Mount Everest. Začele so se dolge razprave o teh podvigih, ki se niso omejili na en sam predel sveta. Krona teh ženskih podvigov pa je bil ženski pristop na najtežjo goro na svetu, na K-2, kar se je zgodilo poleti leta 1986. Vendar je od treh zmagovalk le ena ostala živa.

FRANCIJA, POLJSKA, JAPONSKA

Do začetka letošnje pomladanske sezone so ženske v 37 vzponih priplezale na enajst osemtisočakov. Največje zanimanje je seveda veljalo Mount Everestu, nato pa še Gašerbrumu II in Nanga Parbatu, ki so med svoje goste prišteli šest ženskih pristopov. Zdaj čakajo na ženske pristope le še Kangčendzenga (8586 m), Lotse (8516 m) in Makalu (8463 m); na zadnjega od njih se je poskušalo povzpeti že več ženskih navez, vendar doslej brez uspeha.

V celoti je doslej stalo 27 žensk iz 13 držav na vrhovih osemtisočakov; tri od teh so iz Azije, dve iz Amerike, ostale pa iz Evrope. Kar zadeva države, so na prvem mestu Francozinje in Poljakinje, vsaka s petimi ženskami, ti dve državi pa tudi vodita po številu pristopov na vrhove; vsaka jih ima na seznamu po osem. Sledijo jim Japonke (4), Zahodne Nemke (3) in Američanke (2). Na tem ženskem seznamu imajo po eno predstavnicu Belgija, Kitajska, Velika Britanija, Indija, Italija, Jugoslavija, Kanada in Češkoslovaška.

Če pregledamo statistiko prvih ženskih pristopov, imajo za zdaj največ uspeha

Prve tri Everestove gracije: Junko Tabei, Fantog in Wanda Rutkiewicz

Japonke, Poljakinje in Francozinje, ki so prve priplezale na po tri osemtisočake. Poseben položaj na tem seznamu rekorderk ima Wanda Rutkiewicz; bila je kot prva Evropejka na Mount Everestu, prva ženska na K-2 in je edina še živa alpinistka na svetu, ki ima na svojem seznamu tri osemtisočake.

V teh podatkih so, kot je navada, upoštevani le glavni vrhovi 14 osemtisočakov. Lep pristop na Jalung Kang (8505 m), ki ga je opravila Laurence de la Ferriere, prav iz tega vzroka ni upoštevan na tem seznamu. V teh številkah tudi niso zajeti trije nepopolni vzponi na Broad Peak. Opravile so jih Anna Czerwinska leta 1983, Martie Rolland leta 1984 in Henriette Eberwein leta 1986; ustavile so se na stranskem vrhu le 30 do 45 minut daleč od glavnega vrha. Tudi južnokorejski »pristop« na Annapurno decembra leta 1985 seveda ni upoštevan, saj se je izkazal kot potegavščina in laž.

NITI VELIKE NITI ČISTO MLADE

Morebiti se zdi presenetljivo, da največjih uspehov na najvišjih gorah sveta niso dosegle močne, ampak prej nežno grajene ženske. Izmed tistih, ki so doslej stale na več kot enem osemtisočaku, so skoraj vse nizke rasti in prav drobne: Junko Tabei je visoka komaj 152 centimetrov, Liliane Barrard 155, Krystyna Palmowska 156 in Christine Janin 158 centimetrov. Vendar je bilo dokazano, da se ženske lažje aklimatizirajo, ker lahko njihova te-

lesa hitreje proizvajajo rdeča krvna telesa.

Ker gre pač za ženske, podatkov o njihovi starosti vedno ni mogoče z lahkoto dobiti, vendar ni nobenega dvoma o tem, da je ženska »himalajska starost« precej nad trideset let. Fantog je bila na Everestu stara 37 let, Junko Tabei je bila na Mount Everestu stara 36 in na Šiši Pangmi 43 let. Hannelore Schmatz je na Everestu umrla stara 39 let, Liliane Barrard pa na K-2, ko ji je bilo 37 let. Pet Poljakinj je opravilo svojih osem vzponov na osemtisočake med 27. in 43. letom starosti, kar pomeni, da so bile povprečno stare 36 let in pol. Starostni rekord ima Angležinja Julie Tullis: bilo ji je 45 let, ko je bila na Broad Peak, in 47 let, ko je bila na K-2. Pri tem pa je treba vsekakor vedeti, da tukaj ne gre le za sčasoma pridobljeno vzdržljivost in zmožnost prenašati telesne napore, ampak tudi za duševno in strokovno-organizatorsko zrelost. Christine Janin, ki je na Gašerbrumu II skorajda dobila prve stike z alpinizmom, je seveda izjema.

Pozornosti je vredno tudi to, da ima le malo pristopnic na najvišje vrhove našega planeta otroke. Izmed petih uspešnih Poljakinj štiri nimajo otrok, ena pa ima enega samega.

VSAKA SEDMA UMRE NA GORI

Na Mount Everestu so vse ženske (Fantogova le deloma) uporabljale dodatni kisik iz aparatov. Na K-2 ni imela nobena s seboj steklenice s kisikom. Le poljske alpinistke gojijo himalajzem, ko niti na najtežjih vzponih ne uporabljajo dodatnega

kisika: na Gašerbrum II in na Nanga Parbat so prišle v tem slogu. Po njihovih stopinjah nameravajo zdaj hoditi alpinistke iz Jugoslavije.

Kot vsaka panoga alpskega športa ima tudi ženski alpinizem svoje temne druge strani. Več kot deset alpinistk je doslej osemstisočakom žrtvovalo svoja življenja. Na 27 uspešnih pristopih na vrhove teh gorá so štiri alpinistke umrle na vrhovih najvišjih gor, kar znaša 15-odstotno umrljivost. Na dosedanjih devetih pristopih na dva najvišja vrhova, na Mount Everest in K-2, so tragično končale tri (33 odstot-

kov) alpinistke: Hannelore Schmatz leta 1979 ter Liliane Barrard in Julie Tullis leta 1986.

Vendar izkušnja uči, da se gorniki tragičnih dogodkov ne prestrašijo. Med letošnjim predmonsunom so se odpravile proti vrhu Mount Everesta naslednje tri ženske, dve Američanki in Španka. Pričakovati je torej mogoče, da se bo ženski 8000-metrski trend še kar nadaljeval in da bo sezona prinesla nove uspehe. Upati je le mogoče, da ne bo več tragedij, saj je bilo leto 1986 na K-2 za vse alpinistke resna šola.

ANGLEŠKO-NORVEŠKA ODPRAVA NA MENLUNG TSE

DEŽELA, KJER NI BILO ŠE NOBENEGA TUJCA

CHRIS BONINGTON

Že prihod do baznega taborišča je bila pustolovščina. Prvotno smo načrtovali pet dni, da bi prišli tja z glavne ceste, vzelo pa nam je več kot dva tedna. Močno smo bili podcenili težave vzpenjanja v delu Tibeta, kjer poprej še ni bilo tujca.

Začelo se je kar dobro. S kitajskim alpinističnim združenjem smo se dogovorili, da se bomo z našim oficirjem za zvezo Wang Ja Renom in prevajalcem Li Zhen Hejem srečali na Mostu prijateljstva, mejnem prehodu pri Kodariju, ki povezuje Nepal s Kitajsko.

Prispeli smo bili minulo noč z avtobusom in zapečatili tovornjak z vso opremo in hrano, ki smo jo bili uvozili čez letališče v Katmanduju. Jim Fotheringham, zobozdravnik iz Bramptona in moj britanski tovariš v tej šestčlanski norveško-britanski odpravi, je preživel mučen dan v pričkanju z nepalskimi carinskimi oblastmi, kajti ubirali smo nova pota kot prva odprava, namenjena z vso opremo skozi Nepal v Tibet.

Jim je dober in potrpežljiv pogajalec in navsezadnje je izposloval, da so nas spustili skozi deželo, ne da bi plačali kakšno carino. To pa je tudi pomenilo, da smo prišli na mejo, ko se je že stemnilo in je bila že zaprta. Spali smo pod milim nebom in se zbudili od čebljanja nepalskih nosačev.

VRATA V PEKEL

Cesto na oni strani meje je odnesel zemeljski plaz in morali smo peš do kitajske obmejne vasi Zhangmu (znana tudi kot Khasa) 330 metrov višje.

O zveznem oficirju ni bilo ne duha ne

sluha. Namenili smo se pregledati prtljago in urediti kitajske carinske zadeve s skupino uradnikov, od katerih nihče ni govoril angleško. Zelo smo si oddahnili, ko se je prikazal prevajalec Li. Okrogličen mlad moški, star 22 let, z očali, oblečen v čeden suknjič in kavbojke, nas je hitro prepeljal skozi carino in nas namestil v bližnjem hotelu.

Opozorili so nas, da je nevarno že oditi iz Zhangmuja, ker tam drsi zemlja. Prav tisto popoldne je hudournik iz skal in blata potisnil navzdol velikanski udor na enem koncu vasi, postavljene na vrhu drsečega griča.

Odpeljali smo se naslednje jutro na tovrnjaku, polnem naših stvari. Skala, velika kot avtomobil, je priletela po strmem pobočju ravno tedaj, ko smo križali nevarno območje. Za nami je ostala vijugasta cesta in poškodovane hiše na obrobju, ki so jasno pričale o nevarnosti za celotno naselje.

Nato pa smo bili zunaj nevarnega območja in se premikali v nizkih prestavah v strmo sotesko, ki so jo celo trgovci nekdanj imenovali vrata v pekel. Cesta se vije med kamnitimi stenami in z bori poraslimi vzpetinami; kdaj pa kdaj se spusti skozi snežne zamete, globoke do pet metrov. Soteska se prebija skozi glavno himalajsko verigo do visokih, pustih tibetskih vrhov prek 5800 metrov visokega prelaza Lalung Leh. Od tam smo imeli prekrasen razgled na Šiša Pangmo na zahodu, na Everest na vzhodu in, v pragozdu vrhov, naš cilj, Menlungtse.

Na Tibetško planoto smo se spustili v oblaku prahu. Pusto je bilo in zelo mrzlo, tudi ko je zasijalo sonce, ki je ustvarilo vtis o neskončnem prostoru, o rjavih gričih, zamrznjenih tokovih in porjaveli, od vetra prepihani travi.

VIŠINSKA BOLEZEN

Naše potovanje se je končalo pri majhni vasi Tingri, skoraj pet tisoč metrov visoko. Prehitro smo se povzpeli in Odd Eliassen, Helge Ringdal in Torgeir Fosse so dobili višinsko bolezen. Pri vasi Tingri smo srečali našega oficirja za zvezo: močnega, z obrazom, ki ga je obdelovalo vreme, nekdanjega nogometaša, ki je delal pri kitajski alpinistični zvezi.

Povedal nam je, da je bil prelaz proti jugu skozi himalajsko verigo do Menlungtseja še vedno zaprt zaradi snega, toda da je naročil jake, ki naj bi zvelkli našo prtljago prek snega. Naslednji dan smo se morali peljati do glavne ceste, da bi se tam sestali z goniči jakov. Toda Bjorn Myhrer-Lund, negovalka iz glavne bolnišnice v Oslu, ki je hkrati ena najboljših norveških alpinistk, ni dovolila, da bi se kateri od Norvežanov premaknil, dokler se ne bi počutili bolje. Odločili smo se zato, da bova Jim in jaz potovala do glavne ceste in z Wangovo pomočjo zadržala jake za tri dni.

Cesta je bila samo malo boljša kot v vrsto nanizano kamenje v puščavi. Pogosto so jo prekinjali snežni plazovi in vozniški se je prekopal skozi ali pa peljal po nevarnih ovinkih, pri čemer se je prenatrpani tovornjak gugal v ponorelem nagibu. Nekajkrat smo obstali v snegu in smo se morali izkopati ven, dokler nas navsezadnje ni zaustavil zamrznjen potok z velikanskim plazom na drugi strani. Bili smo blizu vasi Japula, toda naprej nismo mogli. Jaki so prišli popoldne in vodiči jakov so v bližini postavili svoje zadimljene šotore.

Jim in jaz sva imela tri prijetne dni, ko sva hodila po gričih okoli taborišča na višini pet tisoč metrov in se spotoma privajala na višino. Tovornjak se je vrnil s štirimi Norvežani in hrano za jake in vodiče. Vsi razen Torgierja so okrevali, on pa je bil obupno šibak in je komaj lahko hodil.

Vedeli smo, da se bomo tedaj, ko bomo prišli čez prelaz, lahko spustili do tri tisoč metrov, torej do višine, na kateri bi se lahko pozdravili, zato smo se odločili, da ga bomo posadili na jakov hrbet. Naslednjega dne smo se podali v široko, prazno dolino, ki je peljala k veliki himalajski barieri, proti gori, ki jo Tibetanci imenujejo Čo Rapsam.

Na njeni levi je bil Čo Oyu, eden od 14 vrhov nad magično višino osem tisoč metrov. Med dvema vrhovoma je bil Nangpa La, klasična pot v Sola Khumbu v Nepal, domovino Šerp. Taborili smo ob vzhodni Nangpa Laja.

PRVI TUJCI V VASI

Torgeiru se ni poslabšalo, toda bolje mu tudi ni bilo. Tedaj se je pred nami pojavil prelaz 5800 metrov visoko. Bjorn je preiskala bolnika in ugotovila pljučnico ter mu predpisala antibiotike. Odločili smo se, da ga spravimo čez prelaz, ker smo vedeli, koliko mu je to pomenilo.

Ko smo se obrnili na desno od Nangpa Laja, takoj za ledenimi slapovi Čo Rapsana, smo splezali na strm greben; Tibetanci so tiho žvižgali in prigovarjali jakom, nikoli pa niso pokazali nepotrpežljivosti in nikoli niso uporabili sile. Prelaz smo dosegli pozno popoldne.

Ustavili smo se na drugi strani 5600 metrov visoko. Jim Fotheringham je hitel naprej in je sam preživel noč, srečal pa je nekaj pastirjev, ki so na jakih tvorili les na sever, pa si je z njimi razdelil njihov obrok campe in čaja.

Naši vodiči so uživali v lagodni rutini in se niso premaknili iz svojih volnenih, na roke stkanih šotorov, ki so jih grelji z odpadki jakov, dokler se ni pokazalo sonce. Nato so počasi zajtrkovali, preden so zbrali jake in jih nasitili še z mlinci campe, ki je dopolnila zimsko prehrano. Ponavadi je bilo dve popoldne, da so bili jaki natovorjeni in so se začeli premikati. Nekega dne je začelo opoldne snežiti, pa so hodili samo nekaj ur, ko so se ustavili, da bi tam prenočili.

Nismo mogli razumeti, zakaj so se tako kmalu ustavili, posebno še, ker se je spodaj zdela paša boljša. Wangu pa je na drugi strani komaj uspelo, da jih je pripravil, da so sploh šli naprej.

Hoteli so se vrniti v Tingri, ker smo prišli na nepoznano ozemlje, Wang pa jih je prepričal, da so nas spravili dol k Chang Bu Jianu, okrajnemu središču, kjer naj bi bilo mogoče dobiti sveže jake. Dva dni smo hodili navzdol po ozki soteski, obdani od velikanskih granitnih sten, in izgubljali višino, najprej s prekoračenjem meje grmičevja in nato drevesne meje in ob tem čutili vedno toplejši zrak.

Torgeir je okreval in je bil že sposoben hoditi. Zdaj smo bili na južni strani himalajske verige, kjer v ozko dolino že prinese monsunki dež, ta pa bujno zeleno rastlinje, običajnejše v Nepal.

Okrajno središče je bilo v enem gradbenem kompleksu. Vodja, če sem prav ugotovil, je bil Kitajec, med ostalimi stanovalci pa je bilo le malo Kitajcev. Vas, oddaljena nekaj minut peš hoje, je bila čisto tibetska. Bili smo prvi tujci, ki so jo kdaj obiskali.

Dan smo preživel v pogajanjih z vaščani. Povedali so nam, da bi bila pot pretežka za jake. Najprej so zahtevali zelo visoko ceno, potem pa so se zadovoljili z mnogo bolj realnim plačilom.

JETIJEVA DEŽELA

Odpravili smo se 22. marca in šli skozi nepopisno lepo sotesko z zamrznjenimi katarakti, ki so viseli na severni strani med gostim grmovjem. Po uri hodá smo prišli do križišča z Menluško dolino, kjer smo našli ruševine nečesa, kar je nekoč morala biti prekrasna gropa, samostan. Zidovi so še bili tam in deloma je bil še pokrit. V notranjem svetišču so bila tla nastlana s polami raztrganega pergamenta, in majhni pozlačeni Bude, ki so obkrožali nekaj, kar je bil verjetno nekoč veliki Buda, so bili poškodovani. Omet je bil odtrgan in pogled me je zelo razžalostil. Položaj samostana je bil tako idiličen, na rtiču med dvema rekama, s cvetočimi drevesi okoli majhnega zapuščene vrta, kjer so bili, ni dvoma, nekoč meditirali menihi.

Zdaj smo začeli plezati strmo navzgor po eni strani z gozdovi poraščene doline Menlung in se za čez noč ustavili pod previsnimi skalami, kjer so naši nosači dobili zatočišče. Izjemno so bili ljubeznivi, ponujali so nam skodelice čaja s soljo in maslom, kakor tudi campo, na drobno zmleto ječmenovo moko, ki jo je mogoče zmešati v čaj, skuhati iz nje cmoke ali pa jo jesti kar tako. Druga najpomembnejša hrana je krompir, ki so nam ga prav tako ponudili.

Videti je bilo kot prava jetijeva dežela — strme, bogate gozdnate doline, kamor po redko zaidejo celo domačini. Vprašali smo jih po jetijih in rekli so nam, da ga je bil nekoč videl pred petimi leti. Oni zagotovo verjamejo, da obstaja.

Prvič smo zagledali Menlungtse, v zrak štrlečo piramido iz ledu, na koncu doline. Plezali smo skozi goste rododendronove gozdove, ki bi odcveteli v nekaj tednih,

in dosegli idealen prostor za naše taborišče v višini 4400 metrov na travnati polici, ki jo obdajajo vzpetine, oblečene v brinje in imajo spodaj nadvse uporabne votline.

LAHKE SMERI NI

Toda naših problemov še ni bilo konec, ker je Wangu zmanjkalo denarja. Nosači so postajali jezni in so celo grozili, da bodo našo prtljago zanesli nazaj dol k vasi. Wang je navsezadnje rešil težave s tem, da je sam pohitel nazaj v okrajno središče, si tam izposodil denar in prihitev nazaj, da bi izplačal nosače in goniče jakov.

Zdaj smo se lahko osredotočili na goro, ki je ponosno in visoko stala prav nasproti našega taborišča. V naslednjih desetih dneh naj bi opravili vrsto vzponov po obeh ledenikih, da bi našli najustreznejšo smer.

Na podaljšanem pristopu smo se dobro aklimatizirali, tako da smo računali, da bomo dosegali višine do 6500 metrov, to pa nam bo omogočilo, da si bomo v štirinajstih dneh izbrali smer po svojem okusu. Samo eno smer vidimo ob desni strani vrha. Nekaj je gotovo: ni lahke smeri na to goro; vsaka je strma in zapletena in ima vrsto kot nož ostrih robov, ki peljejo na oba vrhova.

Tako izgubljeni smo, kot smo lahko le kje na svetu, z gorskim prelazom v višini 5600 metrov med nami in najbližjo cesto. Nobene možnosti ni za reševanje s helikopterjem, čeprav je nepalska meja oddaljena le nekaj kilometrov.

Zanesljivo smo se lotili najbolj edinstvenega pristopa doslej. Občutek imam, da bo tako izzivalen tudi vzpon.

NENAVADNO ŽIVLJENJE LEDENIH GMOT

KADAR POSTANEJO LEDENIKI MOČNI

Bilo je 10. januarja 1962 ob 18.13 po lokalnem času, ko se je odtrgal del visečega ledenika s severnega vrha Huascarana, najvišje gore Peruja (6768 m) in zgrmel v dolino. Opozorjanje gore same, bobnenje in bučanje »kot rjovenje deset tisoč zveri«, ki je odmevalo po vsej dolini Huaylas in so ga ljudje slišali, je pri večini prebivalcev povzročilo samo brezskrbno skomigovanje z rameni ali pa v nekaterih primerih nekakšno občudovanje. Obupani klici posameznih ljudi »Pozor, plaz, tecite, rešite se!« so bili le pri nekaterih deležni kakršnekoli pozornosti. Tisti, ki so klicem verjeli, so zdrveli v cerkev, drugi v svoje hiše. V približno

sedmih do desetih minutah je bilo devet vasi s štiri tisoč ljudmi pokopanih pod velikanskimi količinami kamenja in ledu. Približno tri milijone kubičnih metrov ledu je spotoma pobralo ogromne količine večnega ledu in kamenja in vse skupaj spremenilo v trinajst milijonov kubičnih metrov plazovite mešanice.

NAJVEČJA LEDENIŠKA KATASTROFA

Potem ko so ameriški geologi natančno pregledali močno razmajano skalovje z meter širokimi razpokami na območju, kjer se je utrgal ledenik, so prerokovali

še trikrat večji podor ledeniškega in kamnitega materiala. Prerokovanje se je izpolnilo v jeziku, v kakršnem zna govoriti samo narava. Dne 31. maja 1970 ob 15.23 po lokalnem času je Peru stresel potres z močjo 7,8 stopnje po Richterjevi lestvici in povzročil na ozemlju, ki je poldrugikrat večje od Švice, največjo v Peruju registrirano katastrofo: 70 000 mrtvih, 150 000 poškodovanih, približno 80 000 ljudi brez strehe nad glavo in 186 000 porušenih hiš. Ob potresu so se s severnega vrha Huascarana spet odtrgale mase ledu in kamnja, zdrvele s hitrostjo 300 do 450 kilometrov na uro v dolino Santa in v nekaj sekundah pokopale pod seboj mesto Yungay z 18 000 prebivalci. Prostornino groblje cenijo na 50 do 100 milijonov kubičnih metrov. To je bila največja ledeniška katastrofa vseh časov. Blato in kamniti bloki so preskočili morensko pregrado in jih je odneslo v zrak. Več ton težki ledeni in kamniti bloki so kot balistični izstrelki zleteli do štiri kilometre daleč po zraku, preden so prileteli na naselji Huashau in Incayoc. Najtežji projektil je tehtal 65 ton in je ležal v 33 metrov dolgem, 15 metrov širokem in sedem do osem metrov globokem kraterju. Za takšen met potrebna začetna hitrost je znašala več kot 850 kilometrov na uro. Zdaj je mogoče videti od celotnega naselja Yungay le še nekatere štore palm na Plaza de Armas in kos avtobusa, ki gleda iz zdaj že poraščenega razdejanja.

Vendar to nista bili edini razdejanji, ki jih je povzročil ledenik v dolini Santa in Cordilleri Blanci. V zadnjih 4000 letih so ledeniki z različnimi sunki in podobnimi posledicami zgradili do sto metrov visoke čelne morene nad dnom doline. Zaradi močnega taljenja ledu v zadnjih sto letih so se te morenske kotanje napolnile z vodo. Več kot 200 takih jezer (ki jih imenujejo lagunas ali cochas) je registriranih v Cordilleri Blanci, zaradi teh jezer pa so grozile ali še grozijo stalne nevarnosti prebivalcem dolin.

V jutranjih urah 15. marca 1941 se je podrl tak jez na Palcacochi v Quebradi Cohup in voda je uničila velik del mesta Huaraz, podrla vse mostove do morske obale in prekinila kilometre daleč prometne poti. S približno 6000 smrtnimi žrtvami spada to izlitje jezera med največje »ledeniške katastrofe« v zgodovini. Takšna izlitja jezer iz čelnih morenskih kotanj so v zadnjih sto letih znana iz številnih ledeniških območij. Dne 4. avgusta 1985 se je izlilo jezero za čelno moreno ledenika Langmoche na območju Kumbu in močno poškodovalo del trekinških poti proti Mount Everestu, odplavilo 14 mostov, močno poškodovalo številne hiše in pokopalo pod naplavinami prekop za manjšo električno centralo.

LEDENIK, KI JE PADEL V FJORD

Med najbolj spektakularne ledeniške dogodke spada tisti, ko se je cel viseči ledenik zrušil v Yakutat Bay na zahodni obali Aljaske. Gre za 1,6 kilometra dolg ledenik Fallen, ki se je podrl prek 400-metrške stene v fjord. Še zadnji dan njegovega obstoja, 3. julija 1905, so ga fotografirali. Padec ledenika je povzročil 40 metrov visok val, ki je zdivial prek celotnega fjorda ter odplovil velika drevesa in rastlinstvo 20 do 40 metrov visoko nad fjordom. Neki domačin je izjavil, da je ta ledenik menda že trikrat zgrmel v morje (verjetno pa je, da ni šlo vedno za isti ledenik), nazadnje leta 1845; zaradi visokega vala naj bi našlo smrt sto domačinov v svojem poletnem taboru ob fjordu.

Presenečeni lahko vedno znova ugotovimo, da svaril narave pred bližnjo naravno katastrofo največ ljudi ne upošteva ali pa jih ne jemlje resno. Ko je z ledeniki pokriti vulkan Nevado del Ruiz v Kolumbiji kazal jasne znake, da bo začel bruhati, so domači prebivalci to komajda opazili. Posledica tega je bilo 25 000 mrtvih, pokopanih pod tako imenovanim laharnjem (beseda izvira z Jave). Zaradi vročine vulkanskega izbruha so se stalile ledene

mase in mešanica ledu, vode, morenskega kamenja, pepela in blata je zdrvela proti dolini. — Takšni izbruhi v Južni Ameriki sicer niso prav nenavadni. Mesto Santiago de Chile, na primer, že leži na takem laharju, ki je iz notranjosti Andov pritekel do morja. Laharji pa so znani tudi na Islandu in na drugih vulkanskih območjih.

OGROMNA LEDENIŠKA JEZERA

Najpogostejše ledeniške katastrofe so tiste, ko se podre ledenik in zagradi stransko ali glavno dolino s svojim materialom. Eno izmed največjih jezer, ki je tako nastalo v novejšem času, je Lake George na Aljaski s površino 73 kvadratnih kilometrov, kar je približno toliko kot 23 Bohinjskih jezer skupaj. Od leta 1918 do 1963 se je Lake George vsako leto redno izpraznilo julija ali avgusta, tako da je ta dogodek postal prvovrstna atrakcija za turiste, strokovnjake za vode in mostovne inženirje, ki so si hodili ogledovat ta pojav. Po letu 1963 pa zaradi izrednega zmanjšanja ledenika Knik tega pojava ni več mogoče opazovati.

Ker so na Aljaski prometne poti in naselja pogosto vzdolž rek, ki prihajajo izpod ledenikov, seveda posvečajo takim ledeniškim jezerom posebno pozornost. Ko so posneli več kot 15 000 fotografij iz zraka iznad Aljaske in Yukona, so registrirali 750 jezer s površino več kot 0,1 kvadratnega km, ki so nastala zaradi zapor čelnih moren. V tem številu pa niso zajeta jezera, ki nastanejo zaradi hitro se premikajočih ali hitro se talečih ledenikov.

HITRA LEDENIKOVA RAST

Leta 1848 je ledenik Ventisquero Piqueues v severnih čilenskih Andih v nekaj mesecih napredoval pet do šest kilometrov in zajezil reko Mulina, kar je 17. decembra pripeljalo do izredno narasle vode in katastrofe v dolini Cachapoal. Spomin na ta strahotni naravni pojav še živi v ljudskem pripovedovanju pod imenom »la gran avenida en seco«, kar pomeni »velika poplava med sušo«, kajti k sreči takrat poleg vsega ni še deževalo. Na neko skalo mostu Ranchillo so v spomin na to vodno ujmo napisali datum in označili višino.

Okrog obrata stoletja so ponovno začela krožiti neverjetna poročila o velikanskem napredovanju ledenikov v nekaj mesecih. Predvsem iz Karakorumu v Pakistanu so poročali o takih rečeh, ki bi jih bilo treba pripisati pravljirnemu svetu ali glaciološkemu izredno močnemu pretiravanju, saj so bile vendar znane hitrosti, s katerimi »tečejo« ledeniki: 50 do 200 metrov

napredovanja so namerili pri alpskih, do šest kilometrov pri grenlandskih ledenikih. To ne pomeni, da ledeniki 200 ali 6000 metrov zares napredujejo, ampak tako hitro njihov led potuje in se na koncu raztopi ali pa odložijo ledeniki svoje mase v fjerne.

Vendar je bilo slišati poročilo očitovca, ki je pripovedoval o »izbruhu« ledenika Yengutz Har v dolini Hispar v Karakorumu: leta 1903 naj bi ledenik napredoval v osmih dneh za 3,2 kilometra! Neki stari prebivalec vasi je pripovedoval kapitanu Berkleyu: »Ledenik je bil tam zgoraj, kjer je spet zdaj (približno 3,2 kilometra za reko Hispar in 600 metrov nad njo). Neka dne smo opazili, da je voda v vodnih kanalih zelo kalna in blatna in da teče močnejše kot običajno. Šli smo tja gor in videli, kako ledenik napreduje. Sem dol je prišel kot polž, lepo vztrajno, in videli smo lahko, kako se premika. Istočasno sta začela iz ledenika močno teči voda in blato, medtem ko je ledenik še kar napredoval in nam prekril igrišče za polo in nekaj njiv. Če mu je bila na poti kakšna prepreka, je led najprej stekel okrog in šele nato prek nje. Led ni bil čist, ampak je vseboval zemljo in kamenje. Ledenik je v osmih dneh napredoval do sem in se nato ustavil 40 do 50 metrov pred reko Hispar.«

Ledenik se je nato umikal s hitrostjo približno 400 metrov na dan, ta vrednost pa je v nasprotju z vsem, kar so dotlej vedeli o ledenikih. Vendar to ni bilo edino takšno poročilo; tudi topograf Hayden iz Indijskega geološkega društva je leta 1907 omenil napredovanje ledenika Yengutz Har. Poleg tega je poročal o ledeniku Hasanabad v dolini Hunza v Karakorumu, ki je v dveh mesecih in pol med letoma 1903 in 1906 napredoval za 9,7 kilometra. Leta 1936 je »izbruhnil« ledenik Black Rapids na osrednji Aljaski in od 3. decembra 1936 do 7. marca 1937 naredil pot, dolgo 6,5 kilometra. Napredovanje 67 metrov na dan je tedaj veljalo kot hitrostni rekord, vendar to v bistvu ni bilo hitro v primerjavi z Yengutz Harom, ki je napredoval s hitrostjo 400 metrov na dan.

Še vedno se je zdelo, kot da tako hitro napredovanje ne gre v koncept znanstvenikov. Tedaj pa so se leta 1953 nenadoma v Karakorumu hkrati splašili kar trije ledeniki in v treh mesecih od 21. marca do 11. junija priptovali 12 kilometrov globoko v dolino Katiah. Takratni direktor geološkega inštituta iz Milana Ardito Desio je dolino obiskal tri mesece po tem, ko se je ledenik umiril in ta dogodek do podrobnosti opisal. Vendar so se začeli šele v sedemdesetih letih glaciologi množičneje ukvarjati s tem fenomenom, ki ga je leta 1787, se pravi pred 200 leti,

omenil Švicar Bernhard Kuhn: hitro premikanje islandskih ledenikov, kar naj bi pripisali topli vulkanski podlagi.

LEDENIKI IZGUBLJAJO LED

Mnogo manj znan kot fenomen »izbruhov« je hiter propad celih ledeniških jezikov. To zadeva predvsem tiste ledenike, ki se končujejo v fjordih ali jezerih. Ventisquero O'Higgins v Čilu, izliv južnega patagonskega lednega izveska, je izgubil v treh tednih, od decembra 1977 do začetka januarja 1978, enajst kilometrov ledu. V zadnjem delu jezika se je začela decembra v podolžni smeri skoraj štiri kilometre širokega ledenika odpirati ledeniška razpoka in nenadoma je začel celotni enajst kilometrov dolgi sprednji del plavati in se je razbil v velike grude, ki jih je v kratkem času odneslo naprej.

Ledeniki v Ledeniškem zalivu na obali Aljaske so od obiska kapitana Vancouvra leta 1798 izgubili več kot sto kilometrov ledu, največ v zadnjih 80 letih.

Velika nevarnost za naftne tankerje je ledenik Columbia pri Valdezu na Aljaski, ki je še vedno v najvišjem stanju tega stoletja. Njegov konec, ki se izteka v fjord, leži na čelni moreni, ki je pod morsko gladino. Zadnji del ledeniškega toka je preveč poglobljen in tako ledenik teče po vodni blazini, ki je pod velikim pritiskom. Leta 1974 se je ledenik začel krčiti. Po izračunih je zato mogoče pričakovati, da bo v naslednjem desetletju izginilo več kot 300 kvadratnih kilometrov njegovega jezika. To pa je približno površina stotih Bohinjskih jezer in po prostornini več kot celotna masa vseh ledenikov v Švicarskih Alpah. Ledene gore, ki se lomijo v fjordu, so pri močnem prometu naftnih tankerjev nadvse nevarne.

(Les Alpes)

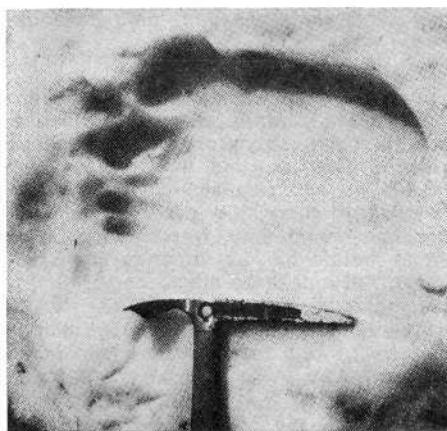
JETI JE SAMO »GLORIJA«?

Jeti ni snežni mož, ampak gozdni prebivalec. To neovrgljivo opazovanje Reinholda Messnerja ne prinaša samo novega gibanja v raziskovanje jetija. Vendar je vsaj zdaj menda согласно ovrgljiva teorija, češ da je jetija treba pripisati prikazni v visokih zasneženih gorah, pri čemer naj bi opazovalec videl svojo lastno, zaradi lomljenja močne svetlobe in nekoliko spremenjene zavesti do nerazpoznavnosti spremenjeno zrcalno sliko.

Takšna razlaga daje raziskovalcem nov zagon, kajti doslej razrešitve te uganke niso iskali na področju psihologije, mitologije ali fizike, ampak biologije. To je treba vsekakor upoštevati, kajti Messner je zdaj odprl nove razsežnosti; čeprav

naj ne bi iz največje bližine opazoval prikazni dovolj dolgo in dovolj natančno, ni v stanju, da bi lahko v bitju, ki naj bi bilo, postavljeno na zadnji nogi, visoko približno dva metra, natančneje razpoznal jaka, opico ali človeka. Iz tega dejstva je mogoče sklepati o domnevi, ki jo je postavil eden izmed nemških raziskovalcev. Ljudje, ki so doslej poročali o jetiju, so ga namreč opisovali kot srno, zajca, raco, lisico, gamsa, sokoła ali svizca v precej spremenjeni in povečani obliki. Vedno je bila ta prikazen prijazna, nikoli ni napadala, to pa se sklada s teorijo o človekovi zrcalni sliki. To prikazen naj bi videli v vseh mogočih okoljih, kjer bi še utegnili živeti živa bitja take velikosti.

Razlagalci te teorije menijo, da bi tak pojav, ki ga v naših gorah poznamo kot »glorijo«, lahko nastopal tudi v srednjeveški Evropi, in sicer v določenih obdobjih zemeljske zgodovine. Ali ne bi bilo mogoče pripisati videnje čarovnic, povodnih mož in drugih na pol človeku podobnih bitij z volčjimi glavami, ptičjimi kljuni in rogovi prav tem pojavu? Ob tem omenjajo zgodovinarji jasno analogijo, ki sovпада s primerjavo teh bitij z božanstvom Anubis, ki je imelo šakaljo glavo, ali pa s skrivnostno sfigo iz starega Egipta, pa tudi s pojavi minotavrov, cen-

Stopinja kot dokaz za obstoj jetija?

tavrov ali celo po svoji prijaznosti znanega rogatega boga Pana, ki ga je poznala antična Grčija.

Kljub takim analogijam — ali pa prav zaradi njih — svarijo resni znanstveniki vseh fakultet na svetu pred prenapljenimi sklepi. Prav lahko bi se namreč zgodilo, da bi v zemlji našli ostanke kakšnega od doslej neznanih bitij, ki so zdavnaj izumrli. To pa bi pomenilo nič manj kot dokaz za biološko prisotnost bitij, ki so jih doslej pripisovali izključno področjem mitologije in teologije.

O TRIGLAVU, VREMENU IN OVCAH

JANEZ GORNIK

Zvečer sva še zadnjič kot na trnih sedela pred televizorjem in buljila vanj. Ves teden sva že spremljala prognozične karte za soboto in nedeljo. Iz podstrešja sem od nekdaj izbrskal celo stare bukvice, stoletno pratiko, za katero pravijo, da še vedno drži. Luna crkava, torej bo dež — in z najinim pohodom na Triglav ne bo nič. Pa vendar: je verjeti tistim bukvicam? Prognozične karte navsezadnje vendarle niso tako slabo kazale. In vremenska napoved?

»...bo deloma jasno z meglo po kotlinah. Čez dan se bo razjasnilo. Nad naše kraje bo z višinskimi vetrovi pričel dotekati hladnejši in bolj suh zrak. Stabilno, lepo vreme se bo nadaljevalo tudi v nedeljo. Najvišje dnevne temperature...«

Nisva poslušala dalje. Prepričljivi glas na zaslonu je povedal ravno tisto, kar sva želela slišati. Bilo je odločeno: greva. Tako, kot vsako leto.

»Zdaj pa hitro v posteljo!« je dejala Sara, moja boljša polovica (čeprav jo je v resnici manj kot pol). »Jutri naju čaka naporen dan.«

* * *

Ponoči se mi je sanjalo o Afriki. S Saro sva bila na safariju. Bilo je zelo vroče, preveč sonca vsepovsod, nikjer nobenega zelenja, sicer pa zelo lepo. Polno živali je bilo in tako živo sem sanjal, da sem celo slišal koptiljanje gazel, ki so drobencljale mimo naju. Nepregledna čreda jih je morala biti, saj topot ni in ni prenehal. Postajal je že malce nadležen. Tedaj me žena dregne pod rebra — no, to pa na žalost ni bilo več v sanjah, ampak v resnici, kajti dobro namerjen, boleč udarec me je v trenutku spravil pokonci.

»Ti, dežuje!« je dejala Sara.

Po strehi je res enakomerno in utrujeno škrebilo.

»Najbrž so mačke, saj veš, da se gonijo.« sem utrujeno dejal in skušal zaspati nazaj.

»Blede se ti,« je dejala moja boljša polovica. »Poglej na okno!«

No, ja, šipe so bile v resnici mokre... ampak vremenska... Kakorkoli že — trenutno je res deževalo. Niso bile gazele.

* * *

Po napol prečuti noči sva s Saro navsezgodaj vstala in pričela trpati opremo v nahrbtnike. Bila je nekoliko nasajena, saj je zunaj še vedno rosilo. Ko sem si okrog vratu obesil sončna očala, da jih bom imel pozneje pri roki, je malce čudno po-

gledala. Ko pa sem v stranski žep nahrbtnika spravljal kremo za sončenje, se ni mogla več zadržati.

»Poslušaj, si mar res tako nor ali se samo delaš?«

»Kaj pa ti je, ljubica?« sem bil odkrito začuden.

»Zunaj dežuje, ti pa se pripravljaj, kot da greva v Afriko! Dežnik vzemi s sabo, ne pa kremo za sončenje!«

»Ampak, ljubica,« sem začel potrpežljivo — navadno vem, kako je treba z njo v takih primerih, ko vstane z levo nogo, »ljubica, saj si vendar slišala vremensko...«

»Vremensko, vremensko! Poglej raje skozi okno!«

No, da, res je bilo nekoliko vlažno...

»To je od megle,« sem dejal. »Saj si slišala: zjutraj po kotlinah megla.«

»Pri tebi je v glavi megla,« je nataknilo — ne vem zakaj — zabrusila in zares poleg pelerine v svoj nahrbtnik stlačila še zločljivo marelo. No, prav, naj kar nosi, če že hoče, navsezadnje nama bo na grebenu še prav prišla; višinsko sonce je močno.

Vsak nekako pogreznjen v svoje misli sva tako odšla proti avtobusni postaji.

* * *

Vožnja z avtobusom je bila ohrabrujoča. Sicer je še vedno deževalo, celo močnejše kot prej, toda pri jutranjih novicah so po radiu ponovili vremensko napoved od včeraj. Vse je torej v najlepšem redu.

V Mojstrani sva izstopila. Žena je hotela kar v Triglavski muzej. »Da ne bo vsa pot zaman,« je rekla, »bova Triglav vsaj videla, če že gor ne moreva.«

Nekako sem jo potem le prepričal, da sva se odpravila proti Vratom. Pot je še dolga...

Žena je bila pod svojo marelo seveda lepo suha, mene pa je ves čas bistril droben pršec. »Nič hudega,« sem se tolažil, »v Vratih, ko se megla razkadi, bom na soncu suh, kot bi mignil.«

Veselo sem torej prepeval in požvižgaval, žena pa se je ob pogledu name le pomenljivo nasmihala. Skorajda bi dejal, da nekam hudobno. Ali pa sem se morda motil?

Ko sva šla mimo Peričnika, je še vedno deževalo. »Najbrž bo to od slapa,« sem oba z ženo skušal potolažiti, a verjetno nisem bil posebej prepričljiv.

»Tebi pa tale dežek očitno zelo škoduje,« je dejala žena. »Možgane imaš že čisto mehke. Daj, vzemi mojo marelo!«

Sprva me je kar ganila ta njena skrb za

moje zdravje, toda v moje misli se je kmalu prikradla senca črnega dvoma: kaj je s tem pravzaprav mislila? Jo res skrbi le moje zdravje, ali pa je kaj drugega? No, počakaj, da prideva v Vrata, sem si mislil. Tedaj bo vse jasno: vreme, najina obraza, ženine čudne izjave, skratka — vse. In tisto, kar bo takrat teklo od naju, ne bo več dež, temveč pot, ki nama ga bo izvabilo sonce.

V Vratih je res teklo, le da še vedno kar izpod neba. Aljažev dom je bil poln mrkih obrazov, ki so nad zajetnimi nahrbtniki preklinjali grdo vreme. Očitno niso poslušali vremenske, sem si mislil. Ženina brca pod mizo je prišla prepozno, kajti naokoli čakajočim sem že začel strokovnjaško razlagati:

»Saj ni dež, le dopoldanska megla po kotlinah je to,« sem dejal. »In iz megle, kot je znano, rosi. Zgoraj, nekoliko višje, pa gotovo sije sonce.«

Moja teorija, kot jo je kasneje imenovala Sara, je zbudila nemalo pozornosti, kajti v trenutku so se vsi pričeli zanimati zame, »Vaš pacient?« je visokorasel bradač vprašal mojo ženo.

»Kakor se vzame,« je dvoumno odvrnila. Jaz pa sem si mislil, da bi bil kaj čuden zdravnik, ki bi svojega pacienta brcal, namesto da bi ga zdravil.

Ko se je situacija nekoliko umirila, sem šel ven gledat vreme. Nič. Še vedno je bila megla in deževalo je. Ker je bila ura enajst, sem odšel k oskrbnici poslušat radio. Napovedovalec je z mirnim, prepričljivim glasom samozavestno ponovil včerajšnje napoved: »...megla po kotlinah. Čez dan se bo razjasnilo. Nad naše kraje...«

Bil sem pomirjen. Vse je torej v redu.

Med tem se je moja žena, ki me je že iskala — hotela je namreč, da greva kar domov — z oskrbnico zapletla v pogovor o vremenu. Omenila je, da sva bila namenjena na Triglav.

»Na Triglav? Nikamor v takem vremenu!« je svetovala oskrbnica.

»Ampak vremenska...« sem se drznil vmešati v njun klepet.

»Vremenska?« je vprašala oskrbnica nejeverno. »Vremenska? Od kod pa ste padli? Poslušajte, trideset let sem že tukaj in ne potrebujem nobenega fičfiriča, da bi mi pravil, kakšno bo vreme. Vsaka ovca ve to bolje od tistih metrologov, ali kako se jim že reče. In kadar se pasejo okrog koč, tedaj bo kot pribito slabo vreme,« je dejala.

»Mogoče jih je pa kaj zmedlo,« sem dejal, kajti okrog hiše je bilo res vse polno ovc.

»Tebe je zmedlo, in to ne samo mogoče,« se je tedaj vmešala Sara.

Ker tako med ženskami nisem imel več

kaj iskati, sem se jezen začel pripravljati na odhod.

Ravno sem stlačil pulover v nahrbtnik, ko pride moja boljša polovica.

»Ja, kaj pa delaš? Si znorel?« je skoraj zavpila.

»Bolje, da se slečem zdaj kot pa pri klinu,« sem razlagal ženi. »Ne bi rad prišel ves prepoten pod steno.«

»Ne, res je znorel!« se je obračala žena ne vem na koga. »Od česa pa, prosim te, prepoten? Od mrzlega dežja?«

Tedaj pa je tudi meni že prekipelo. »Se mar norčuješ?« sem zavpil. »Kakšnega dežja? Mar nisi poslušala vremenske?«

No, tako se je začelo. Prepir je trajal dobre pol ure (vmes je enkrat celo prenehalo deževati). Gledalcev je bilo obilo, zdi se mi, da so nekateri celo navijali, predvsem za mojo ženo seveda. Le neki pijanček je tudi meni naklonjeno mežikal. Vsaj zdelo se mi je tako.

Končalo se je seveda, kot se je moralo. Žena se je objokana s prvim avtobusom napotila domov, jaz pa sem končno krenil na pot, soncu naproti...

Prva strela me je pribila k skali sredi najbolj strmega skoka na poti čez Prag. »Čudno, čudno,« sem si mislil in se še trdneje oprjel klinov.

Potem pa se je zares začelo. Bilo je kot kitajski ognjemet, le da seveda ne tako lepo. Strele so tolkle levo in desno od mene, lasje so mi šli pokonci, zaponke na nahrbtniku so čudno brnele. Vmes je padala toča, sicer pa goste, debele deževne kaplje. Pod nekim previsom sem mrzlično brskal po nahrbtniku za kakšnim uporabnim kosom opreme, a našel nisem nič — le kremo za sončenje. Stisnil sem se torej pod skalo in čakal, čakal... Enkrat mora biti konec, sem si mislil. Za dežjem vedno pride sonce. Ta

Južno od Aconcagua

Kot poroča revija »Penalara«, sta »andinista« iz Mendose Miguel Sanches in Alejandro Randis v Cordon del Plati zaključila prečkanje dva kilometra dolgega skalnega grebena na višini okoli 5000 metrov. Šla sta preko petih vrhov, do takrat še brez imen, in tako povezala vrhova Cerro Vallecitos (5500 m) in Rincón (5300 m). Svoj podvig sta začela ob 5.30 v El Salta del Aque (4000 m) in ob 10.10 dosegla vrh Vallecitos. Do tedaj neraziskane vrhove sta preplezala drugega za drugim. Ob 16.30 je par stal na Cerro Rincónu. Vrhove sta poimenovala Mendoza de Regatas (5000 m), Huarpes (5050 m), Eolo (5000 m), Pico Pléyades (4950 m) in Pico de los Amigos (5100 m). »Penalara« je pozabila objaviti datum uspešnega vzpona. Prvi plah poskus prečkanja tega grebena je bil že leta 1964.

Józef Nyka

stara ljudska modrost me je nekoliko pomirila in vdano sem sklenil počakati, da se zjasni.

Čakal sem ...

* * *

Kot nor sem sredi podivjanih neviht tekel po melišču navzdol in noč me je zatekla tik pred Aljaževim domom. Prijetna luč je mamljivo vabila v varno zavetje, vendar nisem vstopil — pomislil sem na znane dopoldanske obraze ...

Skorajda pritekel sem v Mojstrano in za rep ujel zadnji avtobus. Od mene je teklo, sprovodnik je grdo gledal, neka mamca pa je modrovala o »gori, ki ni nora, nor je le tisti, ki gre v dežju gor«. Njeno prijazno momljanje me je zazibalo v prijeten sen in na končni postaji me je sprovodnik grobo prebudil iz najslajšega spanca. Tudi on je prišel na svoj račun. Ponoči, ko sem ležal ob Sari, mi nekaj še vedno ni dalo miru. Mencial sem, mencial, nazadnje pa sem se vendarle opogumil in jo dregnil pod rebra — tja, kamor ponavadi ona mene.

»Kaj pa je že spet?« je jezno zagodrnjala. »Ne zdržim več,« sem dejal. »Konec me bo, če ne zvem.«

Moj resni, obupani ton je ženo dokončno predramil. »Kje gori voda?« je hotela vedeti.

»Si danes zvečer gledala dnevnik?« sem vprašal.

»Sem,« je dejala.

»In kakšna je bila vremenska napoved?« sem kot na žerjavici vprašal.

Povedala mi je.

* * *

In?

Takoj v ponedeljek sem si kupil ovco.

IZPOSOJENA HUMORESKA

FEN

EUGENE V. EPSTEIN

»Ure izvažajo Švicarji povsod po svetu, humoriste pa morajo nasprotno uvažati,« piše v uvodu k zbirki humoresk Eugena V. Epsteina »Tako rad bi bil Švicar« znameniti angleški humorist George Mikes. »Zato velja moje globoko občudovanje Eugenu V. Epsteinu, ker se je strinjal in je bil celo navdušen nad tem, da se je dal kot humoristični pisec uvoziti v Švico.« Nato Mikes nadaljuje: »Še posebno cenim njegovo teorijo o fenu, tem toplem južnem vetru, o katerem sem že toliko slišal, ki pa ga pravzaprav še nikoli nisem doživel. Levo in desno od mene so ljudje padali v nezavest in stokali, da je spet zapihal fen. Sam ga nisem prav nič čutil, kot ga

ni niti Epstein. V svojo večno slavo pa je prišel do trdnega zaključka, kako se je treba ob tem pojavu obnašati.

Česa takega, kot je fen, sploh ni. Fen ni nič drugega kot splošno opravičilo za lenobo in zablode. Druge dežele imajo drugačna opravičila, Švicarji pa imajo fen. Humorist Epstein se je rodil v Združenih državah Amerike in se šele kot zrel človek preselil v Švico. »Pravzaprav je naredil veliko napako, da je Združene države zamenjal za Švico. Rasni spopadi so namreč v Švici še mnogo hujši. Kažejo se sicer manj drastično, bolj civilizirano in manj nasilno. Toda napetosti so mnogo hujše. Nihče naj se ne vara z dejstvom, da imajo vsi Švicarji enako barvo kože. Če smem narediti neodpusten greh, naj citiram samega sebe: »Tako kot mora izgorevalni motor določeno količino strupenih plinov spustiti ven, tako se mora tudi človeška duša znebiti določene količine sovražstva in hudobnosti.« Toda dokler Baselčani ne bodo vkorakali v Zürich, da bi tam povzročali rasne nemire, tako dolgo naj nas to čisto nič ne skrbi.«

To je bilo treba napisati kot uvod k tej izposojeni humoreski, da ne bi Slovenci mislili, kako smo nekaj posebnega na tem svetu.

* * *

Na tem svetu so vse mogoče vrste vetrov. Vrtinčast veter in orkanski veter, tornado in tajfun, mistral, široko in levant. Vendar ni bolj zahrbtnega in pošastnega vetra, kot je fen v Švici.

Najbolj nenavadno pri fenu je to, da skoraj nihče nič ne ve o njem, razen to, da pride z juga, da je tople in da ljudi prav spodbuja k temu, da počenjajo nenavadne reči. Nič pa ni bolj nenavadnega, kot če nekdo v Švici počenja nenavadne reči. Kako lahko čisto navaden, staromodni veter s takšno močjo vpliva na deželo, ki je tako neomajna kot gibraltarska skala, je vprašanje, ki ima za kar najresnejši študij Švice prav določen pomen.

Jaz sam sem se več kot desetletje dolgo ukvarjal s tem, da sem raziskoval prav posebne muhe tega zahrbtnega vetra. Fen sem študiral iz take bližine, iz kakršne lahko samo zares natančen človek proučuje kakšen veter. Prebiral sem knjige o fenu, ki so jih napisali avtorji, potem ko so obiskali Švico in svoje izkušnje s tem vetrom ovekovečili v pismeni obliki. Zbiral sem presenetljive zgodbe o razdejanjih, ki jih je bil povzročil fen, ter neštevilne legende in pravljice o njegovi domnevni moči.

In zdaj sem naposled toliko napredoval, da v interesu boljšega znanstvenega razumevanja odkrijem rezultate svojih raziskav. Naslednje navedbe so izvlečki iz mojega znanstvenega dela, ki je prvotno izšlo pod naslovom »Fen — skrivnost meteorološke metafizike«.

Kdor hoče živeti v Švici, se mora naučiti živeti s fenom. Fen namreč ni samo veter, ampak je hkrati veličasten izgovor, če nekdo nečesa ne more narediti ali nečesa ne mara storiti.

Vzemimo za primer, da živi vaša tašča v Bisendingnu pri Winterthuru in bi vas rada v četrtek zvečer obiskala za urico ali dve. Hitro vržete pogled na gore — in tukaj že imamo enega izmed najpomembnejših vidikov fena. Gore se zdijo strašansko blizu in medtem ko jih opazujemo, imamo občutek, kot da bi se nam vse bolj in bolj približevale.

»Aha!« pravi naš neznan prijatelj svoji tašči v Bisendingnu. »V gorah piha fen. Prav gotovo se bo držal še ves četrtek. Ljubi taščici moram povedati, da je pri tem fenu ne bi mogel sprejeti.«

Ko sem prvič slišal take zgodbi, sem mislil, da se je svet začel snemati z osi. Kaj pa naj bi imel preprost veter skupnega s kakšno taščo in tastom in kaj naj bi sploh imel skupnega s čemerkoli? To vprašanje je bilo izhodišče za moje študije o fenu.

Fen pripravi vsakega človeka do tega, da postane meteorolog. Tam, kjer je fen, so termometer, barometer, higrometer in anemometer popolnoma odveč. Dobre, stare kosti človeškega skeleta posredujejo vse podatke namesto teh instrumentov, poleg tega pa še v mnogo krajšem času. Kadar namreč piha fen, se vsakdo počuti pasje slabo. Hudobni jeziki zatrjujejo, da se pri fenu nihče niti noče počutiti dobro, ker namreč v tem primeru nima nobene oprijemljive podlage več za to, da bi manj delal, da ne bi mogel misliti in da si ne bi sploh lahko vzel življenja nekoliko lažje kot v časih brez fena.

Čisto na začetku svojega študija fena sem bil prepričan, da ne piha zelo pogosto. Dognal sem, da feni ni navaden južni veter, ampak ga pogojujejo različni pritiski na severni in južni strani Alp. Če pade pritisk na severni strani — ali pa morda na drugi strani, kajti glede tega nisem popolnoma prepričan —, nastane vakuum ali nekaj podobnega. In v tem primeru potegne fen, ki mirno drema nekje v bližini Lugana na toplem tessinskem soncu, v vsej svoji obilnosti proti alpskim stenam. Ko naš prijazen veter naposled pripelje na sedlo Gotthardovega prelaza, plane z največjo možno hitrostjo navzdol v vakuum — ali ven iz vakuuma —, o katerem sem bil pravkar govoril. Ker se ne more znebiti spon svoje silne moči, zavija okrog sten v Alpah kot zobata gorska železnica v zabaviščnem parku in pade v doline Severne Švice. Hkrati sicer prinese fen nasploh z juga tudi lepše vreme, ki proizvaja pretresljive sončne zahode. Toda ti sončni zahodi zgornjo neopaženi, kajti nihče ni naravnat na poezijo, kadar ga boli glava.

Po mojih opazovanjih traja tri leta in pet mesecev, da se človek čisto in popolnoma privadi in začneja zadržati v fen. Po približno dveh letih se neha bojevati proti zagovornikom fena, kajti nobenega smisla nima, da bi temu ljudstvu strokovnjakov za vreme kazal svojo nevednost. Dokler ste še novi v tej deželi in kdo vpraša, kako vam kaj gre, odgovorite: »Hvala, dobro.«

Toda ko ste že vpeljani v kult fenomanije in se tedaj kdo pozanima za vaše počutje, seveda storite naslednje: zelo malomarno prenesete težo z ene noge na drugo in s steklenimi očmi buljite v tla. Šele čez čas prav počasi dvignete glavo in rečete: »Fen!«

In nič več.

Olajšajte si življenje: verjemite v fen! Karkoli zahtevajo od vas, vse lahko odklonite. Tako sem, na primer, pred kratkim šel v neko pisarno, da bi poiskal nekoga, ki bi mi lahko dal nekakšna pojasnila. Vsakokrat, ko sem se obrnil na kakšnega uslužbenca, sem dobil popolnoma enak odgovor: »Danes je fen.«

Osebnostno nič več ne verjamem v fen. Znanstvena dognanja, do katerih sem se lahko dokopal med svojimi desetletnimi raziskavami, so mi enkrat za vselej dokazala, da čisto navaden veter nikakor ne more imeti tako mogočnega vpliva na človeški organizem.

Vendar je tudi čisto napačno verjeti, da piha fen tako pogosto, kot mu pripisujejo. Ljudje se namreč pogosto pritožujejo nad glavobolom zaradi fena tudi takrat, kadar piha hladen severni veter.

Jaz se ne. Sam imam vedno ob fenu glavobole zaradi severnega vetra... in moja besedila... so vedno tako jasna... in dognana... kot pač dovoljuje fen, fen, ta muhasti veter.

AFERA OB MAKEDONSKI ODPRAVI

Kdo je bil na Aconcagui?

Zadnji dve leti lahko v dnevnikih in tednikih beremo polemične članke o makedonski alpinistični odpravi v Ande, v katerih avtorji ne skopirajo z ostrimi besedami sumničnej in obsodb.

Skupina članov skopskega planinskega društva »25. maj« je 10. januarja 1985 odšla na Aconcago. Vodja odprave je bil Teodor Maja, člani pa Vladimir Rakočević, sodnik okrožnega sodišča, Stojan Trpovski, carinik, in Mirče Danailovski, snemalec TV Skopje. V višini 4200 metrov so Danailovskemu pomrznil prsti na rokah in Maja je odločil, naj se poškodovani z Rakočevićem vrne v dolino, sam pa bi s Trpovskim nadaljeval vzpon. Pod vrhom je odnehal tudi Trpovski, ker so bile tam slabe vremenske razmere, Maja

pa je nadaljeval pot z dvema Argentinecema. Po vrnitvi je Maja trdil, da je bil na vrhu in da bo to dokazal s posnetki Argentineca Ramona. Rakočević je po tem zagotovilu poslal v Skopje brzojavko, da je odprava prišla na vrh.

Toda ko so barvni film, ki ga je Ramon dal Danailovskemu, v Skopju razvili, med kvadratki ni bilo »kronske priče«, posnetka, na katerem bi bili Maja, križ in zabož na vrhu.

Sami člani odprave so podvomili, da je Maja priplezal na vrh, vsled česar je podvig »Aconcagua 85« postal »primer«, ki že več kot dve leti vznemirja duhove v športni javnosti in Planinski zvezi Makedonije. Na dan so prišli še drugi dogodki, ki ne mečejo lepe luči na to potovanje v daljni svet: člani odprave niso upoštevali statuta in pravilnika planinske organizacije, zbirali so sredstva (približno 80, nekateri pa trdijo, da celo 140 milijonov starih dinarjev), čeprav jim je bilo prepovedano, da gredo na to potovanje itd. Tako je odpravo odbor za alpinizem proglasil za »divjo«, ker »so bili posredovani lažni in netočni podatki, zaradi katerih je bila javnost dezinformirana in so s tem razvrednoteni dosedanja dosežki drugih alpinistov in planincev v Makedoniji...«

Planinska zveza je Rakočevića in Trpovskega za stalno izključila iz svojih vrst, Danailovskega je izključila za pet let, Todorja Majo pa so kaznovali z zadnjim opominom pred izključitvijo.

»Resnici na ljubo je treba povedati, da je mestna planinska zveza po dvodnevni seji z večino glasov glasovala za to, da odprava sme odpotovati,« je dejal tedanji predsednik zveze Velimir Stojanovski. Vendar bi morala ta sklep verificirati Zveza za telesno kulturo Skopja in komisija za mednarodne zveze Planinske zveze, kar pa ni bilo storjeno. Zato je mogoče smatrati, da je odprava odpotovala nezakonito. Namesto da bi to oprali s športnim, alpinističnim podvigom (če bi Todor Maja zares stopil na najvišjo goro Andov), se je ta dogodek končal v kalnih vodah sumničjenja in opravljanja, da je bilo to zgolj turistično potovanje, kot piše Večernji list iz Zagreba.

Alpinistični tabori na znamkah

Sovjetska pošta je na pobudo svojega komiteja za šport lani izdala serijo znamk »Mednarodni alpinistični tabori v SZ«. Na znamkah so upodobljeni najvišji in najatraktivnejši vrhovi Kavkaza in Pamirja. Znamke so zares lepe in so med drugim lahko zanimiva turistična propaganda za deželo.

Spomnimo se, da smo že kdaj poskusili prijatelje in znance, ki smo jim pisali iz naših gor, razveseliti tako z razglednico kot tudi z ustrezno znamko na njej. Pred leti so bile še v prometu poštna znamka z nekaterimi gorskimi motivi in podobami iz narave, zadnji čas pa takih znamk ni več.

Ali ne bi bila zanimiva turistična ponudba dežele na sončni strani Alp posredovana tudi z znamkami z motivi iz naše gorske narave? Planinska zveza Slovenije in njene komisije, ki zadnji čas kar pogosto proslavljajo, tudi okrogle obletnice, bi lahko pri jugoslovanski poštni upravi izposlovale izdajo poštnih znamk z gorskimi motivi. K temu bi lahko marsikaj prispevala tudi planinska društva, ki delujejo v okviru PTT organizacij.

In ali ne bi bilo vredno razmisliti tudi o izdaji serije znamk z jugoslovanskimi gorskimi motivi? Ali z motivi iz jugoslovanskih gorskih naravnih parkov?

Tako, pobarvala sva (skoraj) vse

Izšel je Gornikov letopis 1986, zgledno urejena in privlačno sestavljena publikacija Planinskega društva Gornik. V njem je zares pestro predstavljena dejavnost tega planinskega društva v minulemu letu: ne le faktografski prikaz aktivnosti, ampak zanimiv pregled marsičesa tistega, s čemer so se lani ukvarjali planinci tega društva. Prispevek »S kanglico in čopičem na poti Ljubljana—Zagreb« je že eden izmed primerov zanimivega predstavljanja planinske dejavnosti v tem društvenem glasilu. (Op. ur.)

* * *

Po statutu naj bi se društva — poleg drugega — ukvarjala tudi z vzdrževanjem gorskih in drugih izbranih izletniških poti. Za to dejavnost naj bi poskrbel markacijski odsek. Pri nas ga nismo uradno ustanovljali, temveč kar praktično prevzeli vzdrževanje poti Ljubljana—Zagreb, in sicer odsek od Zagradca do Frate. Letos smo obudili markacije od Žužemberka do Ajdovca. Ker je torej naš markacijski odsek neformalna skupina, ni preostalo drugega, kot organizirati delo z neposrednim odločanjem: »Jutri gremo markirati!«

Ker je bila močnejša polovica pretežna, boljša pa vdana, je odločitev uspela. In tako se je odsek natovoril z barvami, čopiči, sekirico, rašplo, škarjami in flaškami z razredčilom v vozilo in se odpeljal v Žužemberk. Da bi bil konec prve polovice naše poti dobro (stilno) povezan z nadaljevanjem, si ga greva ogledat na zgornji konec trga. Po hišah vmes ne pacava nič, ker se na nama razpoložljive podlage niso zdele dovolj častne za planinske markacije. Prvo zariševa na steber vrtno ograje na cestnem križišču pod klancem, da ne bi kateri od popotnikov ušel kar po cesti proti Zagrebu. Prva pika nama »rata« in dá slikarske samozavesti za ves dan.

Na kolovozu pod Zafaro naju doide ženica: »A malate, kali?« zavije po domače. »Sevede«, odgovoriva narečno.

Za gladkimi podlagami po betonskih škarpah in električnih drogovih naju čakajo razbrzdana debela orehovi in češpelj, hrušk pa se na daleč izogibava. Polikana kapelica in znamenje čudnega sloga bi bila pripravna za markacijo, a po takih objektih naj bi ne pacali, so nas učili na tečaju. Počasi napredujeva, saj se je treba ozirati nazaj in markirati tudi za nasprotno smer, na drevesa na desni ob poti. Gladke bele breze se ponujajo same, le da je več dela s sekanjem grmovja okrog njih kot s slikanjem markacije. Spotoma iščeva gobe pa nimava nobene bere. Presuho je. To čutiva tudi v grlih. Toda do konca je še daleč in spotoma ne bo ne hiše, ne studenca. Suha krajina je res suha.

Pred leti, ko sva markirala po dolini ob Krki skozi vasi, so se našli, ki so naju gostoljubno napojili. Tu pa pričakujeva kaj takega šele pri kraju.

Senčna pot skozi bukovje naju osveži. Markiranje je enostavno, markacije na daleč vidne; nekatere od starih so odveč in jih ne obnavljava.

Grozdje v vinogradih pod Lipovcem se komaj plavi in vzbujajo žejo, a zrelo še ni. So že boljša sicer trda in kislja jabolka za vasjo. Ne jemljeva si časa za počivanje. Kar spotoma se razgledujeva po gričih in hribih, ki se kopičijo nad globoko zaveso Krkine soteske: zaraščeni Sv. Peter, s senošetjo in lovsko kočjo obljudena Plešivica, idilični Boršt, pokrpan z vinogradi in posejan z veselimi zidanicami, proti jugu skrivnostni Rog. Ko se znajdeva na trdi, prašni cesti proti Ajdovcu, nama postane barvanje po zaprašenih obcestnih kamnih zoprno. Če se barve niso najbolje prijele, zaradi tega ne bo kak popotnik zašel ali padel s ceste. Nad zadnjim cestnim ovinkom je barve le še za na drog ob odcepu v Gornji Ajdovec.

Po spominu preštevam, koliko markacij sva danes naslikala. Naštetjem jih kar okrog sto. Ura je že proti šesti. Zadosti imava. Nedokončanih 25 minut poti do Frate bo zahteval še poldrugo uro dela. Morda ga opraviha, ko bomo šli tja na izlet. Če ne pa kdaj drugič.

Dne 7. septembra 1986. Markirala: Marjan in Milanka Munda

Trenutek

Na pot moram. Nekakšna žeja se vtihotaplja v moje vsakodnevno bivanje in lakota načjenja pozabljen korak...

To pot pojde z menoj tudi fotografski aparat. Kadar sem sam pod steno, si vedno želim še koga povabiti na to gostijo doživljajev. Navdušenje je gotovo najmočnejše v vznožju in na vrhu stene. Morda bom danes, ko sem sam, za vas, prijatelj, zarisal trenutek na celuloidni trak.

Še nekaj misli, preprostih razmišljanj od dogodkov do doživetij in nazaj k dogodkom, me loči od stene. Dani se. Jutro, ko si rosa podaja roko z zemljo in nebo pripenja svetlobo po vrhah; ko zahrepeniš to rojstvo iztrgati relativnosti, se prvič splazi roka v nahrbtnik po fotoaparat. Stena, gora, ta brezoblična kamnita gmota mrtve materije, še ne živi. Tudi ona je sama mrtva. Morda jo prebudim, ji vdahnem dušo.

To ni običajno poziranje, to je refleksija lepote in bivanja v istem trenutku.

V objektivu, iskalu, se gora pomanjša in pogovarjava se skozi medij v mojih rokah. Je pričeska z zlato rumenimi jenskimimi macesni pogodu tvojemu poziranju ali naj raje počakam, ko boš pokrita z belo snežno odejo? Seveda, da te ne zmotim kot elektron pod mikroskopom, se malo

odmaknem, saj sva tu drug zaradi drugega — za druge. Tehnika deluje podzavestno. Metri, zaslonka, vse to je naučeno, midva pa sva tu zaradi doživetja. Goljufava se kot prosti plezalec čez tvoje nederje. Ti brez mene si nič, jaz brez tebe pa praznina bivanja.

Sprožim. Trenutek, manj kot sekunda, za vas, prijatelji, da se začutimo... za doživetja, za prijateljstvo, za navdušenje... Morda pojedete z menoj, morda pojde z vami fotoaparat — po doživetja, prijateljstvo in navdušenje.

* * *

In memoriam — ing. Igor Šolinc, planinski fotograf.

Rudi Zaman

odmevi

»NAJBOLJŠI« MED NAJBOLJŠIMI

Iz pregledov statističnih podatkov planinskih društev Slovenije, ki jih je sestavil Jože Dobnik, tajnik PZS (Obvestila Planinske zveze Slovenije, marec 1987), je razvidno, da po številu članstva v planinskih društvih od desetih medobčinskih društvenih odborov v Sloveniji vodi koroški MDO pred gorenjskim, ki je drugi v tem vrstnem redu, in tretjim zasavskim. V koroškem medobčinskem odboru planinskih društev so združena planinska društva občin Radlje ob Dravi, Dravograd, Slovenj Gradec in Ravne na Koroškem. Od 65 občin v Sloveniji, ki imajo planinska društva, je v obravnavani statistiki rangirana ravenska občina na prvo mesto. To potem nekako zaleže za prvenstvo celega MDO in potegne naprej tudi ostala društva in občine koroške regije, čeprav so, kar se tiče številčnosti, ki je tu obravnavana, okoli povprečja, izvzemši Slovenj Gradec, ki zaseda dobro 16. mesto.

Na prvo mesto postavljena ravenska občina ima 4 planinska društva: po eno v Črni, v Mežici, na Prevaljah in na Ravnah. Čeprav Prevalje v tem okviru niso največji kraj, prednjačijo po številu članstva tudi v absolutnem smislu. Ko bi bilo v zvezi s tem kakšno tekmovanje (hvala bogu, da ga ni), bi bilo prevaljsko planinsko društvo deležno treh kolajn: tiste zaradi prvenstva v občini, potem tiste zaradi prvenstva občine v MDO in nazadnje še one zaradi prvega mesta koroškega MDO v republiki.

Ta prvenstva so prav gotovo vredna analize. Ne zato, da nas bi na osnovi tega kdo posnema! Vsako društvo dela v posebnih pogojih in presajeni vzorci niso dobri. Prednosti so navadno v izvirnosti.

Pričujoče razmišljanje bo za marsikoga pristransko; držala se ga bo tudi oznaka »lastna hvala, cena mala...« Vendar bi verjetno zaman čakali na objektivnejše analizatorje in ocenjevalce od drugod.

V kraju, kot so Prevalje, je številčnost članov najbolj odraz agilnosti društvenih poverjenikov. Ti svojega dela ne bi mogli uspešno opravljati, če za društvo novačeni krajan v društvu ne bi imeli kaj videti. V majhnem kraju, kjer se vsi poznajo, je skoraj nemogoče blefirati s čem, česar ni. Tudi ni preveč težko v kakšni šoli navdušiti za vstop v društvo množico otrok; teže jih je obdržati. Starejše članstvo je bolj skeptično, prej omenjena statistika pa izraža podatke tudi o tem.

Katere so torej gospodarske, kulturne in družbene silnice našega dela, tiste, ki tudi oblikujejo našo organizacijo?

Ob ustanovitvi društva leta 1919 v Pliberku je bila skrb za »slovensko stvar« postavljena na prvo mesto. Zelo izpostavljena mejna lega našega okoliša in s tem zvezano precejšnje praktično poznavanje razmer pri rojakih čez državni plot je pripomoglo k temu, da pri nas misel na te naloge še po 70 letih ni ugasnila, medtem ko je v društvih sredi slovenskega prostora postala manj aktualna ali pa se umetno budi. Prav smešno bi bilo trditi, da je vseh lanskih 1738 članov prevaljskega planinskega društva (Prevalje imajo okoli 5000 prebivalcev) aktivnih v gorah in jim je društvo potrebna interesna skupnost. Veliko važnejšo vlogo odigravajo pri nas odenki, ki jih je opisal dr. Tone Stroj in v uvodnem članku prvega letošnjega (1987) zvezka Planinskega vestnika »Aktivno slovenstvo in planinska organizacija«. Biti član PD Prevalje je doslej za večino krajanov pomenilo bolj kulturnopolitično manifestacijo kot pripadnost organizaciji s telesnokulturnimi cilji.

Najlepši dokaz za to so kar sosednje Ravne: so dosti večji in bogatejši kraj in združujejo prav gotovo več aktivnih, rekreacije potrebnih planincev kot Prevalje. To se vidi tudi iz njihove izletniške aktivnosti. V absolutnem številu članstva v PD pa Ravne zaostajajo za Prevaljami. Na Ravnah je bilo planinsko društvo ustanovljeno šele v novi Jugoslaviji!

V nekem smislu snobovska Mežica je podobna Ravnam, Črjani, ki so spet podobni Prevaljanom, pa so Prevaljam po številu članov v PD tudi tik za petami. Ne bom se začudil, če nas bodo kakšno leto zaradi morda enega samega pridnejšega poverjenika pri pobiranju članarine »premagali«.

Seveda se na Prevaljah zavedamo, da opisani prestiž ne bo trajal v nedogled. Verjetno sam tudi že danes ne bi bil dovolj za prvo mesto. Prav zavestno in načrtno delujemo tudi v gospodarski in kulturni smeri.

Skrb za kako planinsko kočjo je društvu v vsestransko korist. Če vsi drugi odbori, odseki in dejavnosti društva zaradi morebitne ležernosti vodstva ali kakih drugih vzrokov praktično nehajo delovati (delovanje v društvu je vendar popolnoma prostovoljno!), je tu objekt, ki terja upravljalce, knjigovodstvo, da nasiti SDK »zmaja«; če zaradi drugega ne, je zaradi zadnjega potreben UO, letna konferenca, občni zbor... In tako se včasih zgodi, da ti birokratski okviri ponovno oživijo društvo, ki zaradi novo izvoljenih ljudi potem morda spet uspeva.

V našem, prevaljškem društvu ima skrb za planinsko kočjo zanimivo zgodovino. Ko so ob razsulu avstroogrske monarhije delili planinske postojanke, je bila uršljegorska dodeljena mislinjski podružnici, predhodnica PD Prevalje — mežiško/dolinska podružnica SPD — pa je dobila Plibrško kočjo na Peci. Po plebiscitu in postavitvi meje vzdolž Pece se je na Prevalje pribegli sedež te podružnice za kočjo na Peci seveda »obrisal«. To je rodilo misel na novo kočjo na jugoslovanskem kraju Pece. Gradnja je rodila tudi nove upravljalce, podružnico SPD v Mežici. Ves čas med obema svetovnima vojnoma so si odborniki prevaljškega planinskega društva želeli kakšne visokogorske planinske postojanke in celo tudi investirali v gradnje na Pohorju. Šele po drugi svetovni vojni so dobili v upravljanje ruševine požgane kočje na Uršlji gori. Praktično delo ob tem planinskem domu in nove smernice planinske ideje v svobodi so zanetili sedanjí veliki planinski kres v vsej Mežiški dolini, posebej na Prevaljah.

Ko je pred desetimi leti postalo očitno, na Dom na Uršlji gori ne ustreza več niti po zmogljivosti niti kakovosti množicam ljubiteljev planin, je prišlo do odločitve za zgraditev novega prizidka. Žal je ravno takrat nastopilo krizno obdobje, ko so bile vse negospodarske investicije ustavljene in prepovedane, hkrati pa je inflacija izničevala s prostovoljnimi delom prisluzeni ali drugače privarčevani denar. Nastala je situacija, ko je bilo treba o potrebnosti graditve prepričevati ne samo širšo publiko in uradne inštanice, ampak tudi skeptične člane lastnega odbora. Le izjemna predanost in vztrajnost nekaterih je pripeljala idejo do zmage. Nihče ne bo nikoli izračunal, kakšna škoda bi bila v nasprotnem primeru: ne samo, da bi bilo v enem izmed karavanških planinskih domov manj koristne površine, temveč bi manjkali pospeševalci za vsestransko planinsko aktivnost (ki naj bi bili vodilna nit tega sestavka!): žrtve, ki so jih predani planinci našega okoliša prispevali za gradnjo, in oblikovalci novih dejavnosti, ki smo jih v našem društvu lahko začeli razvijati na podlagi novo zgrajenega prizidka. Z novim Domom na Gorí ni bila

pospešena le količina planinskega gibanja, temveč so bile omogočene tudi nove kakovosti.

Na primer akcije zimskih in poletnih kulturnih srečanj na Uršlji gori. To ni novost samo za naš kraj, ampak je verjetno za vso našo domovino. Mislim, da bo šele bodoči čas znal pravilno ovrednotiti to našo misel, trud in že tudi dosedanje uspehe. Nekoliko manj resna, a verjetno prav tako zelo koristna je bila nova jezenska akcija »Srečanje žensk na Uršlji gori«. Prijetno vreme, sproščeno vzdušje, spontan spored in še kaj so pripomogli k velikemu in ugodnemu rekreacijskemu učinku. Prireditelji smo bili deležni tudi graje (ki pa je učinkovala pohvalno): očitali so nam, da je bila širna Slovenija premalo obveščena o tem. »Drugo leto vam bom pripeljala celo kompanijo žensk iz Maribora,« je obljubljala po naključju prisotna planinka od tam. Naš velenjski prijatelj tov. Žolnir pa mi je v pismu poročal, da za letošnje podobno srečanje zbira Urške v svoji okolici in nas name-rava na ta dan z njimi zavzeti.

V programu našega društva je cela rajda dobro vpeljanih razmigavanj. Vsak mesec skušamo zaposliti svoje članstvo z vsaj eno reklamno akcijo.

Zavestna in načrtna je želja naše organizacije, da na mivaven in najcenejši način doseže čim večje rekreacijske učinke, ki so hkrati tudi kulturni. Mišljena je kultura v najširšem smislu: ne samo tista v besedni umetnosti, glasbi in likovnem izražanju, temveč kulturno obnašanje ob slehernem delu, tudi ekološkem, družbenem in ne vem kakšnem še...

Namerno dajemo velik poudarek vsestranski kulturi. Vse očitneje namreč postaja, da je pohlepna in kratkovidna industrializacijsko-ekonomska ekspanzija na kulturo pozabljala. Specializacije so človeštvo pripeljale do absurdov, takih, ko levica ne ve, kaj dela desnica. Namesto olajšav so prinesle človeški vrsti pogubne perspektive. Zaenkrat so najočitnejše v pokvarjenem okolju, ob natančnejšem razmišljanju pa jih zasledimo na vseh ravneh našega bivanja.

Živimo v času, ki ni rožnat. Kar naprej nas »od zgoraj« opominjajo, da bi bilo treba zategniti pasove. Kljub temu se praksa odvija tako, kot da jutrišnjega dneva ne bi bilo. Mislim, da smo planinci v vseh povedanih smislih skupina, ki dela z dolgoročnimi perspektivami in ne podlegamo kratkotrajnim in slepilnim učinkom. Predvsem smo zelo poceni — in telesnokulturna skupnost to dobro ve.

Občinska telesnokulturna skupnost, na primer, tudi planinskim društvom leto za letom pošilja vprašalne pole z rubrikami, ki sprašujejo o občinskih, področnih, republiških, državnih in ne vem kakšnih še prvkih. Jasno je, da je tak način kazanja

uspehov zapisan na kožo nekemu drugemu (planincem prav gotovo ni) in mu potem odpira po spretno prirejenem pravilniku številne pipe sredstev, pridobljenih od davkopačevalcev, čeprav mimo osnovnega namena telesne kulture v socialistični ureditvi.

Ne vem, ali je ravenska TKS zvedela, da so koroška planinska društva, posebno društva ravenske občine in — kot smo čuli — v okviru teh posebej Prevalje, v nekem smislu prvaki Slovenije, s tem seveda tudi Jugoslavije in upal bi si trditi tudi širše...

Uradno takega tekmovanja ni, saj tudi tekmovanja niso bistvo nobene kulture, niti telesne ne. Naše delo ni tako primitivno, da bi se dalo meriti z uro, metrom ali tehtnico. Mislim, da je ravno v tej neizmerljivosti tista kvaliteta, ki je vredna človekovega dostojanstva.

Stanko Lodrant

KAJ PA VRVI TOTRA?

Zapisu »Yucord« vendarle še ni »Edelweis« v aprilski številki že lahko dodamo nove ugotovitve dveh strokovnjakov tehnične komisije Jamarske zveze Slovenije. Tokrat vemo, da sta profesor Tomaž Planina in gorski reševalec in inštruktor Zvone Korenčan opravila serijo preskusov dinamičnih in statičnih vrvi slovenskih vrvarjev iz Totre.

Po metodi mednarodne zveze alpinističnih organizacij (UIAA) sta opravila načrtno trganje vrvi iz Totre. Rezultati štirih bistvenih preizkusov so ugodni za izdelovalce 12-milimetrskih dinamičnih in statičnih vrvi.

Strokovnjaka in praktilna sta po testih zapisala, da obema vrvema manjka zelo malo, da bi ustrezali UIAA normam glede padcev. Po prvem neveljavnem preskusu se je vrv presekala na robu naprave, pri drugem trganju se je po tretjem padcu pretrgala na zgornjem čepu, pri tretjem preskusu pa je vrv Totre zdržala kar šest padcev z obremenitvami (80-kilogramsko utežjo). Korenčan jo je navezal na 2,8 metra dolgo vrv in utež porinil z višine 5 metrov. Profesor Planina je meril raztezek vrvi po obremenitvah.

Mogoče bi Totrinim dinamičnim vrvm s povečanjem raztezka v jedru povečali število padcev do pretrga. Eden izmed tujih proizvajalcev alpinističnih vrvi propagira, da vrvi Edelrid zdržijo osem padcev. V tovarni bi s tršim pletenjem in termično obdelavo morali povečati oprijemljivost vrvnega plašča z jedrom. Preskuševalca sta z desetimi vzponi in spusti na 8-metrski statični-tehnični vrvi ugotavljala uporabnost te vrvi. Statični vrvi, ki jo uporabljajo jamarji, Korenčan in Pla-

nina očitata preslabo prijetost plašča z jedrom in ohlapnost.

Ti testi so hkrati tudi dokaz, da so vrvi slovenskih vrvarjev po preskusnih testih že boljše od dinamičnih vrvi reške vrvarne.

M. Kunšič

NEŽA JIH NE BO SPAMETOVALA

V mariborskem časniku Večer je bilo pred časom objavljeno pismo, ki bi utegnilo zanimati marsikaterega planinca, zato ga ponatiskujemo. (Op. ur.)

* * *

Predsednik IO PD Kozjak Slavko Kojc se je v svojem pismu z dne 8. aprila obregnil ob tv nežo in novinarja Frančka Jauka, ki je s tv sliko lepo prikazal mizerno stanje v tej nekoč tako priljubljeni planinski postojanki. Sam sem bil osem let upravnik tega doma in s svojo soprogo Marijo precej dobro poznam razmere tako v domu kot tudi v omenjenem planinskem društvu.

Še zdaleč mi ni vseeno za usodo tega doma, nanj sem skupno s številnimi svojimi nekdanjimi gosti tudi čustveno navezan, a sočasno vem, da tv neža, podeljena več kot zaslužno, ljudi pri tem društvu ne bo spametovala in streznila. Dom so že od nekdaj jemali kot nekaj, kar je treba izkoristiti do zadnje kaplje, vanj pa čisto nič vložiti. Tako je bilo od vsega začetka, ko sem tam delal kot upravnik in ko so mi sproti odnašali le denar, drugo jim je bilo deveta briga.

Osem dolgih let sem bil bitko z ljudmi, ki so skregani s potrebami klasičnega planinstva, s potrebami doma na Kozjaku. Z ljudmi, ki sanjajo le o velikih in dragih odpravah, namesto da bi poskrbeli za ljubitelje domačih gora in tako tudi našega zelenega obmejnega Kozjaka. Koliko lepih zamisli sem imel, ko sem začel, a kaj, ko sva z ženo spoznala, da se bōdeva z nepravilnimi ljudmi, in tako sem svojo zvestobo domu plačal s sporom na sodišču, da sem iztožil vsaj minimum tistega, kar mi je bilo ob prevzemu doma obljubljeno. Na koncu pa smo se razšli, tako kot so po vrsti odhajali od teh ljudi pri PD Kozjak vsi drugi pred menoj. Vse bom povedal, če zapišem, da sem bil kar 36. upravnik doma na Tojzlovem vrhu, nobeden iz te dolge vrste ljudi jim ni bil pogodu, z vsakim so se sprli, ko so se ljudje (gostje tega doma) navadili nanj, najkrajši konec pa so vedno znova potegnili številni planinci.

To sem čutil za potrebno zapisati, da bi bralci vendarle vedeli, kakšni ljudje upravljajo ta sicer čudovit dom.

Ferdinand Raisman, Maribor

OBTOŽBA TERJA ODGOVOR

Povod za nerazumevanja in razprtije med PD Grosuplje, ki ga zastopa predsednik društva T. Jeršin, in menoj je bilo pismo, ki ga je na PD Grosuplje naslovil planinec Andrejčič iz Lesc, ko si je na grosupeljski poti na Limberku zlomil nogo. Vso krivdo za to so nekateri naprtili meni, kajti glavni del opravil pred ureditvijo te poti je bil zaupan meni. Tako sem izdelal dnevnik grosupeljske poti, sam sem določil kontrolne točke, pripravil skico, po kateri so izdelali žige za kontrolne točke in opravil še vrsto drugih del za društvo. Vse prispevke o tej poti sem napisal pravočasno in korektno in vedno čitljivo podpisal sebe in nikoli koga drugega. Delal sem samostojno in brez nadzora. Moja dolgoletna želja po ureditvi Grosupeljske poti je kljub nevšečnostim, ki mi jih povzročajo predvsem planinka A. B., vendarle uresničena. Seveda mi ni jasno, čemu so se nekateri iz PD Grosuplje spravili name in so me začeli žaliti celo v Planinskem vestniku.

Štefan Sneberger

iz planinske literature

UIAA spet spoznava naše gornišstvo

Uredništvo 117. številke Biltena Mednarodne zveze alpinističnih združenj (UIAA) je posvetilo kar poldrugo stran glasila Slovincem in slovenskim goram. Zasluga za takšen dogodek gre seveda najprej avtorjema obeh objavljenih prispevkov: Stane Klemenc je pisal o novi slovenski smeri na Cerro Torre, Miro Črnivec pa o Julijskih Alpah na smučeh. V Klemenčevem prispevku so popisani faktografski podatki o uspešni slovenski odpravi na Cerro Torre, objavljena pa je tudi skica gore z vrisano slovensko smerjo. Miro Črnivec opisuje turno smučanje in turne smuke v Julijskih Alpah. Ob tem omenja možnosti za prenočevanje in tudi nekaj literature, v kateri so natančno opisani turni smuki v naših Alpah.

Grške divje vode

Pri založbi Leopold Stocker (Graz—Stuttgart) je v začetku letošnjega leta izšla nova zanimiva knjiga za ljubitelje vodnega športa in narave nasploh. Naslov »Wildwasserfahrten in Griechenland« pove, da

gre za opise rek, primernih za vožnjo s kajakom v Grčiji.

Ime naše južne sosede nam navadno zbudi drugačne miselne povezave; ob imenu Grčija navadno pomislimo na Atene, na akropolo pa na suvlaki in sirtaki.

Profesor Hans Matz, ljubiteljem kajakaštva v srednjeevropskem prostoru poznani raziskovalec in avtor številnih knjig, nam v tej knjigi razkriva, da je Grčija lahko tudi povsem drugačna. Ta druga Grčija, dežela gorovij, sotesk in divjih rek, leži onstran glavnih turističnih poti in obsega predvsem pokrajino Epir z deli Tesalije, Makedonije, Fokide in Peloponeza. To so precej »neklasični« deli te dežele, v njih ni obilice ostankov svetišč, akropol in nekropol. Antični Grki so se pač držali predvsem krajev, kjer je v bližini pljusvalo toplo morje, kjer se je dalo potovati in trgovati. Zanimanje za naravo v našem, srednjeevropskem pomenu te besede ter skrb za njeno ohranitev žal še sedaj nista značilni lastnosti Homerjevih in Odisejevih potomcev. Vsega tega se je moral tudi dotakniti avtor knjige, kajti tisti, ki se zanima za grške reke, ne more mimo dejstva, da jih je vedno manj, da najlepše soteske v gorovju Pindosa znova in znova izginjajo v velikih blatnih umetnih jezerih.

Knjiga je razdeljena v več poglavij. V uvodnem delu govori avtor na splošno o Grčiji in njenih rekah, o njenem živalstvu in rastlinstvu, o podnebjju, daje nasvete za taborjenje in bivakanje ter opozarja na kulturnozgodovinske posebnosti. Na koncu tega poglavja je dodal še grško abecedo ter nekaj besed iz nemško-grškega slovarja.

Opisi rek so razdeljeni v skupine, vsako sestavljajo reke nekega ožjega geografskega območja. Iz poglavja v poglavje nas potem avtor vodi s severa proti severozahodu in potem na jug, iz severne Makedonije prek Pindosa v Epir, naprej v Srednjo Grčijo in celo na Peloponez.

Opisanih je dvaindvajset rek, med njimi tudi posebnost — reka Aheron, »reka mrtvih« antike, ki teče skozi temačne epirske soteske, v katerih je grozeče renčal pes Cerber in kjer je Haron prepeljeval duše umrlih v kraljestvo Hada in Perzefone.

Tako nas kdaj pa kdaj profesor Matz popelje iz sveta divjih rek in sotesk tudi v bogat svet grške zgodovine in mitologije. Pri opisih rek, njihovih težavnosti in posebnih situacij avtor ne pretirava in ne sili v podrobnosti, ki bi bile lahko utrujajoče. Zadovoljuje se s splošnimi ocenami in nam poskuša pričarati tudi posebno ozračje, ki ga tvorijo narava, zgodovina dežele, domačini in avtorjeva doživetja.

Ta knjiga Hansa Matza ni suhoparen vodič po grških rekah v slogu Baedekerja ali Griebna, ampak zanimivo branje tudi za tistega, ki se bo na svojem potovanju po

Grčiji zadovoljil le z Atenami in Akropolo. Za tiste, ki pa bodo res sedli v čoln, je dodan knjigi še kratek opis vseh rek na dveh povosčenih listih. Knjigo bodo lahko pustili doma in vzeli na pot le tisti list. Knjiga bo tako ohranila svojo praktično vrednost kot vodič, ostala pa bo tudi paša za oči na bibliografskih policah.

To si po svoji opremi in urejenosti vse-kakor zasluži: vezana je v platno, na ovitku iz papirja pa je slika kajakaša, ki premaguje težavnejše mesto v soteski Aherona. Knjigo krasi in bogati še štirideset celostranskih barvnih fotografij ter osem zemljevidov.

dr. Borut Korun

Vodič po Treskavici

V tisoč izvodih je izšel pri Zvezi organizacij za telesno kulturo sarajevske Univerze planinski vodnik »Treskavica«, ki ga je napisal Ševko Kadrić. Na 33 straneh priročnega formata so po sklopih popisane vse zanimivosti, zaradi katerih je vredno iti v te gore le nekaj deset kilometrov južno od Sarajeva, ki se z najvišjim vrhom pnejo kar 2079 metrov visoko. Opisane so geomorfološke značilnosti, štiri ledeniška jezera, ki ležijo v višini med 1550 in 1700 metri, živalstvo in rastlinstvo, predvsem pa vse markirane poti, ki peljejo po teh gorah, dve planinski koči in dve lovski koči, dve podzemski jami, možnosti za turno smučanje (opisanih je nekaj turnih smukov po Treskavici), lov in ribolov, možnosti za alpinistično udejstvovanje in dogajanja med zadnjo vojno na tej gori, naposled pa je opisana še kronologija planinskega društva Treskavica iz Sarajeva. Žal je majhen zemljevid Treskavice v knjižici tako nepregleden, da je popolnoma neuporaben, verjetno pa obstaja kakšen boljši, tako je zdaj mogoče s pomočjo obeh publikacij zanesljivo planirati po teh nam razmeroma prav malo znanih gorah.

Kogar zanima ta vodnik, ga lahko naroči pri PD Treskavica, Ulica Aščiluk 1, 71000 Sarajevo, zanj pa se lahko pozanima tudi prek telefona (071) 538 556.

M. R.

Kilimandžaro

Hans Eckart Rübesamen: Kilimandžaro, gora in njena pokrajina, 240 strani, 14 barvnih prilog, založba C. Bertelsmann, 39,80 mark.

Hans Eckart Rübesamen je lani drugič pripeljal na Kilimandžaro in to pot popisal svoje doživljaje v knjigi. Pripoveduje o dogodivščinah ob potovanju s hčerko in prijatelji, o zgodovini odkritij najvišjega afriškega gorskega masiva, o rastlinskem in živalskem svetu ter o geologiji in glaciologiji. Med posameznimi postajami ob

vzponu zve bralec marsikaj zanimivega o ljudeh ob vznožju gore ter o kolonialnih časih. Vsa dejstva so popisana faktografsko in z zanesljivo natančnostjo. Prav tako so priklicana v spomin številna znana imena, povezana z vzponi na vrh Kilimandžara od leta 1889 dalje. Zgodovina in sedanjost, odkritja in vzponi na to skrivnostno goro so predstavljeni v zelo osebnih in hkrati živahni obliki. Fotografije dopolnjujejo veličasten vtis o tej veličastni naravi.

Planinska glasila

Po sedemnajstih letih, ko so izšle tri številke glasila »Odmevi z naših planin in gora«, je planinsko društvo Rimske Toplice izdalo prvo številko prvega letnika novega glasila »Kopitnik«. V njem je opisan del društvene dejavnosti, posebej pa je treba omeniti društveno kroniko »Začetek in razvoj planinstva v Rimskih Toplicah« izpod peresa Leopolda Pavčnika. Seveda ne smemo prezreti niti dveh pesmi domačih planincev.

Po letu 1985 je spet izšla številka »Planinarskega lista«, ki ga izdaja planinsko društvo Kamenjak z Reke. Pred tem je revija velikosti in obsega Planinskega vestnika redno izhajala 16 let, nakar so jo morali zaradi denarnih in še drugačnih težav začasno ukiniti. Zdaj bo, kot obljublja, spet redno izhajala vsako četrletje in — enako kot letošnja prva številka — prinašala po možnosti vse, kar zanima domačega planinca.

Izšla je četrta, marčna številka drugega letnika ciklostiranega glasila PD Hrastnik »Naša pota«, v katerem je predvsem objavljen program dejavnosti društvenih odsekov pa tudi nekaj utrinkov s planinskih poti društvenih članov.

Planinsko društvo Integral je izdalo svojo prvo letošnjo številko glasila »Gorski popotnik«, v kateri je poleg poročila z letčnjega rednega letnega občnega zbora objavljen plan društvenih izletov v letošnjem letu. To ni le statistično naštevanje krajev in datumov, ampak so do konca junija tudi natančneje opisani vsi izleti, ki jih nameravajo organizirati. Iz teh opisov lahko bralec natančno zve, na kaj se mora pripraviti, kaj bo videl in zvedel, poleg tega pa so to najboljše propaganda za udeležbo na izletih.

PD Viharnik je izdal drugo številko dvanajstega letnika svojega »Informatorja«, v katerem je prav tako največji poudarek na izletništvu in na seznanjanju bralcev s to priljubljeno planinsko aktivnostjo. V glasilu velja vsekakor omeniti prispevek Darje Bazelj »Odhod štafete mladosti 1987 s Triglava«, v katerem z oči planinske vodnice, ki je sodelovala pri vzponu na Kredarico, opisuje ta naporni dogodek.

Škoda, da marsikateri od piscev v teh društvenih glasilih ne sodeluje v Planin-

skem vestniku z doživljajskimi ali drugačnimi prispevki. To obžalovanje naj bo hkrati povabilo uredništva PV k sodelovanju.

Čar našega očaka

V letošnji drugi, aprilski številki uglednega haaškega dvomesečnika »Berggids«, ki ga izdaja Kraljevsko nizozemsko planinsko društvo, je obsežno popisan vzpon članov tega društva na »kralja Julijskih Alp« in »narodni simbol Slovencev«, kot je zapisano v reportaži, Triglav. Nizozemski planinci so se na poti po nemških, avstrijskih in slovenskih gorah pri nas najprej ustavili v gostoljubnem kampu pri Šobčevem bajerju, si zatem ogledali Bled, se peljali pod Karavankami do Kranjske gore in čez Vršič v čudovito, kot so napisali, Trento, zavili v dolino Zadnjico in se napotili do Tržaške kočje na Doliči ter od tod na vrh Triglava, kjer so za spomin fotografirali Aljažev stolp in fotografijo objavili ob prispevku o tem planinskem podvigu. Predvsem jim je ostal v nepozabnem spominu veličasten razgled z vrha najvišje jugoslovanske gore.

Šatajev v Ameriki

Poleti 1987 se bo pojavila na trgu alpinistična avtobiografija znanega sovjetskega alpinista Vladimirja Šatajeva z naslovom »Degrees of Difficulty« (Težavnostne stopnje), ki jo bo v ZDA izdal »Mountaineers Books« iz Seattla. Skoraj 200 strani debela knjiga bo stala 11 dolarjev. To bo prva gorniška knjiga kakšnega sovjetskega alpinista, ki bo prevedena in izdana v angleškem jeziku. Zabavno napisana knjiga, ki jo je dobro prevedla Deborah Pirinian, bo poslastica za vsakega zahodnega gornika, ki je začuden zaradi razlik med vzhodnim in zahodnim alpinizmom. Zahodnjaki so bili že doslej prevzeti nad sovjetskimi zmagami v Pamirju in Himalaji v zadnjih nekaj letih. Šestnajst črno-belih fotografij prikazuje prizorišče sovjetskega alpinizma.

Józef Nyka

Knjiga o Yosemiteh

Reinhard Karl, Yosemite. Arrampicare nel paradiso verticale (Vzponi v navpičnem rajju). Dall'Oglio, Milano 1986. 187 strani s črno-belimi in barvnimi fotografijami, 30 000 lir.

To je pomembna knjiga o navpičnem svetu Yosemiteške doline, izdana po piščevi smrti. Pomembna ni samo zaradi fotografij, temveč tudi zaradi besedila, ki je globoko in istočasno zabavno. Ta knjiga je ena izmed boljših, ki prispevajo k poznavanju tega kalifornijskega območja.

društvene novice

Trije jubileji laških planincev

Letos mineva 60 let od ustanovitve PD v Laškem. Za ta jubilej, ki ga bodo proslavili septembra, laški planinci že zbirajo gradivo za kroniko, ki jo bodo izdali ob proslavi. Proslavo šestdesetletnice društva bodo vsebinsko povezali s 30-letnico planinskega doma na Šmohorju in z 20-letnico ustanovitve društvenega mladinskega odseka.

Dvajset let planinskih večerov

S predavanjem alpinista Sandija Blažine iz Kopra o popotovanju skupine planincev po Nepalju se je v začetku aprila iztekel letošnji program in hkrati dvajseti letnik planinskih večerov, ki jih za svoje članstvo prireja ilirskobistriško planinsko društvo. Ti večeri (pozimi se jih vrsti pet do osem) so postali zanimiva in dobro obiskana oblika dela s planinskim članstvom, ki pa zaradi privlačnosti privablja tudi številne druge ljubitelje narave. Planinski večeri so doslej pomembno popestrili kulturno življenje na Bistriškem.

V dvajsetih letih so vsaj 10.000 poslušalcev povabili v naravo in v gore najbolj znani slovenski alpinisti, mojstri planinske fotografije, znani planinski navdušenci, naravovarstveniki in jamarji. S posebnim zadovoljstvom so domačini sprejeli predavanje — pripoved o čudovitem svetu Snežnika domačina Hinka Poročnika, spremljano z izbranimi diapozitivi Snežnika v vseh letnih časih in priložnostih.

Vojko Čeligoj

Pohod po Tržaškem Krasu

Marljivi člani Smučarskega kluba Devin iz Nabražine in še posebno njihova živahna planinska skupina so 12. aprila pripravili množični planinski pohod po Tržaškem Krasu z izhodiščem v vasi Praproth. Skoraj dvestotim pohodnikom — članom številnih slovenskih društev iz zaledja Trsta so se pridružili tudi planinci z naše strani meje in se po štirih urah prijetne hoje zbrali v vasi Repen, kjer se je ob zaključku pohoda razvilo prijetno tovariško srečanje.

Organizatorji so tokratni prvi pohod posvetili Mirku Škabarju, svojemu nedavno preminulemu marljivemu članu. Pohoda se je udeležil tudi Mirkov oče, ki je bil z 79 leti najstarejši udeleženec.

Pohodnikom so organizatorji podelili izkaznice pohoda, ki bo postal v prihodnje vsakoletna aprilski prireditve. Pričakovati je, da bo pohod privabljal vse več udele-

žencev, saj je primeren za mlade in starejše ali kot družinski izlet v naravo. Ker je ta pohod po vrsti zimskih pohodov (tako na Stol, Porezen in Snežnik), je mogoče pričakovati, da bo postal vabljiv tudi zaradi prebujajoče se narave spomladanskega Krasa.

Med tokratnimi pohodniki je bila tudi velika skupina smučarjev in planincev iz Ilirske Bistrice, ki že dolga leta lepo sodelujejo z nabrežinskim društvom.

* * *

Vojko Čeligoj

Bila je sončna aprilaska nedelja. Sonce je bilo že posušilo kraško zemljo in pot nad vasjo Praprot v okolici Trsta. Domačini — člani smučarskega kluba Devin so nas, veliko skupino planincev in smučarjev iz Ilirske Bistrice, lepo sprejeli. Skupaj smo se odpravili na prijeten pohod. Kraška pokrajina je bila sicer kamnita, a lepo razgibana in prijetna za oko in hojo. Hodili smo tik ob državni meji. Na levi strani so beli kamni označevali državno mejo, proti jugu na desni pa smo opazovali Tržaški zaliv.

Veliko smo klepetali, včasih pa se je razlegel vrisk.

Prehodili smo kakšnih petnajst kilometrov poti. V daljavi smo že zagledali vas Repen — cilj naše poti. Noge so spet postale lažje, oglasila se je tudi pesem. Utrujeni, a veseli in zadovoljni smo prispeli na cilj in v družbi nekaj sto planincev s tekom pospravili planinsko kosilo.

Tako smo končali prvi pohod v spomin na zamejskega Slovenca Mirka Škabarja, ki je posebno rad hodil po teh krajih. Ljubil je to zemljo in ljudi na njej. Kraševci z obeh strani meje smo se mu s pohodom lepo zahvalili za njegovo delo. Tudi rože, ki smo jih položili na njegov grob, so bile dokaz za to.

Vesel sem bil, da sem bil udeleženec tega pohoda in odločil sem se, da bo to moja vsakoletna spomladanska planinska tura.

**Ambrož Valenčič, 6 b,
OŠ Dragotin Kette, II. Bistrica**

Splitska planinska dvojčka

V letošnji prvi izišli številki revije »Naše planine«, glasilu Planinske zveze Hrvaške, je v besedi in še bolj v sliki opisan Mosor in množični vsakoletni vzpon »Sto žensk na Mosor«. V tej predstavitvi sta opisana tudi Bojan in Mitja Tollazzi, »člana PD Mosor iz Splita, brata dvojčka, rojena leta 1926, ki sta isti dan dobila čin kapitana bojne ladje in ki sta tudi enako dejavna v planinski organizaciji. Imata največ zaslug za začetek zdaj tradicionalnega vzpona »sto žensk na vrh Mosorja« leta 1974, ki je zdaj najmnožičnejša planinska akcija na Hrvaškem, v kateri sodeluje celo do

tisoč žensk«, kot je zapisano v Naših planinah.

Planinski vestnik naj doda, da sta Bojan in Mitja Tollazzi Slovenca, rojena v Logatcu, kamor pogosto prihajata na obisk. Bojan je bil pred kratkim v Ljubljani, kjer je uredništvu revije »Teleks« izročil posebno priznanje — diplomu planinskega društva »Mosor« za sodelovanje na planinskem področju. PD Mosor se je namreč odločil za svojo veliko akcijo »Sto žensk na vrh Mosorja« po zgledu Teleksove akcije »Sto žensk na Triglav«, v znak nekakšnega »akcijskega pobratenja« pa Teleks vsako leto povabi na svoj pohod na Triglav pet splitskih planink iz PD Mosor.

Pot labinske republike

Med prazniki dela je skupina osmih planincev iz Zagreba obnavljala istrsko planinsko pot »Labinska republika« od Slavnikova preko Čičarije na Učko. Od Slavnika do Kojnika ni sprememb, medtem ko so po grebenu Zbevnice postavljena obeležja — leseni količki s klasičnimi oznakami. Čeprav je predel travnat, je zdaj pot dobro označena. Od Gomile do Račje vasi je treba paziti na oznake in je treba hoditi v smeri ceste Račja vas—Mune ali oditi v vas Rašpor in od tod oditi do Račje vasi. Naprej pa ni težav.

Ob tem je treba omeniti, da bi marsikdo tod hodil več dni, vendar ni možnosti za prenočevanje. Planinsko zavetišče v Račji vasi ima na voljo le deset ležišč, planinski dom na Poklonu pa je odprt samo ob koncih tedna in ob praznikih, kar je vsekakor nenavadno.

Josip Sakoman

Zlato za oskrbnico Planike

Na 58. občnem zboru gorjanskih planincev, ki je bil 4. aprila letos, so ugotovili, da se je lani število društvenih članov povečalo, tako da je zdaj v društvu 598 članov, 110 mladincev in 141 pionirjev, v celoti torej 849 članov, od česar ima majhna vas Bohinjska Bela 145 planincev, včlanjenih v PD Gorje. Deset članov AO je lani opravilo 296 plezalnih tur v naših in tujih gorstvih.

Gorjansko PD oskrbuje dve visokogorski planinski postojanki tik pod vrhom Triglava, Planiko in Tržaško kočjo na Doliču. Oskrbnica v Planiki je že dolga leta Francka Pretnar iz Zasipa (Sebenje), ki je na letošnjem zboru za svoje delo prejel zlato značko PZJ. V obeh domovih so v lanski sezoni zabeležili manjši obisk kot leta pred tem, vendar domova kljub temu nista imela »rdečih« števil. Letos bodo, na primer, ob Planiki obnovili staro karavlo (»depandanso«) in v njej med drugim zgradili

strojnico za agregat. Med pripravljalnimi deli za to gradnjo so gorjanski planinci lani opravili tod 2281 prostovoljnih ur.

Kot so tudi poudarili na občnem zboru, manjka pri mladinskem odseku dobrih vodnikov, da bi lahko pogosteje vodili mlade v gorski svet.

Jože Ambrožič

75 let PD Trbovlje

PD Trbovlje slavi letos svoj 75-letni jubilej. Društvo je bilo ustanovljeno 8. decembra 1912. Da bi ta visoki jubilej primerno obeležili, so v društvu pripravili poseben program: vse letošnje akcije, kot so izleti, predavanja, prostovoljno delo, razstave in drugo, bodo potekale v znamenju tega jubileja. Osrednja proslava bo 8. decembra v Delavskem domu, na njej pa bodo sodelovala kulturna društva in planinska mladina. Sicer pa so bile tudi že letošnje dosedanje dejavnosti v znamenju tega jubileja: zimski pohodi trboveljskih planincev po Jelovici, na Stol, Snežnik in Porezen ter tri planinska predavanja v Delavskem domu.

28. srečanje železničarjev

Ob dnevu železničarjev je PD Železničar iz Ljubljane tudi letos 11. aprila organiziral planinski pohod z Verda mimo TV bolnišnice, Trebevnika, Pokojišča, Padeža in Lašč v Borovnico, imenovan »Osmi pohod na Štampetov most«. Iz Ljubljane na Verd je peljal poseben vlak, ki ga je vlekla parna lokomotiva. V klasični vlakovni kompoziciji je bilo približno 400 planincev iz Ljubljane, Celja, Maribora, Zagreba, krajev med Ljubljano in Logatcem ter iz Kopra. Vreme je bilo izredno lepo in so se s poti videle tudi najvišje slovenske gore.

Naslednji dan je bilo na Pohorju 28. srečanje planincev železničarjev Slovenije in Hrvaške, ki ga je organiziralo PD Železničar iz Maribora. Na njem se je zbralo okrog sto planincev, največ iz Zagreba.

Naslednje srečanje bo organiziralo PD Železničar iz Celja, deveti pohod na Štampetov most pa spet, kot vsako leto, PD Železničar iz Ljubljane.

Josip Sakoman

Po poteh kozjanskih borcev

Planinci Travnika, Sarajeva, Zenice, Makarske in Zagreba so 25. aprila šli »po poteh kozjanskih borcev« pod vodstvom domačega PD Brežice iz Brežic. Zbralo se je več kot sto planincev, da bi obhodili kontrolne točke Pečice, Osredok, Pišce, Boršt in Bizeljsko. Vreme je bilo primerno, narava vsa v zelenju in cvetju. Med pla-

ninci so bili tudi otroci, mladina in seniorji. Prvi del poti od Pečic do Osredka je bil zelo zanimiv in je ponujal prelepe poglede na okoliške griče in naselja, medtem ko je bil drugi del gozdnat. Vseskozi so spomeniki daljnje in bližnje preteklosti lepo urejeni, posebno še spomenik padlih borcev v Pišecah. Na cilju je vsak pohodnik dobil priložnostno značko, ki simbolizira prehojeno pot.

Josip Sakoman

Zborovanje mladih planincev

Kakor vsako leto smo se tudi letos zbrali planinci osnovnih šol na planinskem občnem zboru v Domu učencev Heroj Tito v Kopru. Zbora so se udeležili planinci osnovnih šol iz Hrvatina, Dekanov, Prad in Kopra. Zbora sta se udeležili tudi predstavnici iz vrtcev na Markovcu in v Šalari, prisotni pa so bili tudi planinci iz delavnice za delo pod posebnimi pogoji. Skupine so spremljali njihovi planinski mentorji. Na žalost že nekaj let pogrešamo prisotnost mladih planincev iz občin Piran in Izola.

Na občnem zboru so razpravljali predvsem o lanskoletnem delu mladinskega odseka in delovanju planinskih skupin v posameznih šolah in vrtcih. Mladi planinci so predstavili pestro in bogato dejavnost svojih skupin; bili so na mnogih izletih na bližnje in nižje vrhove, si ogledali naravne znamenitosti, nekateri pa so uspešno hodili tudi po visokogorju in se celo povzpeli na Jalovec in Prisojnik. Za opravljene izlete v akciji pionir-planinec so nekateri na občnem zboru prejeli bronaste in srebrne značke.

Ob koncu smo mladi obalni planinci sprejeli načrt dela za letos. Organizirali bomo letne in zimske tabore v naših gorah, planinske pohode, predavanja in planinske šole. Nekateri mentorji in mladinci se bodo udeležili tečajev mladinske komisije v vzgojnoizobraževalnem centru Bavščica.

Lea Primožič, Barbara Babič,
OŠ Dr. Aleš Bebler, Hrvatini

Planinska orientacija »Kadunec (426 m) '87«

V letu, ko so prvič izvedli množični orientacijski tek v Ljubljani, se mi še kar naprej držimo stare planinske orientacije, ki jo vsako leto kaj malega spremenimo. Letos (11. 4. 1987) smo se poslužili opisne oblike pohodne proge s priloženo kopijo dela karte 1 : 25.000, enako pa se je dala uporabiti občinska karta 1 : 50.000. Tako so morale biti ustrezno izbrane KT, da so jih z lahkoto našli na obeh kartah. Težave pa že nastopijo pri zapisih imen in višin, ki na obeh kartah niso enaki. Ta planinska orientacija se nam zdi bolj uporabna kot je orientacijski tek, ki mora imeti za to

posebej izdelane tekmovalne karte in menda tudi atletske športne opreme.

Če propagiramo hojo po neoznačenih poteh s karto in kompasom, moramo pri tem uporabljati take pripomočke, predvsem karte, ki so dostopne vsem. Žal takih kart ni za vse predele Slovenije, kjer prirejajo planinska tekmovanja iz orientacije. Običajno smo si pomagali s topografskimi kartami VGI merila 1 : 50.000, ki so bile, žal, stare, toda imele so koordinatno mrežo in so dovoljevale uporabo koordinat za KT, kot je dovoljeval pravilnik.

Udeležba na našem planinskem orientacijskem pohodu je bila kar zadovoljiva. Bilo je 24 pionirskih ekip s 81 udeleženci, 14 mladincev v 5 ekipah, 6 članov v 3 ekipah in 4 ekipe s 8 starejšimi člani. Letos smo prvič uvedli le pri M, Č in SČ posamezno udeležbo, izrabili pa so to le Č in SČ. Udeleženci so bili iz PD Braslovče, Polzela, Šempeter, Zabukovica, Žalec in TO »Bistra Savinja«. Vsaka proga je imela po 5 KT, na katerih ni bilo žive kontrole, ampak le posebni žigi. Zadnja tri leta imamo s tem težave, saj kakšen žig »izgine« že med tekmovanjem, kar prvih 10 let ni bilo nikoli.

Progo so pripravili planinski vodniki. Tudi kopiranje razpisa, opisa in karte ni več majhen izdatek, posebno še, če ni pravočasnih prijav. ZTKO za to prispeva le malo, ker nima ustreznih normativov, ki pa smo jih že pripravljali v žalski TKS in so bili kar dobri. Tak način dela bi lahko nadaljevali, žal pa ne s tekom, ker trenutno nimamo za to ustrezno izšolanih kadrov. Letošnja prireditev PD Polzela je bila posvečena 15. obletnici Savinjske planinske poti in zato je bil cilj tudi na eni izmed njenih točk, pri Korbarjevi domačiji v Založah.

B. J.

Visoka cilja v Karakorumu

Iz Celja je prve majske dni s kombijem odpotovalo pet članov celjskega alpinističnega odseka, ki bodo poskusili priplezati na vrh Trango Towerja in Broad Peaka v Karakorumu v Pakistanu. S kombijem so odšli na pot Slavko Cankar, Bojan Šrot, Smiljan Smodiš, Dušan Glažar in zdravnik Zvezdan Pirtovšek, ki se jim je medtem pridružil tudi Franček Knez, ki je v Pakistan odpotoval z letalom.

Odprava si je postavila dva zahtevna cilja: 6250 metrov visok Trango Tower zahteva vrhunsko plezalno tehniko, saj ga z vzhodne strani, kjer bodo plezali Celjani, ni še nihče preplezal, čeprav ga je naskakovalo že več močnih odprav, in 8047 metrov visok Broad Peak, na katerega bodo naši alpinisti plezali po jugozahodnem grebenu. »To bi bilo prvič v zgodovini,« je dejal Franček Knez, »da bi opravili ekstremen plezalski vzpon in se takoj nato povzpeli

po še nepreplezanem grebenu na osemtisočak. Če bi nam uspelo enkrat samkrat, bi bilo že veliko, oba vzpona pa bi bila več, kot je kdo kdajkoli naredil.«

Kot so pred odhodom dejali celjski alpinisti, ki potujejo s kombijem skozi Bolgarijo, Turčijo in Iran, se bodo do Islamabada v Pakistanu vozili približno 14 dni. V Islamabadu bodo dokupili hrano in opremo, potem pa jih čaka še dan vožnje in osemdnevni dostop do Trango Towerja. Računajo, da bodo potrebovali približno 40 nosačev.

V celoti bodo plezali približno dva meseca, v domovino pa naj bi se predvidoma vrnili sredi avgusta.

(Novi tednik)

Občni zbor SPD

Slovensko planinsko društvo iz Celovca je imelo 9. aprila svoj redni letni občni zbor, na katerem je predsednik Franci Kropiunik poročal o dejavnosti slovenske planinske organizacije na Koroškem. Orisal je najbolj pereč problem tamkajšnjih planincev — boj za ohranitev planinske postojanke Koče nad Arihovo pečjo na Bleščeči planini, ki si jo je lastil lastnik zemljišča, na katerem stoji kočja. Šele ustavno sodišče na Dunaju je pravično rešilo to zadevo, tako da je kočja ostala last SPD. Glede gradnje druge planinske kočje, v Podjuni, o čemer so razpravljali že na prejšnjem občnem zboru, pa je predsednik dejal, da je treba najprej najti nekoga, ki bo planinskemu društvu prodal, dal v najem ali odstopil vsaj 300 kvadratnih metrov zemljišča, na katerem bi postavili kočjo.

Pri volitvah je bil z majhno izjemo potrjen stari odbor. Predsednik je Franci Kropiunik, podpredsednik Joško Lepušič, tajnica Nežka Pinter in blagajničarka Vera Rehsmann.

(Slovenski vestnik)

Sporočamo vam, da se je UO PD Bovec na svoji 1. seji dne 23. 4. 1987 odločil dati namesto venca na grob pokojnemu JOŽKU REPIČU 20.000 din v sklad PV.

Pokojnik je bil ustanovni član društva in je ostal član PD do konca. Bil je tudi dolgoletni gospodar društva, nosilec zlatega častnega znaka PZS in priznanja KS Bovec na pobudo PD Bovec.

Planinci pozdrav.

Predsednik PD Bovec
Gregor Rupnik

Planincem iz Bovca se uredništvo in uprava Planinskega vestnika za darilo lepo zahvaljujeta.

**GEOLOŠKI
ZAVOD
LJUBLJANA**

N. SOL. O.

**1946
40
1986**

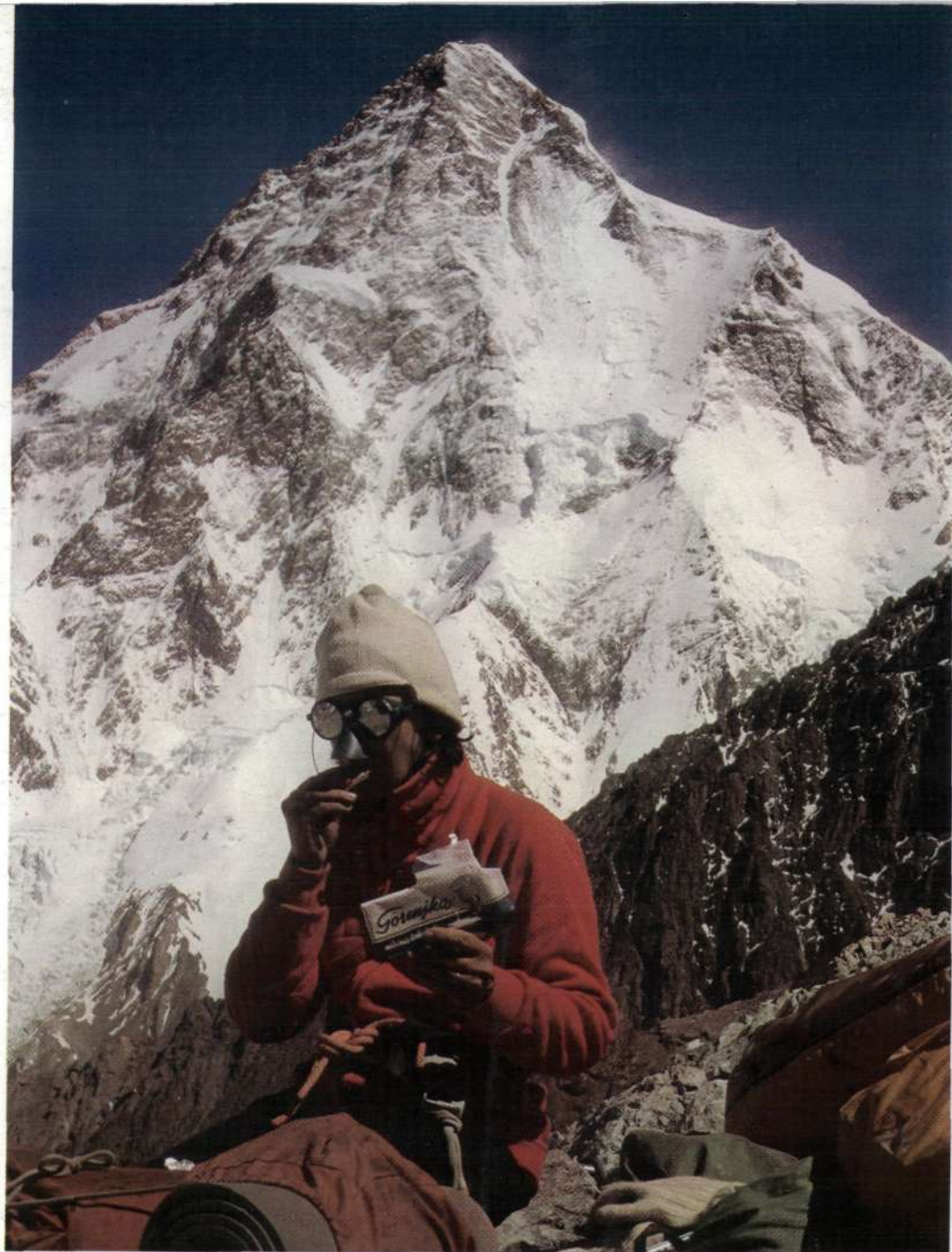
V delovni organizaciji GEOLOŠKI ZAVOD LJUBLJANA izvajamo znanstveno-raziskovalna in proizvodna dela na področjih geologije, geotehnike, hidrogeologije in rudarstva. Proizvajamo opremo za vrtanje, zastopamo tuje firme in imamo konsignacijska skladišča opreme za naše dejavnosti. S področij geotehnike in miniranja izvajamo specialna dela v rudarstvu in gradbeništvu. Izdajamo strokovno revijo Geologija – razprave in poročila.

V delovno organizacijo GEOLOŠKI ZAVOD LJUBLJANA je združeno 6 temeljnih organizacij in delovna skupnost skupnih služb, in sicer:

**GEOLOGIJA, GEOTEHNIKA IN GEOFIZIKA,
RUDARSKA DELA,
GEOTEHNIČNA DELA,
VRTALNO MINERSKA DELA,
STROJNA PROIZVODNJA IN VZDRŽEVANJE,
KOMERCIALNE DEJAVNOSTI.**

Na znanstvenoraziskovalnem področju smo usmerjeni predvsem na probleme, kako sedanjim in bodočim rodovom zagotoviti vire energije, mineralnih surovin in vode, kar je pomembno za vsak narod.

Ob svojem delu med drugim proučujemo tudi geološko zgradbo in hidrogeološke razmere v naših gorah. Skozi najlepše predele smo speljali Slovensko geološko pot.

To je resnično *moja čokolada* pravi Marija Štrempfelj, ki je s čokolado *Gorenjka* z jugoslovansko odpravo KARAKORUM 1984 osvojila Broad Peak (8047 m)!

TOZD *Triglav - Gorenjka* Lesce ŽITO Ljubljana